

Cooperation Programme INTERREG V-A “Greece-Bulgaria 2014-2020”

Faculty of Arts, South-West University “Neofit Rilski”

D4.5.1. Development of a Model for Collaborative Networking of Social Enterprises

МОДЕЛ ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО В МРЕЖА НА СОЦИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В БЛАГОЕВГРАДСКА ОБЛАСТ

проф.д.н. Йордан Гошев

проф.д.н. Васил Марков

доц.д-р Мария Вълкова

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

I. МЕТОДОЛОГИЧНА РАМКА ПРИ СЪЗДАВАНЕ НА МОДЕЛ ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО В МРЕЖА НА СОЦИАЛНОТО ПРЕДПРИЕМАЧСТВО

Взаимосвързаност на елементите в системата на социалното предприемачество като основа за сътрудничество в мрежа

- Екосистемата на предприемачеството. Глобален индекс на предприемачеството /GEI/ стр. 4;
 - Къде сме ние – стр. 6
 - Темпове на растеж на социалната икономика в България стр. 9
- Екосистема на социалното предприемачество. Допълнителни показатели:
- гражданска активност стр. 11

- доброволчество/дарителство стр. 17
- разпознаваемост на социалното предприемачество стр.20
- развитие на местните общности стр. 22

II. ОСНОВНИ ПРОЦЕСИ, ПРИНЦИПИ, ТЕРМИНИ ПРИ ИЗГРАЖДАНЕ МОДЕЛ НА СЪТРУДНИЧЕСТВО В МРЕЖА –

1. Съдържание на основните термини стр.24
2. Кратка история стр.31
3. Основни принципи на сътрудничество в мрежа стр.33
 4. Видове сътрудничество в мрежа стр.37
 - 4.1. Видове сътрудничество според типа институции.Публично-частно партньорство – стр. 37
 - 4.2.Видове партньорства според типа сътрудничество стр. 39
 - 4.3. Равнища на сътрудничество. Конфигурации на сътрудничество – модел тип звезда; тип паяжина; хибридна форма стр.41
 - 4.4. Съвместимост и взаимодопълняемост на партньорите в мрежата стр.45
 - 4.5. Необходимост от комплексен подход при създаване на мрежа стр. 47

III. УЧАСТНИЦИ ПРИ СЪТРУДНИЧЕСТВО В МРЕЖА

1. Важност и честота на включване и като критерии за подредбата участниците в мрежа. Планетарен модел за подредба на участниците в мрежата стр.49
2. Гражданските организации като част от мрежата стр.50
3. Кооперациите като част от мрежата стр.55
4. Социалните предприятия като част от мрежата стр. 58
5. Звената от областната и общинска администрация като част от мрежата стр. 69
6. Публични институции от сектор Социални дейности като част от сътрудничество в мрежа. Държавна агенция за закрила на детето стр.72
7. Звената от сектор Здравеопазване като част от сътрудничество в мрежа стр.77
8. Звената от сектор Образование като част от сътрудничество в мрежа стр. 78
9. Местните общности като част от сътрудничество в мрежа стр. 83
 10. Звената от сектор Заетост като част от сътрудничество в мрежа стр.86
 11. Звената от сектор Култура като част от сътрудничество в мрежа стр.90
 12. Читалищата като част от сътрудничество в мрежа стр. 94
 13. Звената от сектор Туризм като част от сътрудничество в мрежа стр.96

- 14. Звена от Бизнеса като част от сътрудничество в мрежа стр.99
- 15. Църквата като възможен партньор за сътрудничество в мрежа стр.100
- 16. Медиите като възможен партньор за сътрудничество в мрежа стр.101

IV. ВЪЗМОЖНИ КОНФИГУРАЦИИ ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО В МРЕЖА

- А. Възможни конфигурации стр. 103
- Б. Организиране на партньорството стр.107
- В. Добри практики стр.109

I. МЕТОДОЛОГИЧНА РАМКА ПРИ СЪЗДАВАНЕ НА МОДЕЛ ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО В МРЕЖА НА СОЦИАЛНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО

Взаимосвързаност на елементите в системата на социалното предприемачество като основа за сътрудничество в мрежа

Методологическа платформа при изграждане на модела за сътрудничество в мрежа на социалното предприемачество е разглеждането му като елемент от обща система, всички части на която са взаимозависими, свързани са една с друга. Ако някои елементи от системата са недостатъчно развити, това се отразява на системата като цяло, а също и върху състоянието на социалното предприемачество. Бихме назовали тази обща система ЕКОСИСТЕМА НА СОЦИАЛНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО.

В последните години терминът „Екосистема на.....“ се наложи в литературата по аналогия с природните екосистеми, доколкото много образно показва взаимната зависимост между елементите в системата, част от което е съответното явление. Ако целим да постигнем ръст в развитието му, следва да следим и стимулираме всички останали елементи от неговата екосистема. Кои са компонентите на екосистемата на социалното предприемачество, с които би следвало да съобразим своя Модел за сътрудничество в мрежа на социалното предприемачество?

Институтът за глобално развитие на предприемачеството¹ всяка година провежда изследване на емпирично равнище състоянието на предприемачеството със сложна методика, включваща 14 основни компонента. Това е т.нар. Глобален Индекс на Предприемачеството /GLOBAL ENTREPRENEUR INDEX/², показващ равнището на екосистемата на предприемачеството в над 130 държави.

Конфигурацията на елементите в предприемаческата екосистема на GEI включва следните променливи:

1 Усет за възможности за бизнес – променлива, която показва може ли населението да идентифицира възможностите за започване на бизнес и доколко институциите дават възможност да се използват тези възможности;

¹ Global Entrepreneurship Development Institute, Washington D.C. USA

² GEI измерва качеството на предприемачеството и степента и дълбочината на подкрепата на предприемаческа екосистема. Определени са 14 компоненти, които са важни за здравето на предприемаческите екосистеми, идентифицирани са данни за улавяне на всеки компонент. С помощта на данните се изчисляват три нива от оценките за дадена страна: общият резултат на GEI, оценки за физически лица и за институции.

2: Умения за стартиране на бизнес – променлива, която показва доколко хората притежават уменията, необходими за започване на бизнес, базирайки се на своите възприятия, опит и качество на образованието;

3: Отношение към риска – променлива за оценка на това доколко са готови хората да поемат рисковете, свързани със стартиране на бизнес. Също така – доколко социалната среда допринася за по-нисък риск от започване на нов бизнес или напротив – нестабилни институции добавят допълнителен риск към стартирането на бизнес.

4: Наличие на съществуваща мрежа от контакти в бизнес средите – променлива, оценяваща връзките между предприемачите и географската конфигурация на мрежите им за контакти;

5: Отношение на обществото/или „културна подкрепа“ на предприемачеството – променлива за оценка на това какво е по принцип отношението към предприемачеството в съответната държава, а също – разпространеност на корупцията, която задушават предприемачеството, превръща го в трудна задача и кара хората да избират други кариерни пътеки

6: Използване на възможностите за нов бизнес - с тази променлива се изследват мотивите за започване на нов бизнес – дали произтичат от свободната възможност да започнат нов бизнес, или са принудени от външни обстоятелства /напр. необходимост да са спасят от липса на доходи за живот/. Доколко правителството улеснява избора да се поеме пътя на предприемач;

7: Усвояване на технологии – променлива, изследваща състоянието на технологичния сектор, дали технологичният сектор е голям и могат ли предприятията бързо да усвояват нови технологии;

8: Човешки капитал – с тази променлива се изследва степента и качеството на образование на предприемачите, доколко владеят тънкостите на бизнеса и се справят добре на пазара;

9: Конкуренция - това е променлива, която изследва колко предприемачите създават уникални продукти и услуги и могат ли да имат успех на пазара с тях;

10: Иновативни продукти с този показател се изследва готовността на страната да разработва нови, иновативни продукти и да усвоява нови технологии;

11: Иновативни процеси – променлива за изследване доколко предприятията използват новите технологии и имат ли достъп до добре подготвен човешки капитал в полетата STEM;

12: Възможност за силен растеж 14 – променлива за изследване стремежа на предприятията да растат и доколко притежават стратегически капацитет да постигнат този растеж;

13: Развитие на външни пазари - променлива за изследване на желанието и възможностите на предприятията да навлязат на световните пазари; технологиите, които ползват, дават ли възможност за производство на нови идеи и продукти, които са ценни в световен мащаб;

14: Рисков капитал - това е променлива за изследване доколко предприемачите могат да ползват рисков капитал – това се отнася както за индивиди, така и за институционални инвеститори.³

Къде сме ние

Според резултатите от 2018 г. /всъщност измерването е реализирано през 2017 г./ България е на 69 позиция от общо 137 държави.

По-ясна представа за нашата позиция обаче можем да видим от класацията на държавите в Европа /балът означава следното: 100% е свидетелство за най-високо качество , съответно намаляващият бал говори за снижаване качеството на екосистемата на предприемачеството/:

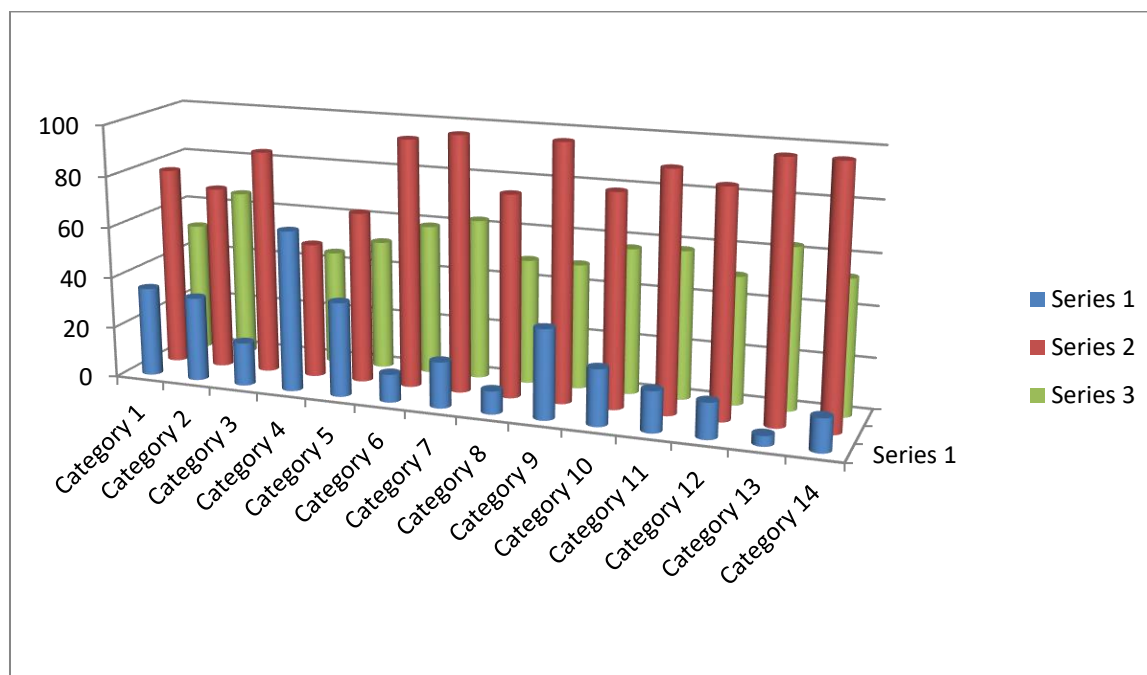
³ GLOBAL ENTREPRENEUR INDEX 2018

Швейцария	80
Великобритания	78
Дания	74
Ирландия	74
Швеция	73
Франция	69
Нидерландия	68
Финландия	68
Австрия	68
Германия	66
Белгия	64
Норвегия	57
Естония	55
Словения	54
Литва	51
Полша	50
Португалия	49
Кипър	48
Испания	45
Словакия	45
Чехия	43
Италия	41
Латвия	40
Румъния	38
Гърция	37
Унгария	36
Хърватия	34
Черна гора	31
Македония	29
България	28
Украина	27
Сърбия	26
Русия	25
Албания	24
Молдова	21
Босна и Херцеговина	21

Както се вижда от резултатите, България е на последна позиция от държавите, членки на Европейския съюз. Но все пак, за наша радост, бележим известен напредък спрямо предходни години. Ето изводът на изследователите – автори на изследването: „Обединеното кралство, България, Италия, Полша и Ирландия подобриха цялостните

си резултати по GEIs най-малко 3,5 пункта над техните 2017 GEI резултати, което ги поставя сред първите десет с най-голям растеж в света“⁴

А ето какви са резултатите на България при всяка от променливите. За сравнение - до тях представяме средните резултати за Швейцария – държавата с най-високи резултати в Европа, както и средните резултати за Европа:

В синьо – данните за България

В кафяво – данните за Швейцария

В зелено – данните средно за Европа

	ПОКАЗАТЕЛ	БЪЛГАРИЯ	ШВЕЙЦАРИЯ	ЕВРОПА СРЕДНО
1	Усет за възможности за бизнес	35	78	51
2	Умения за стартиране на бизнес	33	72	66
3	Отношение към риска	17	88	48
4	Наличие на съществуваща мрежа от контакти в бизнеса	63	53	45
5	Отношение на обществото/или „културна подкрепа“ на предприемачеството	37	67	51
6	Използване на	11	97	59

⁴ GLOBAL ENTREPRENEUR INDEX 2018 , стр. 8

	възможностите за нов бизнес			
7	Усвояване на технологии	18	100	63
8	Човешки капитал	9	79	49
9	Конкуренция	35	100	49
10	Иновативни продукти	22	83	57
11	Иновативни процеси	16	90	58
12	Възможност за силен растеж	14	88	50
13	Развитие на външни пазари	4	100	63
14	Рисков капитал	13	100	53

Ако трябва да коментираме, използвай си съвременната стилистика на позитивно отношение – в сферата на предприемачеството сме изправени пред големи предизвикателства!

Темпове на растеж на социалната икономика в България

Може би в социалното предприемачество картината е друга? Със съжаление следва за заявим, че там положението не е по-различно. Не разполагаме с данни, сходни на горните, но представените по-долу показатели показват каква е картината там.

Ако се придържаме към фактите, не бихме могли да говорим за добри темпове в развитието на социалната икономика в България /респективно – в Благоевградска област/ в последното десетилетие. Нещо повече – сравнителните статистически данни показват, че в периода 2010-2015 г. процентът на платената заетост в социалната икономика е намалял с 1/3 - т.е. прирастът е отрицателен, при това с огромния процент от минус 32,4! Може би това е обща тенденция, или е характерна за държавите от източния блок, присъединили се по-късно към ЕС, които трябва да настигат по-богатите държави? Нищо подобно – ето каква е обективната картина на промените в платената заетост на социалната икономика в държавите от Европейския съюз за периода 2010-2015 г.:

Развитие на платената заетост в социалната икономика в Европа

Австрия 31,9 %	Германия 7,2 %	Португалия -14,0 %
Белгия -12,7 %	Гърция 0,3 %	Румъния -16,5 %
България минус 32,4 %	Унгария 31,7 %	Словакия 14,9 %
Хърватия 74,5 %	Ирландия -3,6 %	Словения 51,0 %
Кипър 37,8 %	Италия -13,7 %	Испания 9,3 %
Чешка република 1,8 %	Литва -18,3 %	Швеция -61,4 %
Дания -18,7 %	Люксембург 57,3 %	Обединено кралство 3,8 %
Естония 0,5 %	Малта 43,4 %	ОБЩО ЕС-3,6 %
Финландия -2,7 %	Нидерландия -6,7 %	
Франция 2,3 %	Полша -38,3 %	

Източник: CIRIEC/ЕИСК

Както се вижда, ако изключим Швеция, България е държавата с най-висок отрицателен прираст от минус 32,4%, като след нея са Дания и Румъния с почти двойно по-нисък отрицателен прираст/-18,7%, -16,5%/. Същевременно примерно Хърватия е с положителен прираст от 74,5%, Люксембург с 57,3%, Словения с 51,9%, Австрия 31,9%, Унгария 31,7%.

И още малко сравнителни данни, които показват незавидната позиция на България за платената заетост в социалната икономика спрямо общата платена заетост:

*Платена заетост в социалната икономика спрямо общата платена заетост
/Работещо население на възраст 16 – 65 г./*

Австрия 7,6 %	Германия 6,7 %	Полша 2,3 %
Белгия 9,0 %	Гърция 3,3 %	Португалия 5,0 %
България 2,8 %	Унгария 5,6 %	Румъния 1,7 %
Хърватия 1,0 %	Ирландия 5,0 %	Словакия 2,1 %
Кипър 2,0 %	Италия 8,8 %	Словения 1,2 %
Чешка република 3,3 %	Латвия 2,2 %	Испания 7,7 %
Дания 5,9 %	Литва 0,6 %	Швеция 4,2 %
Естония 6,2 %	Люксембург 9,9 %	Обединено кралство 5,6 %
Финландия 7,7 %	Малта 1,3 %	ОБЩО ЕС 6,3 %
Франция 9,1 %	Нидерландия 9,8 %	

Източник: CIRIEC/ЕИСК

Докато за Европейския съюз заетостта в социалната икономика е средно 6,3%, в България тя е два пъти по-ниска: едва 2,8%. А има и държави като Франция с 9,1%, Белгия 9,0%, Италия 8,8% и пр.

Очевидно и в сферата на социалното предприемачество сме изправени пред огромни предизвикателства, ако искаме да постигнем в бъдеще добри резултати.

Екосистемата на социалното предприемачество

Тя по определение включва показателите, които са в сила при предприемачеството /представените по-горе/, но заедно с това към тях бихме добавили още няколко, имайки предвид социалната компонента на социалното предприемачество. Според нас това са

- гражданска активност;
- загриженост за добруването на местната общност;

Гражданска активност

Гражданската активност в България е изключително ниска. Според резултатите от изследване, проведено през 2009 г. от Институт „Отворено общество“ на въпроса „Are you personally active in one or more of the above activity areas or organisations?“ 93,8% от гражданите отговарят отрицателно. Нещо повече – 82,5% от тях заявяват, че и в бъдеще нямат намерение да се включват в граждански активности, а 10,5% не знаят дали биха го направили⁵. Според резултатите от друг въпрос хората не вярват, че с гражданска активност могат да се решат каквито и да било проблеми.

Подобни са и резултатите от проведеното в периода 2009 – 2010 г. изследване на гражданската активност /извадката е представителна и включва 1500 души/⁶

Do you take part in any organisation or activity?

- ***Social hospices for elderly, disabled or vulnerable groups YES 1.4% NO 98.0% Do not know 0.1% No answer 0.5%***
- Religious or church organizations YES 1.3% NO 98.4% No answer 0.4%

⁵ CIVIL SOCIETY IN BULGARIA:Has our dream come true?NGOs versus Spontaneous Civic Activism?Comparative research of Central and Eastern European Civil Societies Grant Number CBI_2009_11 (Civil Europe Association)p.49

⁶ Open Society Institute – Sofia (OSI-S) data on Civil Society Index, CIVICUS, surveys conducted February-April 2009. Comparative research of seven CEE countries, entitled “Has our Dream become true” (2009-2011). The research was funded by Trust for Civil Society in CEE and organised and co-ordinated by Civil Europe Association, Hungary.

- **Art, music, educational or cultural activities** YES 4.8% NO 94.8% No answer 0.
- Political parties or groups YES 4.0% NO 95.6% No answer 0.4%
- **Local communities actions fighting poverty, employment, housing conditions, minorities' rights** YES 0.9% NO 98.2% Do not know 0.1% No answer 0.8%
- **Humanitarian relief or human rights** YES 0.4% NO 98.9% Do not know 0.3% No answer 0.5%
- **Preservation of the architectural heritage**, protection of the environment, animal rights YES 1.9% NO 97.6% Do not know 0.1% No answer 0.5%
- Professional unions YES 3.6% NO 95.9% Do not know 0.1% No answer 0.3%
- Work with youth groups YES 1.5% NO 98.0% No answer 0.5%
- **Sport and recreation** YES 4.3% NO 95.3% No answer 0.3%
- Women movements YES 0.9% NO 98.6% Do not know 0.1% No answer 0.5%
- Peace movements YES 0.4% NO 99.0% Do not know 0.2% No answer 0.5%
- **Voluntary health organizations** YES 0.9% NO 98.6% Do not know 0.0% No answer 0.4%
- Other groups YES 1.6% NO 97.5% No answer 0.9% None YES 81.5%⁷

/Sample: all respondents, EVS, 2008/

Недвусмислено резултатите показват много слаба гражданска активност. А ако тя липсва, откъде очакваме да се появят инициативите, иновативността, енергията за стартиране и развитие на социалната икономика?

Горните резултати са много интересни и важни и с друго – **те показват по сфери на активност какви са нагласите, интересите и свързаното с тях реално поведение на хората**. Според резултатите на първа позиция излиза активност в сферата на „Art, music, educational or cultural activities“ – с 4,8%. На втора - Sport and recreation с 4.3% . На трета - Political parties or groups 4.0%. А

Онези дейности, които традиционно се свързват със социалната икономика – грижа за хора с увреждания, заплашени от социална изолация и пр. имат твърде скромно представителство: Social hospices for elderly, disabled or vulnerable groups - 1.4% ; Local

⁷ Open Society Institute – Sofia (OSI-S) data on Civil Society Index, CIVICUS, surveys conducted February-April 2009. Comparative research of seven CEE countries, entitled “Has our Dream become true” (2009-2011). The research was funded by Trust for Civil Society in CEE and organised and co-ordinated by Civil Europe Association, Hungary.

communities actions fighting poverty, employment, housing conditions, minorities' rights 0.9%; Humanitarian relief or human rights 0.4% и пр.

Не са лицепрятни тези данни, но обективната картина на социалната активност, на нагласите и интересите на хората е именно такава. Какво трябва да се направи – да се критикуват хората как може да са толкова неактивни в помощ на социално слабите, а са активни в сферата на културата? Подобен подход би напомнял на лекар, който се кара на пациентите си, че са болни, а не взема мерки за подобряване на здравето им.

Когато планираме цялостна стратегия за това как съдействаме за повишаване гражданската активност, е уместно да „се хванем“ за това, което хората най-много харесват, да създаваме условия да се активизират все повече желаната дейност и вече като усетят удоволствието от своята гражданска активност, постепенно да ги въвлечем – с интелигентна и умела пропаганда, със специални похвати /има много дебели токове, изписани за това/ - в дейности, които не са много популярни, но са хуманни и социално ангажирани - като грижа за възрастните и слабите, заплашените от социална изолация и пр. Подобен подход е научно обоснован - при изграждане на ефективни стратегии за промени в нагласите и поведението, по-ефективно е оказването на минималния необходим натиск. В противен случай хората правят нещо под натиск /подчиняват се на натиска/, но не променят нагласите си. При първа възможност те се оттеглят от нехаресвания вид активност.

Ако хората реално проявяват най-висока гражданска активност в сферата на културата, изкуствата, образованието – това следва да се уважава и използва за постепенно разширяване на сферите на проява на активността. Активността в любимата гражданска сфера би била катализаторът, който постепенно ще тласне напред и активност в други, социално желателни сфери.

Вярно е, че българите имат милстиво сърце – те са склонни да даряват пари или предмети за хора в нужда, болни и пр. Но в случая говорим за друга форма на гражданско участие – активна, съзидателна гражданска инициатива – именно тя е в основата на социалната икономика. Според данни от друго изследване на Институт „Отворено общество“⁸ за 2016 г. 18% от респондентите са отбелязали, че са се подписали под различни петиции и едва 5% - че са участвали в инициативи на НПО.

⁸ Представителното емпиричното изследване „Активните НПО в България през 2017 г.“ е проведено от екип от Институт „Отворено общество“. Методиката на регистрация включва проучване мнението на активни НПО; мнение на експерти; национално представително изследване на общественото мнение;

Всяка форма на гражданска активност е крачка напред, но за каузата на социалната икономика и социалното предприемачество особено важна е съзидателната активност, свързана с участие за реализация на социално значими за местната общност цели.

При създаването на Модела за сътрудничество в мрежа на социалните предприятия ще се съобразим с тези изводи и ще включим и организации, които най-много допринасят за ръст на гражданската активност.

Все пак се забелязва се известен ръст в годините, доколкото през 2013 г., когато според резултатите от подобно изследване 16% от хората са проявили активност. За нашето изследване са интересни резултатите от въпроса “Според Вас кои са най-автентичните представители на гражданското общество /с възможни до 5 отговора/. Отговорите показват вижданията, нагласите, очакванията за това кои са водещите активни фигури в гражданското общество:

- НПО – 68%
- активни граждани – 58%
- местните общности – 26%
- протестиращите граждани – 21%
- еколозите – 18%
- в България няма автентично гражданско общество – 18%
- студентите – 15%
- лидери на мнение в социалните мрежи 13%
- блогърите 11%
- медиите – 10%
- българите, живеещи в чужбина – 10%
- организации на бизнеса – 9%
- профсъюзите – 7%
- пенсионерите – 3%
- футболните фенове – 2%
- фермери – 2%

Неправителствените организации като юридически оформени граждански структури се припознават като най-автентичните представители на гражданското общество. На втора позиция с 58% излизат активните граждани – това е добре. Но това означава не само, че „чашата е наполовина пълна“, но и че „чашата е наполовина празна“, т.е. , че за останалите 42% активността на гражданите не е водещ признак на гражданското общество, т.е. не само на поведенческо равнище /виж резултатите по-горе/, но дори и на когнитивно равнище нагласите поне на половината от респондентите не включват гражданската активност като автентичен показател за гражданското общество!

Интересен е и следният резултат: на трета позиция с 26% излизат местните общности като автентични представители на гражданското общество. Едва ¼ от респондентите припознават в местните общности субекти на гражданска активност – примерно за съвместни инициативи за подобряване на благосъстоянието си. Освен за нагласите им, този резултат говори и за обективното състояние на гражданската активност – местните общности имат ниска гражданска активност.

Създаване на среда за стимулиране гражданската активност на местните общности – това е следващият акцент при създаването на Модел за сътрудничество в мрежа.

Интересен е и резултатът за ролята на новите медии като автентични представители на гражданската активност: лидери на мнение в социалните мрежи 13%; блогърите 11%; медиите – 10%. Непрекъснато се подчертава значимостта на новите медии за формиране на гражданска позиция и активност, а тук те са посочвани далеч по-рядко спрямо резултатите за НПО и активните граждани.

Изводите: „These findings show low levels of civic engagement combined with low interpersonal and public trust which is conducive to fragile societal relations and inability to sustain social solidarity. Lack of sustainable societal connections and low trust combined with low levels of civic engagement and participation in civic and voluntary activities hinders the process of building social capital and of developing civil society (Putnam 1993). Citizens are believed to prefer informal ways of participation, driven by personal interest and concern rather than the common good“⁹.

⁹ CIVIL SOCIETY IN BULGARIA:Has our dream come true?NGOs versus Spontaneous Civic Activism?Comparative research of Central and Eastern European Civil Societies Grant Number CBI_2009_11 (Civil Europe Association)p.31

- I. **Индексът на гражданско участие**¹⁰, който се измерва за първи път в България от Българския център за нестопанско право и Форум Гражданско участие, сочи обща оценка **3.39** по скала от нула до шест. Съгласно разработената методология, оценка от 3.39 означава **състояние на развиващо се гражданско участие**. С други думи гражданското участие в България не е високо, не е достатъчно ефективно, често е спорадично и неразбрано сред общността.

При изграждане на стратегия как целенасочено да се съдейства за повишаване гражданската активност на хората е важно как те самите обясняват ниската си активност. На въпроса *Now I will tell you some reasons, people say, why they are not active in organizations. Please tell me, which of them apply to you?* /Source: Bulgarian Survey 2010/ респондентите отговарят така:

- Have no money to support them 81.5%
- No time 65.6 %
- I do not believe that civic activism could change anything 62.6%
- Solving those problems should be done by other actors, not by civic ones 61.8%
- Not interested in principle 57.8%
- Health conditions do not allow me to be active 17.2%
- I had been active but I got disappointed 7.8%

На първа позиция със значителните 81,5% излиза, че липсата на активност е поради липсата на пари; на следващо място с 65,% - че нямат време – бихме казали, това са дежурните отговори за самозащита. На трето– доста обезкуражителното твърдение, че не вярват, че гражданските активности могат да променят каквото и да е; още толкова смятат, че проблемите могат да се решат от други, не от гражданите. Сходен е и отговорът, че липсва интерес за подобни неща.

Доколкото липсата на пари или време звучат като дежурни, премливи звучащи извинения, истината по-скоро се крие в излизащите на следващите три позиции отговори – хората не вярват, че с гражданска активност могат да се решат проблемите.

Тези нагласи не дават особени шансове за развитие на гражданската активност. Необходимо е да се разработват и прилагат внимателно промислени стратегии за това как могат тези нагласи да се променят в положителна посока. Усилия за

¹⁰ Индексът се базира на три изследвани области - Среда на гражданско участие – 3.29; Практики на гражданското участие – 3.59 и Промени, до които води гражданското участие – 3.35.

разпознаваемост от хората и от институциите на предприятията от социалната икономика, активна работа с медиите и представяне положителни резултати от дейността на социалните организации, междусекторните партньорства, публично-частните партньорства – с представители на държавата, на местната власт, на младежки организации и пр. – биха работили в полза на изграждане позитивни нагласи за повишаване на гражданската активност.

Моделът за сътрудничество в мрежа трябва да съдейства за създаване на среда за стимулиране на гражданската активност на хората.

Доброволчеството

Според данни за Световния дарителски индекс ¹¹ равнщето на дарителството и доброволчеството в България са много ниски - едва 5%. България се нарежда чак на 138 място от общо 139 държави /след нас е само Армения/ ¹².

¹¹ ***Световният дарителски индекс на КАФ (CAF World Giving Index)*** се основава на данни от Световното проучване на Галъп (Gallup's World Poll), осъществено сред 146 000 души в 139 страни, които заедно представляват около 95% от населението на света. В България са интервюирани 1000 души в периода 18 май – 4 юли 2016.

¹² ***Световният дарителски индекс на КАФ (CAF World Giving Index)*** се основава на данни от Световното проучване на Галъп (Gallup's World Poll), осъществено сред 146 000 души в 139 страни, които заедно представляват около 95% от населението на света. В България са интервюирани 1000 души в периода 18 май – 4 юли 2016.

А ето и отговорите на въпроса „Защо има малко доброволци в България?“¹³

Тези резултати впечатляват и показват, че са необходими много усилия за промяна на нагласите и поведението на хората за доброволството.

От друга страна обаче **доброволството е като спасителен пояс за някои ситуации, свързани със социалните услуги**. В граничните региони, които са и с планински релеф, с лоша инфраструктура има много малки селца, в които живеят главно хора в старческа възраст. Там много трудно могат да се осигурят дори обичайните социални услуги. Реалистично погледнато, доброволството, човешката съпричастност са може би най-важният механизъм за повишаване качеството на живот на тези хора.

В Благоевградска област има 7 НПО-та, свързани с насърчаване на дарителството и доброволството, като около половината от тях със сигурност са активни /с обновен през 2017 г. сайт/. Тяхната помощ е наложителна.

¹³ Резултати от емпиричното изследване, проведено през 2014 г. „Нови аспекти на доброволството – проучване на нагласите сред действащи доброволци в България“ Изследването е проведено в рамките на проект „Легитимност чрез видимост, знания и споделени ресурси“, финансиран от Фондация „Чарлз Стюарт Мотт“.

Моделът за мрежа на сътрудничество следва да отчита необходимостта от стимулиране на доброволчеството и дарителството.

Напоследък в европейското пространство кристализира ново явление – т.нар. **социални инвестиции**. Това всъщност е инвестиране в развитието на хората и означава „политики, предназначени да засилят уменията и способностите на хората и да ги подкрепят да участват пълноценно в трудовия и социалния живот. Основните области на политиката включват образование, качествено грижи за децата, здравеопазване, обучение, помощ при търсене на работа и рехабилитация“. The Commission's Social Investment Package (SIP):

- guides EU countries in using their social budgets **more efficiently and effectively** to ensure adequate and sustainable social protection;
- seeks to **strengthen people's current and future capacities**, and improve their opportunities to participate in society and the labour market;
- focuses on integrated packages of benefits and services that **help people throughout their lives and achieve lasting positive social outcomes**;
- stresses prevention rather than cure, by reducing the need for benefits. That way, when people do need support, society can afford to help;
- calls for **investing in children and young people** to increase their opportunities in life.¹⁴

Безусловно **иновативността** е много важен фактор за успешно развитие на социалните предприятия, тя е и един от 14-те показателя на GEI, за които стана въпрос по-горе. Ето още малко данни за степента на иновативност в България, взети от друг източник¹⁵. Сравнителните данни показват, че по равнище на иновативност сме в края на класацията на европейските държави – след нас са само Румъния, Латвия и Полша. А при държави като Швейцария /42%/, Ирландия /37%/ и Норвегия /33%/ иновативността е средно 3 пъти по –висока от нашата. Във връзка с преценките ни какво следва да включим в Модела за сътрудничество в мрежа с цел да се създадат по-добри условия за развитие на иновативността, можем да погледнем относителното тегло на негативно влияещите върху нея фактори:

Ниски изисквания на пазара за иновации 15,4%

¹⁴European Comission Employment, Social Affairs&Inclusion ; Social investment

¹⁵ Eurostat Statistics Explained. Innovation statistics. Data from march 2017

Предходна иновативна активност 10 %

Липса на добри идеи 7%

Ниско равнище на пазарна конкуренция 4%

На първа позиция излизат ниските изисквания на пазара за иновации. Поне частично това може да се преодолее със създаването и поддържането на конкурентен пазар на социалните услуги, което косвено би довело и до необходимост от иновации. Оттук – **създаването на партньорства и обединяването на доставчици на услуги** с цел намаляване на себестойността, повишаване на качеството и разширяване ветрилото от услуги **в рамките на Мрежата** за социални дейности и услуги е важен елемент от системата за развитие.

Разпознаваемост на социалното предприемачество

В Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ (2014 – 2020) социалната икономика и социалното предприемачество са изведени като отделен инвестиционен приоритет. Ако социалните институции от административния и публичния сектор придобият необходимия авторитет, компетентност, активност, ако базовите им концепции, решения, дейности са актуални, научно подплатени и обществено ангажирани, те могат да се превърнат в значим обществен фактор, чиято дума да се чува при решаването на значими държавни и регионални икономически, социални и граждански проблеми.

През 2009 г. е обнародван т.нар. Кодекс на добрите практики за гражданско участие в процеса на вземане на решения, одобрен от Конференцията на международните неправителствени организации¹⁶. Текстът включва полезна информация за начините на участие на гражданските организации в процесите на вземане на решения. Поради важността на проблема ще ги представим накратко:

За да участват социалните организации в диалога с публичните институции, последните следва да осигуряват информация; да приемат и следват процедури, осигуряващи достъп на социалните организации до консултиране; да предоставят необходимите за това ресурси; да бъдат отзивчиви и пр.

Приносът на НПО при решаване на важни за общността проблеми може да се реализира чрез:

¹⁶Кодекс на добрите практики за гражданско участие в процеса на вземане на решения, одобрен от Конференцията на международните неправителствени организации

- **„Застъпничество:** НПО гарантират, че нуждите и интересите на заинтересованите страни, засегнати от планираната политика, ще бъдат разгледани и обмислени. .
- **Информация и осведомяване:** НПО осведомяват своите членове, потребителите и основните граждански групи относно процеса на изработване на политики.
- **Експертно мнение и консултации:** НПО анализират и проучват разглежданите проблеми или предлагат допълнителни приоритети, които да бъдат включени в първоначалния вариант на политиката.
- **Иновации:** НПО предлагат решения посредством нови подходи, практически отговори и конкретни модели, които са в интерес на определена гражданска група.
- **Предоставяне на услуги:** принос за изработване на политиката, за да се вземат под внимание на нуждите на техните потребители и да се спазват необходимите условия.
- **Надзорни функции:** НПО следят внимателно процеса на изработване на политиките, за да са сигурни, че нуждите на заинтересованите страни се вземат предвид и че процесът е всеобхватен и прозрачен.“¹⁷

Наболял е проблемът за **участие на социалните организации при обсъждане на въпроси, свързани с трудовите взаимоотношения**. Към момента е прието в заседанията да участват само представители на правителството, на работодателите и на профсъюзите. Крайно време е това да се промени. Социалната икономика е елемент от общата икономика. Засега тя, за съжаление, не впечатлява с обем, но носи характеристики, които следва да са модел за цялата икономика в бъдеще – хуманност, поставяне на човека и неговото добруване в центъра на всички стратегии, интереси и дейности, справедливо разпределение на богатата /без с това да се загърбват бизнес интересите/ и пр. Поради това тя следва на равна нога да е на масата на преговорите.

Вярно е, че социалната икономика не участва в класическия двуполусен модел на отношенията „работник-работодател“, но при налагащите се днес нови смесени икономически системи, постмодерен характер на културата, компютъризация във

¹⁷ Кодекс на добрите практики за гражданско участие в процеса на вземане на решения, одобрен от Конференцията на международните неправителствени организации, стр.11

всички сфери, драстични промени в начините на живот, дори става нерентабилно икономическите отношения да се поддържат в отношението „работник – работодател“. След като големият плюс на социалната икономика е функцията ѝ на свързващо звено между капиталистическия сектор и бизнес интересите от една страна, и публичния сектор – сектора на обществените интереси и обществената полезност – от друга, съвсем на мястото си идва участието на нейни представители, предприемачи и работодатели при решаване на важни въпроси, свързани с трудовите взаимоотношения. Подобен модел в по-голяма степен би съответствал на новите икономически и социални реалности. *Ползата от това би била многостранна и многообхватна – от равнище обществото като цяло – подобрени показатели на стандарта на живот, благополучие, хуманност и пр. – до равнището на конкретния повод за диалог.*

За да стане разпознаваема, социалната икономика у нас следва да заеме подобаващото ѝ се място не само в областта на икономиката, но и там, където се коват новите политики на гражданското общество – в институциите на държавната и местната власт, в образователните, културни, социални и политически институции. Неслучайно Европейският парламент определи социалната икономика като „фундаментален стълб и основа на европейския социален модел“, който включва:

взаимно подпомагане и консолидация;

коопериране;

подемане на инициативи от общ интерес;

изграждане на ценностна система, съответстваща този модел.

Във връзка с обмисляне на Модела на сътрудничество в мрежа следва да подчертаем важноста на поддържане на диалог, сътрудничество и партньорство на местните и държавни структури с гражданските организации в областта – неправителствени организации, сдружения и пр. Споделените общи цели, сходните целеви групи предпоставят необходимостта от поддържане на непрекъснати контакти. С тях могат да се сключват договори за сътрудничество, да се организират съвместни активности и пр. Това се прави и в момента, но е необходимо разширяване на този процес.

Развитие на местните общности

Важен елемент от екосистемата на социалното предприемачество е центриране на интереса върху развитието на местните общности. България има много сериозни традиции в това отношение – традиции, които за съжаление бяха загърбени за около

половин век. Да си припомним колко енергично по-първите хора от местната общност чертаят планове за нейното развитие и с помощта на цялото население ги реализират – през Възраждането, в Следосвобожденска България, между двете световни войни.

В последните десетилетия постепенно се завръща живецът, инициативността, интересът към възраждане на местните традиции, обичаи, празнична култура, грижата и милеенето за развитие на местната общност.

В законите за социалното предприемачество на повечето европейски страни специално се акцентира върху развитие на местните общности.

В Благоевградска област има няколко неправителствени организации, поставили в основата на своята дейност развитието на местните общности. Но има и редица други НПО – с акцент култура и изкуства, спорт, младежко развитие и пр., които по същество работят за развитие на местните общности. Дейността на общините, кметствата, районите в градовете в голямата си част е насочена към развитие на местните общности.

Съществуват различни стратегии за развитие на местните общности:

Организиране на общността е стратегия с дългосрочна ориентация. Преди всичко е необходимо да се проучат основните проблеми, с които се сблъскват хората в своето ежедневие и да се реализират действия за постепенното им решаване. Задача на институциите и организациите е да организират и ръководят хората за решаване на проблемите.

Доставка на услуги в рамките на общността е стратегия с краткосрочна ориентация. Смисълът ѝ е организиране на услуги съобразно проучените потребности и планирани цели. Тази стратегия е ориентирана към процеса и резултата по доставката на услуги. Дейностите се реализират в сътрудничество с местната власт. Задачата е доставяне на услуги.

Развитие на общността е стратегия със средносрочна ориентация, свързана с реализация на планираните цели. Ориентация – към процеса. Дейностите се изпълняват в сътрудничество с местните власти. Водещите фигури управляват и насочват дейността по реализация на проектите.

Застъпничеството е стратегия с краткосрочна ориентация. Същността ѝ е да се поставят за обсъждане и се решат въпроси от обществен интерес. Стратегията е ориентирана към постигане на резултати.

II. ОСНОВНИ ПРОЦЕСИ, ПРИНЦИПИ, ТЕРМИНИ ПРИ ИЗГРАЖДАНЕ МОДЕЛ НА СЪТРУДНИЧЕСТВО В МРЕЖА –

1. Съдържание на основните термини

В научната литература можем да срещнем различни понятия за обозначаване на сътрудничеството между предприятия, фирми, организации и пр. и създаване отношения на трайно делово партньорство между тях: мрежа, „предприемаческа мрежа“, „кълъстър“ и пр.¹⁸. Някои автори използват тези понятия като взаимозаменяеми¹⁹, други изтъкват известни различия между тях или ги използват в различен контекст. Но независимо от това какъв термин бихме избрали, важноста на сътрудничеството, партньорството, обединяването и съвместната работа на фирми или предприятия в съвременната постмодерна епоха не подлежи на съмнение. Както отбелязва Майкъл Портър, „Явлението кълъстеризация на индустрията е толкова всепроникващо, че сякаш е основна характеристика на напредналите национални икономики“²⁰. В рамките на ЕС функционират над 2000 големи кълъстера, като в техните рамки работят над 40% от работещите²¹.

М. Кастелс определя мрежата като група организации със сходни задачи, „обединяващи се с цел ефективно използване на своите ресурсите и специфични конкурентни преимущества за съвместна реализация на предприемачески проекти“²². Мрежата се използва главно за осъществяване на хоризонтални връзки между партньори на базата на общи цели и задачи, взаимовръзка между структурните им елементи, ясна вътрешна структура и връзка със средата.

Понятието кълъстър се използва при обединени производствени, научни и други елементи за постигане на общи цели и задачи, действащи обикновено в границите на определена територия.

Широко се цитира определението на М.Портер за кълъстъра като „съсредоточени в

¹⁸ От английски Cluster - грозд, купчина, струпване.

¹⁹ Powell WW, Smith-Doerr L. 1994. Networks and economic life. In The Handbook of Economic Sociology, Smelser NJ, Swedberg R (eds). Princeton University Press: Princeton, NJ; 368–402; Hite J.M., Hesterly W.S. The evolution of firm networks: From emergence to early growth of the firm // Strategic Management Journal. - 2001. Vol. 22 (3). - P.275-286.

²⁰ Портър, М., Конкурентното предимство на нациите, изд. „Класика и стил“, С., 2004, с. 204

²¹ http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/tajani/priorities/clusters/index_bg.htm

²² Castells, M. The Rise of the Network Society: Economy, Society and Culture (Information Age, Band 1) превод на български: Мануел Кастелс,.....

географски регион взаимосвързани организации и учреждения в границите на една област. Те обхващат значително количество предприемачески структури от различен род, важни за конкурентната борба, а именно: доставчици на специално оборудване, нови технологии, услуги, инфраструктура, суровини и пр.²³ Авторът представя и редица важни страни на клъстера относно характера на връзките между участващите фирми и институции /формалните и неформални/, предимствата на клъстера по отношение на ефективност, ефикасност, гъвкавост и пр.²⁴ Последователите на изследователската визия за спецификата на клъстера, очертана от М.Портър, акцентират върху такива негови особености като географска близост, специализация, мрежова структура и пр.

ОИСР /Организация за икономическо сътрудничество и развитие/ определя клъстера по следния начин: „Клъстерите представляват производствени мрежи, изградени от силно свързани помежду си фирми (включително специализирани доставчици), научно-изследователски институции (университети, изследователски институти), свързващи институции (брокери, консултанти) и клиенти, които участват в една обща производствена верига на стойността”²⁵ Преценяваме като важен акцентът върху силните институционални и междуорганизационни връзки при клъстера.

Сравнително по-често в текстовете, използващи термина „клъстер“, отколкото „мрежова структура“, се споменава за участие в тях на институции на местната власт, научноизследователски структури и университети. Срещат се определения, в които за клъстерите се говори като разновидност на големите предприемачески мрежи, но има и обратни твърдения – че клъстерите са по-малки формирания от мрежите, обединявани от принципи за регионално и отраслово обединение с предимно вертикални взаимоотношения. Според някои предприемаческите мрежи се формират на базата на пазарните структури, а клъстерите отразяват по-глобални структурни процеси в определен регион или държавата като цяло. Срещат се и твърдения, че при клъстерите задължително има официално договорени отношения в рамките на концепция за развитие на определен регион, докато при предприемаческите мрежи взаимоотношенията се основават по-скоро на неформални отношения и доверие. Може

²³ . Porter Michael E. Clusters and the New Economics of Competition // Harvard Business Review. - 1998. - p. 6.

²⁴ Пак там, стр. 79-80

²⁵ ОИСР/OECD - Organisation for Economic Co-operation and Development/ 1999, стр. 5.

би употребата на термините в практиката би показала кой от тях има по-голяма гражданственост.Ето примери за регистрирани у нас клъстър:

Клъстър	Сфера на дейност
Асоциация на създателите на авторско съдържание	Производство на филми и телевизионни предавания
Клъстер „Фестивалите в България“	популяризиране на фестивалите в България
Клъстер за иновативни решения за уелнес и здраве ООД	IT услуги за здраве и уелнес
Клъстер ИКТ обл. Благоевград	ИКТ
Културен Клъстер България	култура
Здравен туризъм – България	стоматология, туризъм
Сдружение Клъстер за популяризиране и развитие на частно образование в България	образование
Кий Мюзик Клъстер	звукозапис, разпространение на музика

Както се вижда, съдържанието на горните клъстър е доста широко и обикновено в заглавието присъства основната сфера на дейност, около която се обединяват участниците.

Като основни характеристики на сътрудничество в мрежа/или клъстър се отбелязват:

- Наличие на обединяващ отрасъл, продукт, услуга, цели и пр.;
- Териториална локализация;
- Изграждане на мрежи от взаимно обвързани фирми;
- Сътрудничество и обвързаност на участниците;
- Идея за дългосрочно сътрудничество;
- Ориентация към иновация и стратегическо планиране;
- Обвързаност с научни изследвания и внедряване на новости;
- Насърчаване на предприемачеството;
- Подкрепа за създаване на публично-частни партньорства и пр.

Няма да се разпростираме с теоретични аргументи дали да използваме термина „клъстър“ или „мрежа“ в изследването си. Все пак отдаваме предпочитание на „мрежа“, доколкото ни се струва, че при нея в по-голяма степен са възможни формални, но и неформални връзки. Но ще си позволим да включим в нашата мрежа и

местни институции за сътрудничество, научни организации, бизнес компании и пр. – нещо по-често срещащо се при клъстърите.

Сътрудничеството в мрежа е съвременна много ефективна технология за съвместна работа на социалните предприятия, доколкото им дава възможност, обменяйки информация и идеи, организирайки съвместни дейности, да разширяват и подобряват работата си. Социалните предприятия, институции, организации, включени в мрежата, могат да споделят с останалите участници нова информация, идеи, свои постижения, практически иновативни модели на работа.

Съществуват различни видове типологии на типовете мрежи според принципа за класификация. Когато характерът на връзките помежду им е водещ, говорим за хоризонтални, вертикални и секторни модели на мрежи. При хоризонталния модел предприятията/организациите са на едно и също равнище. При вертикалния модел те са на различни равнища; при секторния модел участващите единици /предприятия, организации, институции и пр./ са от един и същ сектор. Но съществуват и междусекторни мрежи – когато се осъществява сътрудничество между различни сектори.

Ако за класификационен принцип приемем характера на сътрудничеството, говорим за предприятия, които си сътрудничат; които работят като коалиция; които формират мрежа за своето сътрудничество.

Предприятията, които *работят в сътрудничество*, обикновено поддържат връзка помежду си, споделят информация, координират програмите си и съвместно планират бъдещата си работа: „Two or more organizations get together and have a limited interaction, achieve a mutually beneficial goal like jointly planning an event or learning from each other“²⁶. Ключови характеристики на сътрудничеството са:

- наличие на 2 или повече организации, които поддържат връзка помежду си;
- съвместната им работа е лимитирана във времето;
- отношенията им не са скрепени с документ, не са формализирани;
- съвместната им работа често е свързана с постигането на обща цел.

Ето графика за отношения, базирани на съвместна дейност:

²⁶ Ari Sahagun Collaboration, Coalition, Networks: What's the difference?

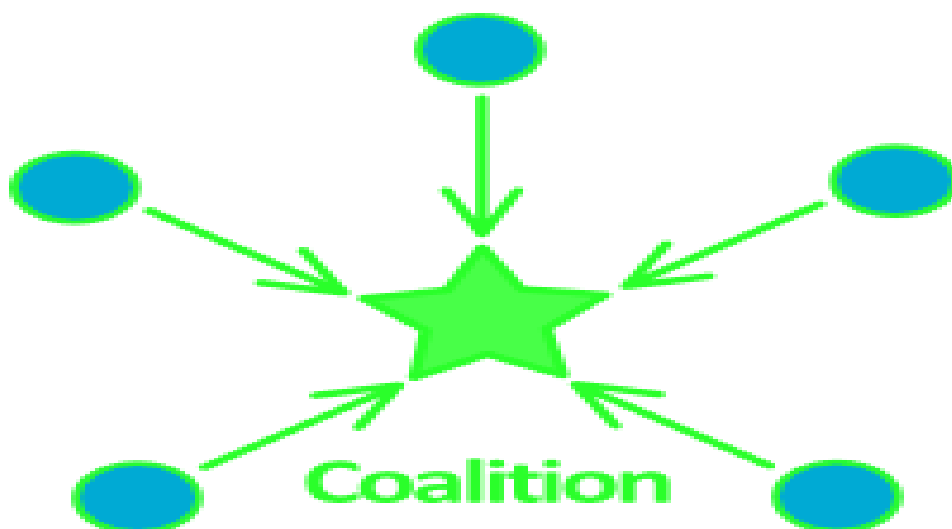
Друга форма за съвместна дейност на социални предприятия е *коалицията*. Обикновено тя има по-формализиран характер, т.е. организациите, влизащи в нея, изготвят и подписват документ, удостоверяващ параметрите на съвместната им дейност като коалиция. Като правило в този документ са разписани целите и основните задачи, за постигането на която организациите ще работят съвместно, ще споделят отговорности в хода на преследване на целете, в името на които са се събрали. Коалицията може да се разпусне след като тази тяхна мисия приключи.

Голям плюс на коалицията като форма на съвместна дейност е, че се обединяват сили и ресурси за постигане на желаните цели, вниманието на обществеността се привлича по-активно върху проблема и неговото решаване, а постигането на целите има по-големи шансове да се сбъдне. Основни характеристики на коалицията са:

- multiple organizations;
- usually limited in time;
- usually have a specific goal;
- varying levels of formalization;
- may have a specified convener or facilitator.²⁷

Ето как образно може да бъде представена съвместната дейност на коалицията за постигане на обща голяма цел:

²⁷ Пак там

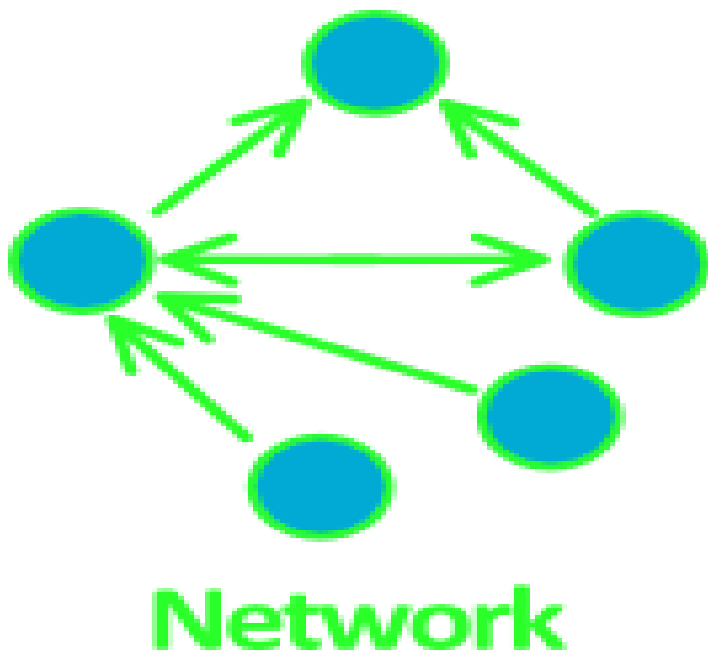
И третата форма – *мрежа за съвместна дейност*. Мрежата има свободна структура, може да включва най-различен брой организации, които поддържат помежду си отношения от различен характер и с различна степен на интензивност. Някои социални предприятия в мрежата могат да си сътрудничат /първата форма/, други могат да са във временна или постоянна коалиция за постигане на значими цели /втората форма/, няма йерархизирана структура, както и лимитирани правила за съвместна работа. “Networks are different than organizations: there is no boss who can fire members if they don’t do their job, there are no weekly staff meetings to ensure that communication and learning are taking place, and there are no teams or departments to organize the work and distribute funds.”²⁸

Мрежата се характеризира с:

- включен значителен брой организации;
- липсва субординираща йерархия, под ръководството на водещ лидер;
- не е лимитирана във времето или с постигане на предварително зададена цел;
- няма ограничения във функционален или целеви план

Ето как взаимоотношенията в нея могат да бъдат най-разнообразни:

²⁸ Network Weaver Handbook (A Guide to Transformational Networks), 2012

Най-общо можем да говорим за три основни типа мрежи:

- социални мрежи;
- мрежи на практикуващи в сходна област;
- формални мрежи.

Основна функция и водещ принцип при социалните мрежи е реализация на социален контакт и съвместна дейност от обществена значимост, обмен на информация и пр. Участието в тях не е строго регламентирано, те не са активно управлявани и контролирани.

Вторият вид мрежи са т.нар. условно „Мрежи на практикуващи в сходна сфера“. Мрежата за сътрудничество в областта на социалното предприемачество се отнася към този вид. Участниците в нея се събират, водени от общите си интереси в сферата на социалното предприемачество – имат отношение към него, макар и от различни гледни точки, позиции и с различна роля. Те са компетентни в своята област и са готови да обменят опит и придобиват нови познания и компетентност в хода на диалога в мрежата. При желание, необходимост и готовност някои от участващите в мрежата могат да преминат към активна съвместна дейност в някаква посока /обикновено не всички заедно, а две или повече страни/. В известен смисъл с подобна обща дейност те неусетно могат да прекратят границата към третия вид мрежово сътрудничество – формалната мрежа.

При формалните мрежи е налице ясно изразена конкретна цел или цели, за постигането на която е създадена мрежата. Работата в мрежата е структурирана, активно се планират и предприемат конкретни дейности. Налице са приети /устно или писмено/ правила за работа. Функциите между участниците в мрежата са ясно регламентирани и разпределени между участниците.

Основен актьор при сътрудничество в мрежа са субектите, осъществяващи контакта. Структурата му включва също ресурси, пространство за взаимодействие в различните му форми, времето на сътрудничеството. Показатели за качество на сътрудничество в мрежа са неговата ефективност и резултативност.

За да функционира добре мрежата, всички участници следва да имат осигурен достъп до наличните ресурси. Всеки трябва да може да публикува материала, който намира за важен и интересен. Доброжелателната, компетентна реакция на споделена от участник информация е задължително условие за качествена, делова работа на мрежата. Взаимодействието в мрежата може да се осъществява както във виртуалното пространство, така и в реалното жизнено пространство.

Основни принципи за качествено функциониране на мрежата са:

- поддържане на сътрудничество и партньорство в работата;
- откритост и доверителност;
- професионално отношение
- повишаване на гражданската инициатива;
- стимулиране на иновативното мислене и иновативен подход към проблемите.

Ако се сподели в мрежата дори само идея с иновативен елемент, тя в съвместно обсъждане може да бъде развита – други участници да са мислили за същото, или да са изпробвали по този или по друг начин неин вариант, да са се опитали да я реализират в практиката и пр. Споделеното знание и идеи обогатяват всички участници в мрежата

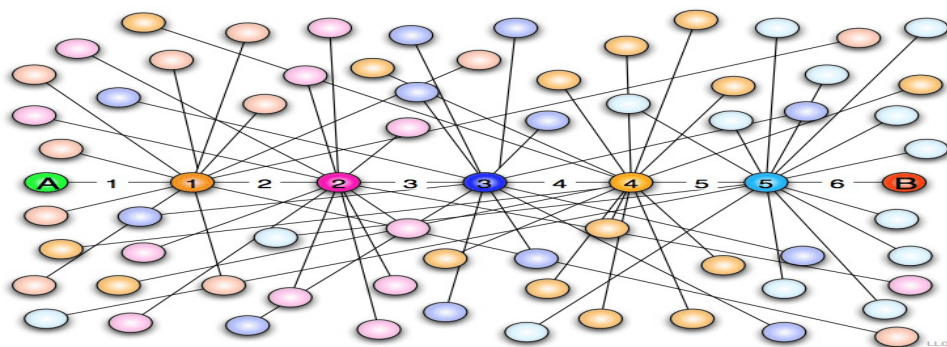
2. Кратка история

Разбирането за смисъла и ефективността на сътрудничество в мрежа би спечелило, ако съвсем накратко представим основни моменти от историческото развитие на понятието и практическите стъпки, усъвършенствали модела.

Началото на изследванията, свързани с взаимодействие в мрежата, се поставя от представители на класическата социология – Дюркхайм, Г.Зимел, Ф. Тенис. Зимел в

труда си „Големите градове и духовният живот“ /1903 г./ изследва влиянието на урбанизацията върху социалните отношения между хората - отношения с мрежова структура. През 60-70 г. на миналия век идеята за мрежова структура на взаимодействията в съвременното общество интензивно се поема и развива от основни социални и хуманитарни науки – в икономиката, антропологията, социалната психология, социолингвистика и пр. В икономиката се изследват мрежови връзки както между ръководителите, така и между служителите от различните организации. Говори се за два типа мрежи - цялостни/ whole networks или complete networks/ и персонални /personal networks или egocentric networks/.

Любопитна е теорията на Милграм и Травърс /видни америкаански психолози/ за „шестте ръкостискания“, свързана с мрежовата структура на обществото. Авторите се опитват да експериментално да докажат, че всеки двама души, взети напълно произволно, са разделени от не повече от пет равнища на общи познати. Експериментът им е многократно повтарян и валидността му потвърдена, вкл. и от експерти на Майкрософт, които изследвали данните получени за един месец от 242 720 596 ползватели. Било установено, че всеки от 240-те млн би могъл да „достигне“ другия средно за 6,6 „крачки“. Ето как изглежда графично теорията за „шестте ръкостискания“:

Не сме напълно убедени доколко тази теория е вярна за хората по света, но че е в сила при занимаващите се в сферата на социалната икономика от Благоевградска област, не се съмняваме.

През 70-те години се анализират предимствата на общуване, използващо транспортиране на информацията с различни средства— освободено от териториална зависимост, не зависещо от разстоянията и реализирано с по-голяма не принуденост. Новото явление се назовава вече „мрежа от социални отношения“, през 1976 г. се основава INSNA – International network for social network analysis.

Крайтъгълен камък в осмисляне на мрежовия характер на социалността са двете книги на Мануел Кастелс, появили се през 1996-1997 г.²⁹ На български език книгата му „Възходът на мрежовото общество“ излиза през 2004 г., а „Силата на идентичността“ – през 2006 г.

М.Кастелс твърди: „Преобразувайки процесите на обработка на информация, новите информационни технологии оказват въздействие върху всички сфери на човешката дейност и правят възможно установяването на неограничен брой връзки между различните сфери, както и между елементите и субектите на всяка дейност. Възниква една мрежова и дълбоко взаимозависима икономика, която с все по-голям успех прилага постигнатия напредък в областта на технологията, познанието и управлението за целите на самата технология, познание и управление.“³⁰

3. Основни принципи на сътрудничество в мрежа

Постигането на качествено сътрудничество в мрежа е постепенен процес и няма 100%-ви гаранции, че след като е създадена мрежата, тя ще проработи добре и ще се развива. За това са необходими висока мотивация на участващите в нея, разбиране на ползата от подобна мрежа, активни усилия на всички, разкрепостено мислене, готовност за иновации, подход „аз печеля-ти печелиш“, а не подход на съперничество и конкуренция на принципа „аз печеля – ти губиш“ и пр.

Обикновено участниците в мрежата са равнопоставени. Примерно ако в мрежата за развитие на социалната икономика участва структура на публичната власт, граждански организации, университет, студенти, представители на бизнеса, хора, заплашени от социална изолация и пр., административната йерархия не се пренася автоматично в мрежата – напр. ръководителят на социалния отдел към общината не е във висшестояща позиция спрямо неправителствена организация или спрямо гражданите; представителят на бизнеса обсъжда на равноправни начала възможните позиции за работа с останалите.

²⁹ *The Rise of the Network Society, The Information Age: Economy, Society and Culture*, Vol. I. Cambridge, MA; Oxford, UK: Blackwell (1996) (второ издание, 2000) *The Power of Identity, The Information Age: Economy, Society and Culture*, Vol. II. Cambridge, MA; Oxford, UK: Blackwell (1997/

³⁰ М. Кастелс, *Възходът на мрежовото общество*, ИК „Лик“, 2004, стр. 83

Друг основен принцип – прозрачност. Силните страни на мрежата се редуцират, ако някои от участниците не споделят важна за общото дело информация, или я споделят само с избраничленове на мрежовата съобщност.

Равноправието и прозрачността са реално възможни обаче само при наличието на доверие, добра воля на всички участници, взаимно уважение и разбиране. Ако тези характеристики не са налице, няма как да се постигнат градивност на усилията, равнопоставеност, толерантност.

Какви последователни стъпки следва да се предприемат при създаване на мрежа? На базата на анализ на ситуацията и набелязаната стратегия се разработва в първоначален вид картината на желаните партньори. Следва първоначален разговор с тях и

Покана за сътрудничество, в която да се представи първоначалната визия за подобна мрежа. След евентуално съгласие от тяхна страна – заедно да се обсъди възможният модел на подобно сътрудничество в мрежа, да се очертаят нейните цели и задачи. Разпределят се отговорностите за нейната реализация и се пристъпва към реализация на идеята.

Възможни затруднения. Потенциален източник на проблеми, свързани с участниците в мрежата, е че се касае за разнороден тип субекти – някои са представители на неправителствени организации, други – на административните кръгове, трети са от бизнеса, четвърти – представители на групи, заплашени от изолация, пети – от културните кръгове и пр. Няма начин тези хора да не се различават съществено по начин на мислене и работа, приоритети, култура, ценности, интереси, които защитават в дадената сфера, дори по езиков изказ. Но това е неминуемо, доколкото тази разнородност е имплицитна особеност на мрежа за сътрудничество в сферата на социалната икономика. Проблемът може частично да се избегне, ако всеки участник е запасен с доброжелателност, толерантност, емпатия, разбиране на проблема в дълбочина и желание да се намира решение, приемливо за всички.

Друго обстоятелство, различаващо участниците, е тяхната разнообразна компетентност и капацитет – всеки влиза в мрежата като представител на различна институция или общност, с характерния за нея ъгъл на виждане на проблема, специфична компетентност и потенциален капацитет за неговото решаване. Но това също е вътрешно присъща особеност на мрежата, която не би могла да се избегне – напротив, следва да се използва това разнообразие от гледни точки и възможности за решаване /тази разнородност е благоприятна среда за иновации, както ще видим по-нататък/.

Също така участниците в мрежата са живи хора – всеки със своите разбирания и нагласи. От психологията знаем, как независимо от обективната картина на дадено явление или събитие, всеки си изгражда своя „версия“ за него, която възприема и преживява като истинската, обективната истина. Това често води до значителни разминавания във вижданията и интерпретацията на реалността от участниците в мрежата. Субективност оцветява всички процеси от възприемането и атрибуцията на събитията и процесите.

Ако добавим и това, че все пак всеки от участниците влиза в мрежата със своите интереси, с желание да ги защити и постигне целите си, то стигането до решения, при които всички да печелят, е действително труден процес. Имаме своите разминавания и в очакванията си за вижданията и реакциите на другите участници в мрежата, прокрадва се и убеждението, че равноправие – равноправие, но все пак ние „сме си по-важни“ /да припомним основополагащата теза на един класик в психологията - Алфред Адлер, че стремежът към превъзходство е водеща, главна цел, която ръководи човешкия живот³¹/. Възможно е да се прокрадват и предубеждения към качествата или потенциала на някои участници – особено в мрежа, свързана с такава деликатна проблематика като социалните неравенства.

Има и друг момент, който сме длъжни да отбележим – в дебат между хора и институции с различни позиции и статус в обществото, е възможно да се прокрадне усещане за по-ниска позиция в общуването, стеснителност, усещане за слаба себеэффективност или самоуважение. Това категорично не би било от полза за ефективен диалог и решаване на проблемите в мрежата.

Следващото голямо предизвикателство е как от разговори, споделена информация, разменени добри практики и пр. да се премине към действия по реализиране на мрежата и осигуряване на дълготрайното ѝ ползотворно действие./Както отбелязва героят на Хайтов, едно е да искаш, друго е да можеш, трето и четвърто е да го направиш/.

Но усилията да се справим с тези възможни проблеми при създаването на мрежа за сътрудничество в сферата на социалната сфера напълно си струват, ако се вземат под внимание евентуалните ползи от това сътрудничество: социалните услуги ще станат по-достъпни и качествени, интеграцията на заплашените от изолация ще стане по-реална,

³¹: Адлер, Алфред. Практика и теория на индивидуалната психология. Ч. I. София: ИК "Алегро", 1995.

грижата за хората от рисковите групи – по многообхватна. Междусекторните връзки ще са по-интензивни и пр.

Така както проблемите при социалните дейности и социални услуги в реалния живот са многостранни и комплексни, доколкото целят подобряване общото качество на живота на нуждаещите се от помощ, също така многостранни и комплексни би трябвало да бъдат и усилията тези проблеми да бъдат разрешавани – по възможно по-цялостен, пълноценен, хармоничен начин. Ако в решаване на проблемите на хората, заплашени от социална изолация - лица с увреждания, дълготрайно безработни и пр. се занимава мрежа от сътрудничащи помежду си здравни и социални институции, представители на местната власт, гражданските организации, бизнеса, университета с научния си потенциал и пр., вероятно ще се намират най-добрите комплексни решения. Така задачите и средствата за решаването им могат да се разпределят между участниците, които обединяват своите сили за решаване на проблемите. Контактите, осъществявани в мрежата между участниците, могат да прерастнат във взаимна подкрепа и изграждане на съвместен подход при изпълнение на задачите. Ако добавим и неизменното увеличаване на общуването и взаимни контакти между членовете на мрежата, стават ясни големите ползи от нея.

Една от задачите на сътрудничество в мрежа е повишаване иновативния потенциал и намиране на нови решения на старите проблеми. Участващите в мрежата обикновено са с различни познания, умения и компетентности, с различна квалификация. Обменът на идеи, гледни точки, позиции е плодотворна почва за изкрystalизиране на иновативни идеи и нови решения.

И накрая /но не по важност/ - участието в една добре функционираща мрежа допринася за повишаване и разширяване културата на общуване и взаимодействие между представителите на институции и общности, така необходима в днешно време. Умението да изслушваме, да се отнасяме с уважение и толерантност към позицията на другия, когато не я приемаме или сме на различно мнение, да се научим да изразяваме това по един цивилизован начин, без да се стремим да уязвим или принизим противника – това се научава с практиката.

Надяваме се, че тези, а и други трудности от обективно и субективно естество при създаването и функциониране на сътрудничество в мрежа могат да бъдат преодолявани, ако усилията на всички участници са насочени към ефективно решаване на проблемите. За тази цел всеки участник следва да осъзнава своята роля в общата

картина, да поема своите отговорности съобразно сферата си на дейност, своята компетентност и капацитет.

И нещо важно – всички трябва да бъдат отворени за нови идеи, за творчески и иновативни решения, с желание да споделят своя опит и да се учат от опита на другите участници – нещо, което се постига в толерантен диалог.

4. Видове сътрудничество в мрежа

Самата същност на сътрудничеството в мрежа предполага и допуска разнообразни форми на взаимодействие между членовете на мрежата, с различен мащаб, с различна принадлежност – публични и частни, различни участници, работещи в различни сектори и сфери.

4.1. Видове сътрудничество според типа принадлежност на участниците

Партньорство между публични институции е налице, когато всички /двама или повече/партньори са публични институции. Например: областната администрация на Благоевградска област си партнира с общините, с териториалните структури на Агенцията за социално подпомагане (АСП), с местни структури на централната държавна власт; Агенцията за социално подпомагане (АСП) е в партньорство с Държавната агенция за закрила на детето (ДАЗД) ; при случаите на домашно насилие АСП си партнира с Министерството на вътрешните работи, Министерството на правосъдието, районните и окръжни съдилища и пр. Традиционно социалните и здравните институции си партнират при осигуряване на социални услуги.

Партньорство между частни институции се реализира между организации от частния сектор. Примерно две или повече доставчици на услуги, взаимодопълващи се или различен тип дейност си сътрудничат за предоставяне на по-богат набор от социални услуги.

Партньорство между структури от т.нар. Трети сектор

Сравнително честа практика е неправителствени организации – напр. сдружения, чиято дейност е свързана със социални дейности, да обменят информация, да си партнират при осъществяване на някакви събития, да споделят ресурси и пр.

Публично-частно партньорство

Особено перспективна форма на сътрудничество в социалната сфера е т.нар. публично-частно партньорство. То се осъществява при съвместна работа между представители на публични институции и представители на частни организации за общо решаване на

наболели въпроси в социалната сфера. На този тип партньорство много се разчита в усилията за деинституционализация и децентрализация на социалните услуги.

Законът за публично-частното партньорство е в сила от 1.1.2013 г. В чл.3./1/ се дава следното определение /ще си позволим по-дълъг цитат, доколкото текстът в него е важен за разкриване характера на този вид партньорство/: „Публично-частно партньорство е дългосрочно договорно сътрудничество между един или повече публични партньори, от една страна, и един или повече частни партньори, от друга страна, за извършването на дейност от обществен интерес при постигане на по-добра стойност на вложените публични средства и при разпределение на рисковете между партньорите, което се осъществява при условията и по реда на този закон. 2) Публично-частно партньорство по смисъла на този закон се създава, когато са налице следните условия:

1. възлагането на дейността от обществен интерес не може да бъде осъществено по реда на Закона за обществените поръчки, защото:

а) публичният партньор **не може да осигури финансиране** /тук и по-долу курсивът мой – М.В./ на дейността от обществен интерес и същото трябва да бъде изцяло или частично поето от частния партньор;

б) **чрез разпределение на рисковете** между публичния и частния партньор ще се постигне по-добра стойност на вложените публични средства; и

2. възлагането на дейността от обществен интерес не може да бъде осъществено чрез концесия, защото **няма приходи от потребителите** на услугата от обществен интерес или от други трети лица във връзка с дейността от обществен интерес, а когато има такива приходи - не е предвидено частният партньор да получава права върху тях.

(3) Не са ПЧП по смисъла на този закон:

1. концесиите, които се възлагат при условията и по реда на Закона за концесиите и на Закона за подземните богатства;

2. обществените поръчки, които се възлагат при условията и по реда на Закона за обществените поръчки.

(4) Когато от услугата от обществен интерес се получават приходи от потребителите или от други трети лица във връзка с дейността от обществен интерес, на частния партньор може да се възложи **събирането им в полза на публичния партньор**.³²

³² Закон за публично-частното партньорство, чл.1. В сила от 01.01.2013 г.

Обичайна практика е община да реализира публично-частно партньорство с частна фирма – доставчик на услуги /неправителствена организация/ за предоставяне на социални услуги. Представителите на местната власт може да предоставят финансови средства, помещения, имущество, изграждане на инфраструктура, които да се ползват от частното предприятие. При определени условия между двете страни се подписва договор за изпълнение от страна на частната организация на определен вид социални дейности, които се заплащат от публичната институция.

Добър пример в това отношение е СНЦ “Сдружение на предприемачите регион Гоце Делчев”, които осъществяват ефективно партньорство между структурите на гражданското общество и общинските администрации в регион Гоце Делчев за постигане на устойчиво икономическо развитие и заетост.

4.2. Видове партньорства според типа сътрудничество

Първото условно деление, което би трябвало да направим, е **неформално и формално сътрудничество**

Неформалното сътрудничество може да възникне спонтанно и да се поддържа като резултат от потребност за обмен на информация, съвместни инициативи, взаимопомощ, реализация на общи или взаимно допълващи се дейности и пр. Това сътрудничество не е оформено в някаква формална форма.

Формалното сътрудничество е целенасочено създадено за реализация на определени дейности. Най-често срещани форми на подобен тип сътрудничество в социалната сфера са:

- **Меморандум за сътрудничество** между две и повече организации, обединяващи се за постигането на общи цели. Записва се предметът на меморандума - примерно деклариране ангажираността и желанието на страните за постигане на начертаните цели, развиване на диалог и сътрудничество между тях, усъвършенстване на работата им и взаимно обогатяване на възможностите за работа в съответната сфера. Определя се срок на действие на меморандума, който може да бъде автоматично продължаван с мълчаливото съгласие на всяка от страните или прекратяван с едномесечно предизвестие. Промени в документа могат да се правят в писмен вид, подписани от представители на страните;
- **Споразумение за сътрудничество и съвместна дейност в обозначена област**, който включва сключване на договор между страните за извършване на определена дейност, определят се възложител и изпълнител и су уточняват

конкретните задължения на страните. Договорът се излъчва за определен период, като има правила в случай на евентуалното му преждевременно прекратяване;

- ***Споразумение за партньорство*** между 2 и повече субекти за съвместна работа
 - организиране на общи дейности с разпределение на задачите според възможностите и специализацията на всеки субект. Споразумението за сътрудничество е с по-строги законови рамки – при нея страните се договарят да обединят усилията си за осъществяване на съвместна дейност в посочена от тях област. Споразумението се сключва за определен срок. Всяка страна участва съобразно възможностите си – финансови, компетентностни. Упоменават се ангажиментите на всяка от страните, материалната база, която се предоставя за ползване. Определя се как ще се извършва разпределянето на печалбите /или загубите/ от съвместната дейност; санкции и неустойки и пр.
- ***Обществен/граждански съвет с постоянно действие*** – той се формира за осигуряване участието на граждани и граждански организации, на компетентни лица в съответната сфера. Особено полезен е общественият съвет при изготвяне на стратегии и планове за бъдещата работа в сферата на социалната икономика. Той може /и е желателно/ да включва лица от различни сфери, нещо като микромрежа. Съветът изпълнява функциите на консултативен орган със структурите на гражданското общество. В състава му могат да влизат представители на неправителствени организации, хора от практиката, които добре познават проблемите, представители на целевите групи и пр.
- ***Отворена работна група*** – има консултативни функции, обикновено се организира във връзка с решаване на важен проблем, за изработване на програмен документ и пр. Примерно: Отворена работна група за целите на устойчиво развитие на социалната икономика в Благоевградска област; или Отворена група за подобряване качеството на живот и пр.. Изготвеният от работната група документ се предава на възложителя – примерно Областната управа на региона;
- ***Научни и научнопрактически форуми*** – международни, национални, регионални конференции и други форми, на които се обсъждат актуални проблеми в сферата на социалната икономика. Те могат да се организират от публичната власт и гражданското общество, от университети и колежи в област Благоевград;

- **Периодично провеждани формални и неформални срещи за обмен на добри практики**, делово сътрудничество, споделяне на информация. Срещите могат да се организират на институционално равнище от представители на общини или кметства; от граждански организации, работещи в сходна сфера; съвместни срещи между представители на публичната власт и граждански организации и пр.
- **Съвместна работа на проектен принцип** е особено подходяща форма на съвместна работа примерно между общините в региона /каквото е примерът с работа по спечелени проекти от „Сдружение на югозападните общини Благоевград“, университет и община, община и гражданска организация, две и повече граждански организации и пр.
- **Междусекторни партньорства** – партньорства между различни сектори, примерно между системата на здравеопазването, системата на социалните услуги, системата на културата, екологията, образованието и пр. По-подробно се спираме на това в отделна глава.
- **Представители на публичната власт като партньори в мрежа за сътрудничество**. Голяма част от средствата за социални услуги в България се осигуряват от публичната власт – от държавния бюджет и от общините. Съответно – те са и главните доставчици на социални услуги, което автоматично ги превръща в централна желана фигура за сътрудничества и партньорства.

4.3. Равнища на сътрудничество в мрежа. Модел тип звезда, тип паяжина, хибриден тип

При организиране на сътрудничество в мрежа за решаване на проблеми от социалната сфера формите и мащабът на мрежата могат да бъдат различни. В литературата се представя спецификата и формите на сътрудничество при различните равнища на сътрудничество в мрежа³³

ПЪРВО РАВНИЩЕ НА СЪТРУДНИЧЕСТВО В МРЕЖА е налице при успешно обединяване ресурсите и възможностите на социалното предприятие с ресурсите и възможностите на други предприятия. Съответно – основна задача е намиране на партньори, чиято дейност и ресурси допълват Вашата дейност и ресурси. Това е

³³ Тук и по-долу често следваме идеи, представени в: NETWORK ADVANTAGE How to unlock Value from your Alliances and Partnerships., H. Greve, T. Rowley, A. Shipilov

решаващ етап за развитието на сътрудничество в мрежа - ако не са избрани подходящите партньори, шансовете за взаимноизгодно сътрудничество в бъдеще са малки.

Задачата на първото равнище на сътрудничество в мрежа е намиране на подходящи партньори, които допълват дейността и услугите и са съвместими с стила на работа на главния инициатор.

ВТОРО РАВНИЩЕ НА СЪТРУДНИЧЕСТВО В МРЕЖА

Акцентът при второто равнище е специално внимание към връзките между партньорите, тежестта на всеки от тях при осъществяване на комуникацията и съответно – възможността от всеки партньор да се получи максимално количество полезна информация. Това ще разшири възможностите на главния инициатор на мрежата за успешна реализация.

При второто равнище на сътрудничество в мрежа са възможни няколко конфигурации между партньорите:

- Конфигурация тип ЗВЕЗДА: при нея предприятието е в центъра на мрежата, осъществявайки сътрудничество поотделно с още едно, две и повече социални предприятия. Този тип е особено подходящ за създаване климат на иновации;
- Конфигурация тип ПАЯЖИНА: при нея всички участващи предприятия сътрудничат помежду си, осигуряват координация и добро изпълнение на задачите.
- ХИБРИДНА конфигурация: при нея инициаторът е в сътрудничество с няколко предприятия, като обаче някои от тях допълнително сътрудничат помежду си;

Изборът на тип сътрудничество зависи от това с кого, как и защо се осъществява партньорството. Например сътрудничество тип ПАЯЖИНА дава добри резултати при **предприятия от сходен тип, осигуряващи сходни услуги, обменящи сходен тип информация.**

Сътрудничеството тип ЗВЕЗДА дава добри резултати, когато предприятието си сътрудничи с разнородни фирми и съответно набира от тях разностранна информация. Това е **добра основа за иновативност** – анализите показват, че част от успеха на Стив Джобс се дължи на преимуществата на този тип сътрудничество.

Междинната ХИБРИДНА форма съдържа все си преимуществата на сходните качествени услуги от сътрудничество тип ПАЯЖИНА, но и плюсовете на обстановката, подходяща за иновации от сътрудничеството тип ЗВЕЗДА.

Задачата на второто равнище на сътрудничество в мрежа е намиране на правилната конфигурация на сътрудничество – според профила и тенденциите за развитие на социалното предприятие.

ТРЕТО РАВНИЩЕ НА СЪТРУДНИЧЕСТВО В МРЕЖА

Основна задача на предприятието при преминаване към третото равнище на сътрудничество в мрежа, е непрекъснато да повишава своята значимост на пазара, да бъде търсен партньор поради нарастналите си възможности за информация, ресурси, сътрудничество с други значими предприятия. С една дума – статусът му да става все по-висок, неговото влияние и лидерски позиции да нарастват. Статусът зависи директно от броя на партньорите, с които са установени отношения на партньорство. Тогава продуктите му ще са по-търсени на пазара, ще получава по-изгодни доставки, по-качествени предложения за сътрудничество. Акцентите на третото равнище са: стремеж към снабдяване с по-обширна информация, по-качествено сътрудничество, по-силно влияние на пазара и в обществото.

Ефективен начин за повишаване на статуса на предприятието е осъществяване на сътрудничество с предприятия с висок статус; максимални усилия за разпознаваемост и брендиране на продукцията; успешни рекламни кампании.

Задачата на третия етап от сътрудничество в мрежа е постигане и натрупване на преимуществата, произтичащи от високия статус.

Авторите препоръчват при избор на модела за сътрудничество в мрежа предприемачът да се опита да попълни следната таблица:

Паяжина	Хибрид	Звезда
Динамизъм на отрасъла		
1= нисък	2= среден	3=висок
Асортимент на стоки и услуги		
1= тесен	2= смесен	3= широк
Влияние на пазара		
1 - слабо	2= средно	3= високо

Динамизмът на отрасъла се определя от това доколко ако често в него възникват внезапни и непредсказуеми промени - напр. при промяна на технологията, търсенето, конкуренцията или друг важен аспект. При нединамичните предприятия за предпочитане е модел тип паяжина, за много динамичните -тип звезда.

Богатството на предлагания асортимент също е фактор за избора на модел на мрежата: при по-беден асортимент моделът на паяжината е по-уместен. Когато се цели разнообразие асортимента, за да се постигне това са нужни нови идеи, процеси, ресурси. Вероятността те да се появят при модел тип звезда е по-голям, доколкото в процесите на сътрудничество с централното предприятие участват хора от различни предприятия с различни профили, специалности, познания и идеи, а това е желаната среда за иновации. Също така по-гъвкави и иновативни са колективи, в които участват хора от различни култури.

Следователно ако преценките за предприятието – инициатор на сътрудничество в мрежа са в лявата част на таблицата, то по-уместен за него би бил модел на сътрудничество тип паяжина, ако са в дясната част – редно е то да се насочи към модел звезда; ако са в средата –по-ползотворен би бил хибридният модел. В първия вариант се очаква всеки от мрежата да контактува равнопоставено с всички; при втория вариант /модела звезда/ централното предприятие сътрудничи поотделно с останалите, без те да са в сътрудничество помежду си. И при третата форма с част от партньорите ще се сътрудничи само двустранно, а при другата част се сътрудничи по модела паяжина – всеки с всички.

4.4. Съвместимост и взаимодопълняемост на партньорите в мрежата

Практиката показва, че колкото по-висока е съвместимостта и взаимодопълняемостта на предприятията в мрежата, толкова по-високи са шансовете за съвместна дейност. Основни аспекти на съвместимостта са:

- Съвместимост в стратегиите;
- Съвместимост в ресурсите;
- Съвместимост в организацията;
- Съвместимост в типа организационна култура

Първата крачка при анализ на потенциала за сътрудничество е да проучим евентуалния си партньор – основната му дейност, ресурсите, с които разполага /материални и нематериални/, финансово състояние и пр.и да преценим доколко нашите дейности са съвместими и взаимно допълващи се с неговите, дали биха се разширили нашите възможности за разширяване и обогатяване на дейността ни, а оттам и приходите ни, при бъдещото партньорство.

При обмисляне на бъдещото сътрудничество е необходимо да се установи какви са вижданията на инициращия сътрудничеството по основни показатели от неговата дейност и да ги сравни с тези на евентуалните бъдещи партньори. Важно е той да определи ясно:

- своите краткосрочни и дългосрочни цели и да проследим степента им на съвпадение с краткосрочните и дългосрочни цели на кандидат-партньорите;
 - какви са неговите виждания относно показателите за ефективност на работата ни и какви са критериите за ефективност на другата страна;
 - доколко стилът на работа на фирмата-инициатор, системата ни от нагласи, правила, ценности, норми за качество на съвместна работа са сходни с техните.
- На пръв поглед този проблем изглежда маловажен, но да си спомним драстичните разлики в отношението към работата, моделите на организация, типове лидерство в работата и пр. при различните типове култури³⁴. Подобни

³⁴ Виж Хеерт Хофстеде Софтуер на ума С., 2001 г. Изследвайки над 5000 служители от една и съща компания – IBM /за да избегне влиянието на различни корпоративни култури/, но работещи в 52 различни държави, Х.Хофстеде открива сериозни културни различия между тях в трудовата сфера. Очертават се следните типове култури: култури с голямо и култури с малко властово разстояние; индивидуалистични и колективистични култури; мъжествени-женствени култури; култури с висока/ съответно – ниска толерантност към неопределеността; култури с дългосрочна или с краткосрочна ориентация.

разлики съществуват и в стила на работа при различните хора или предприятия. Много важно е например отношението към неопределеността и готовността да се приемат рискове – някои ръководители в по-голяма степен от други са готови да поемат премерени /и не толкова/ рискове, а също:

- Как партньорите се отнасят към новите идеи и рисковете, които те носят;
- Преобладаващият стил на разрешаване на конфликти в предприятията. Различията във възгледите и конфликтите неизменно присъстват при едно партньорство – важно е как се излиза от тези ситуации, какъв е преобладаващият модел – дали е в посока „аз печеля – ти губиш“ или е „аз печеля – ти печелиш“; търсят ли се компромисни решения;
- Степен на съвместимост при преобладаващия тип организационна структура в предприятията на евентуалните бъдещи партньори – напр. линейна, функционална, линейно-щабна, дивизионна /според продукта; според клиентите; според географското разпределение; според пазара/, проектна, матрична и пр.;
- Практиката показва, че във всекидневната работа на социалното предприятие понякога трябва бързо да се вземат решения. Евентуално значително разминаване в готовността и скоростта за бързо вземане на решения /примерно поради много бюрократични пречки при едната/ би пречило на бъдеща обща дейност.

Организиране на партньорството

Следователно когато се преценяват вариантите за осъществяване на евентуално бъдещо партньорство, трябва внимателно да се анализира:

- степента на стратегическа съвместимост на страните;
- ресурсни ползи за страните от сътрудничеството;
- организационна съвместимост;
- равнище на културната им съвместимост.
- преценката „за“ или „против“ сключване на споразумение за партньорство с други социални предприятия е свързана с определяне на:
- очаквания финансов успех;
- доколко се разширяват възможностите за работа;

- повишава ли се качеството на стоките/услугите и има ли възможност от обогатяване с нови стоки и услуги;
- възможно ли е да се създава и поддържа имидж на честен партньор.

Следващата крачка е да се прецени какъв бизнес модел на участващите в мрежата да се избере; ресурсите, с които всяко предприятие влиза в сътрудничеството; ключовите показатели за ефективност; времевите рамки на действие на алианса и условия за излизане от него при желание.

Ползата от сътрудничеството в мрежа на първо равнище са:

- съчетаването, взаимодопълването на ресурсите и възможностите на две и повече предприятия разширява хоризонтите за работа;
- увеличаването силата и влиянието на предприятията от мрежата, техният статус;
- нарастване на бързия достъп до информация и умелото опериране с нея.

Тези преимущества обаче са разпределени в мрежата неравномерно. Важно е да се познава спецификата и предимствата на всяко равнище, както и на всеки тип сътрудничество, за да може да се извлича максимална полза. Това означава предприятието да участва в мрежата компетентно, познавайки същността и особеностите на типовете сътрудничество.

4.5. Необходимост от комплексен подход при създаване на мрежа

Социалните организации, които са най-близо до проблемите на хората, следва да отчитат дълбоката взаимосвързаност на всички страни от техния живот. За да е пълноценен животът им, хората се нуждаят от храна, жилище и работа, но и от общуване, забавления, спорт, по-широки интереси, съзидателна активност за общото благо и пр. Ако искаме с грижа, внимание и разбиране да помагаме на хората, трябва непрекъснато да имаме предвид това широко ветрило от потребности и да съобразяваме своята дейност с него. За съжаление този аспект от потребностите на хората, заплашени от социална изолация, най-често се пропуска. Някак си се предпоставя, че щом лицата от целевите групи са нахранени, облечени, осигурена им е здравна грижа, нищо повече не им трябва. Но това са хора, които обикновено имат много сериозни емоционални и духовни дефицити, често се чувстват изолирани от социума, нямат с кого две думи да си кажат, да се почувстват уважени, харесвани, обичани, да се занимават с нещо интересно, което да запълва дните им и пр.

Да вземем здравеопазването – тази толкова „социална“ сфера, разположена в ядрото на социалната икономика. Според изследване на Световната здравна организация, а и на

други изследователи, за състоянието на здравето на съвременния човек относителният дял на основните влияещи фактори е следният:

Условия и начин на живот на хората – 50-52%	Генетични фактори – 15-20%
Състояние на окръжаващата среда – 20%	Медицинско осигуряване – 7-8%

Какво излиза: средностатистически качеството на лечебната здравна помощ има най-ниско влияние върху здравното ни състояние - едва 7-8%! Най-важни се оказват условията и начина на живот на хората – тяхното влияние се оценява на внушителните 50-52%! Като добавим и състоянието на окръжаващата среда /20%/ се оказва, че над 2/3 от влияещите фактори са свързани със средата и начина ни на живот!

От друга страна обаче невъзможно е едно социално предприятие да се занимава с хиляди неща – обикновено се специализира в 1-2 дейности.

Решението: създаване и поддържане на мрежа от разнообразни участници, чиято целокупна дейност се приближава до богатството на пълноценния живот на хората – и като предлагане на възможности за работа, и като допълващи и обогатяващи всекидневния и празничен живот на хората. Това би обогатило възможностите за включване в трудовия и социален живот на нуждаещите се от целевите групи, би разнообразило и направило по-пълноценен живота на хората, би заздравило отношенията и допълнило идентичността на местните общности и пр.

В рамките на социалната икономика има немалко тясно специализирани дейности – дейностите, които са насочени към определена целева група /примерно хора със зрителни увреждания, или осигуряване на работа на хора с увреждания/, жизнени сфери, касаещи по-ограничен кръг хора. Но има и по-универсални дейности и сфери в рамките на социалната икономика /разбирана в широк смисъл/, като например сферата на културата и изкуствата, на спорта, на екологията, на културното наследство и културния туризъм и пр./, които със своя универсален характер, отнасящи се до всички хора биха могли хармонично да допълват грижата за по-добро качество на живота на всички целеви групи – обект на социални грижи.

Ако съществува тясно взаимодействие между всички сектори на социалната икономика в Благоевградска област, не би било трудно хора от целевата група примерно на шивашко предприятие да бъдат канени и да участват във фестивал или събор, организиран от социално предприятие в сферата на културата, по-нататък – да участват в спортния празник, организиран от социално предприятие от спортната сфера и пр.

III. УЧАСТНИЦИ В МРЕЖАТА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

1. Важност и честота на включване и като критерии за подредбата участниците в мрежа. Планетарен модел за подредба на участниците в мрежата

При представяне на възможностите за изграждане модел за сътрудничество между различните партньори и очертаване различните степени на позицията им според отдалечеността от централното ядро, ще използваме възможностите за графично изразяване на т.нар. **ПЛАНЕТАРЕН МОДЕЛ**³⁵. Същността на модела е следната: прави се аналогия с модела на функциониране на слънчевата система, при която има централно ядро /слънцето/, около което се образуват концентрични кръгове с различна отдалеченост от него, очертавани от въртенето на планетите. По подобен начин ще разположим институциите, които могат да формират сътрудничество в мрежа в сферата на социалната икономика. Предимствата на подобен подход са следните:

- Дава възможност за подреждане в йерархична последователност на участниците в евентуалната мрежа. Има централни участници, които са най-близо до смисъла и съдържанието на социалното предприемачество, участници от второ равнище, които до голяма степен са съпричастни към проблематиката; участници от трето равнище, които имат отношение и са включени в екосистемата на социалното предприемачество и т.н.;
- В зависимост от промяна на обстоятелствата, или съобразно конкретните параметри на дадено сътрудничество в мрежа някои участници могат да сменят позициите си – да минат по-близо до централното ядро или съответно – в позиция, която е по-отдалечена спрямо него.
- Този модел е най-близо до усилията за създаване на жизнена екосистема на социалното предприемачество и пр.

В централното ядро по принадлежност бихме разположили гражданските организации, кооперациите и частните социални предприятия. Съобразно секторното разпределение в ядрото би следвало да се включат социалния сектор и сектор

³⁵ Виж напр. Красимира Байчинска Ценности, ценностен стрес, ценностна криза С., 1994

здравеопазване, доколкото те са основните изпълнители на социални дейности и услуги, те осъществяват координация и контрол на качеството.

В първия концентричен кръг, който е най-близо до централното ядро, вероятно следва да разположим институциите, свързани със сферата на **образованието** и организациите, осигуряващи **трудова заетост** на лицата от уязвимите групи. Тук е мястото и на **бюрата по труда**, доколкото дългосрочно безработните, които се нуждаят от социално обгривяване, са техният контингент. Важна е позицията на **общинските ръководства**, кметствата, районните общини от по-големите градове. Също – **гражданските организации** /сдружения, НПО и пр./, работещи в сферата на социалните дейности и услуги;

Вторият кръг включва институциите, придаващи комфорт, емоционална и духовна пълнота на живота - тук са институциите, свързани с **културата и изкуствата**, **художествена самодейност**, **арт терапия**, със **спорта**, с **околната среда**, с **туризма**, различни видове **хоби**, с осигуряване на повече възможности за **общуване** между хората и пр. – това са универсални дейности, подобряващи качеството на живот. Следва да добавим и **гражданските организации**, работещи в тези сфери.

В **третия кръг** бихме могли да поставим институти и организации от сферата на **бизнеса**, които изпълняват двойка функция – от една страна дават възможност чрез сътрудничество с тях социалните предприятия да придобиват по-устойчив финансов статус, а от друга – да се реализира пътечка за преминаване на работници от специализираните предприятия /примерно за хора с увреждания/ към обикновени предприятия.

Тук е мястото и на сътрудничество с **университетите и коледжите**, на които може да се разчита за съдействие при правене на стратегии за развитие, провеждане на обучителни курсове, партньорство за проектна дейност и пр.

1. Гражданските организации като част от мрежата

Смело може да се каже, че би трябвало гражданските организации /т.нар. трети сектор/ да са гръбнакът и основен участник при сътрудничеството в мрежата за работа в социалната сфера. Все още обаче те не са достатъчно силни във финансово отношение, като трудов ресурс и квалификация, за да поемат тази функция. Но с оглед на тенденцията за нарастващата им значимост в социалния и икономически живот в Благоевградска област, ще разгледаме възможностите им за участие в мрежата.

В Благоевградска област са регистрирани около 500 неправителствени организации, като, според резултатите от нашето емпирично изследване³⁶ около половината от тях са активни. В собствено социалната сфера са регистрирани общо 19 неправителствени организации. Следва обаче да имаме предвид и организациите, занимаващи се със „здравеопазване, права на пациента“, които са общо 30, насърчаване на дарителството/доброволчеството – 7, предоставяне на дарения – 2, образование – 95, проблеми на децата – 4, проблеми на жените – 3, развитие на местни и общности, квартални сдружения - 5 и пр.

За целите на изследването ни направихме извадка от 57 социални организации, като основният критерий за избор бе те да са действащи. Според анализа, който направихме, почти всички организации, работещи в социалната сфера, са регистрирани като сдружения – това са 90% от всички организации, попаднали в извадката. На втора позиция със 7,2% се нареждат фондациите и с по 1,2% - неформалните граждански групи и спортните клубове.

По статут: 97% от социалните предприятия са със статут сдружения в обществена полза, вписани в централния регистър и едва 5,4% - сдружения в частна полза.

Усилията на екипа бяха насочени към това в изследването да се включат социални организации от възможно повече общини в Благоевградска област. Извадката включва организации от следните общини:

1. Община Благоевград: Гр Благоевград – 38 организации; с. Покровник – 1
2. Община Банско: гр.Банско – 1 организация;
3. Община Разлог, гр. Разлог – 4 организации;
4. Община Якоруда, гр. Якоруда – 1 организация;
5. Община Струмяни, гр. Струмяни – 1 организация;
6. Община Симитли, гр. Симитли – 1 организация;
7. Община Гоце Делчев, гр. Гоце Делчев – 2 организации;
8. Община Сандански, гр. Сандански – 2 организации;
9. Община Петрич, гр. Петрич -6 организации.

³⁶ В рамките на проекта бе направено емпирично изследване на два етапа. Вторият етап включва изследване на неправителствените организации в Благоевградска област, осъществено главно чрез анализ на документи – данни за регистрацията на НПО, профил на дейността им, година на последно актуализиране на информацията за тях, работа по проекти и пр. Анализът на резултатите от изследването е включен в доклада „Анализ на състоянието“.

Какви са основните дейности, с които се занимават попадналите в извадката ни социални организации? Този въпрос е важен при преценката за възможността и мотивите на организациите да се включат в мрежа за сътрудничество. Следва да се отбележи, че отговорът на този въпрос може да бъде различен в зависимост от източника на информация, който ползваме. Нерядка практика е при регистрацията в съда социалните организации да включват по няколко типа дейности. Подредени в низходящ ред според честотата на проявление, организациите имат:

1. Обявени 3сфери на дейност при регистрацията -18 организации
2. Обявени 1сфера на дейност при регистрацията -13организации
3. Обявени 4 сфери на дейност при регистрацията -7 организации
4. Обявени 2 сфери на дейност при регистрацията -5 организации
5. Обявени 5 сфери на дейност при регистрацията -2 организации
6. Обявени 6 и повече сфери на дейност при регистрацията -1 организация

Както се вижда от резултатите, най-масови са организациите, записали при регистрацията си 3 сфери на дейност - общо 18 организации, или 32,4%. На втора позиция се нареждат организациите ограничили се с 1 тип дейност при регистрацията – общо 13 организации, или 23,4%.

Какви дейности се срещат най-често от общо изброените при регистрацията – ето отговора:

1. Социални услуги – 15
2. Образование – 15
3. Култура и изкуство – 14
4. Младежки въпроси, политики и изследвания - 7
5. Здравеопазване – 5
6. права на пациента – 5
7. Дарителството – 5
8. Доброволчеството – 5
9. Насърчаване на икономическото развитие – 5
10. Етнически въпроси – 4
11. Защита на човешки права – 4
12. Социални дейности – 3
13. Местни инициативни групи – 3

14. Законодателство, застъпничество, публични политики – 3
15. Международни и европейски въпроси, политики и изследвания – 3
16. Проблеми на жените, джендър въпроси – 3
17. Клубове по интереси – 3
18. Деца -2
19. Защита на човешки права – 1
20. Околна среда – 1
21. Предоставяне на дарения/грантове – 1
22. Физическо възпитание и спорт – 1
23. Местно развитие – 1
24. Проблеми на децата – 1
25. Няма данни - 11

Според резултатите най-често срещани са следните сфери на дейност: Социални услуги, Образование и Култура и изкуство всяка от тях е посочвана са средно от 27% от всички организации. Втората условно отделена група включва Младежки въпроси, политики и изследвания, Здравеопазване, Права на пациента, Дарителството, Доброволчеството, Насърчаване на икономическото развитие, като всяка от посочените сфери е записана средно от 9% от организациите. Третата група включва онези сфери, които са посочвани от 5,4 % - 7,2% от организациите – това са сферите на дейност Етнически въпроси, Защита на човешки права, Социални дейности, Местни инициативни групи, Законодателство, застъпничество, публични политики, Международни и европейски въпроси, политики и изследвания, Проблеми на жените, джендър въпроси, Клубове по интереси, Деца.

10,8% от организациите обаче са напълно наясно, те са уверени и мотивирани да се занимават само в рамките на една социална сфера – това са сферите Защита на човешки права, Околна среда, Предоставяне на дарения/грантове, Физическо възпитание и спорт, Местно развитие, Проблеми на децата.

Когато очертаваме възможностите на неправителствените организации за сътрудничество в мрежа, е добре да сме наясно колко от тях са активни. На общо статистическо равнище хващаме това с активността им в проектната дейност. Ето разпределението:

2. Последният проект е реализиран преди 1 година – 26 организации
3. Последният проект е реализиран преди 2 година – 5 организации
4. Последният проект е реализиран преди 3 година – 2 организации

5. Последният проект е реализиран преди 4 година – 1 организации
6. Последният проект е реализиран преди 5 година – 0 организации
7. Последният проект е реализиран преди 6 година – 14 организации
8. Няма данни - 9 организации

Според резултатите около половината от социалните организации в Благоевградска област /46,8%/ работят много интензивно - последният проект, върху който са работили е отпреди една година. Интензивно са работили още 9% - последният им проект е завършил преди 2 години. Бихме обобщили: 55,8% от социалните организации активно се занимават с проектна дейност. В края на класацията обаче – организациите, които в последните 5-6 години нямат спечелен проект, също не са малко – 25,2% - това значи всяка четвърта организация. В средно положение – организации, работили по проекти преди 3-4 години – са общо 5,4%. Не трябва да забравяме обаче, че за 16,2% от организациите не бяха намерени данни в тази посока.

Очертават се няколко възможни типа участие на социалните организации при сътрудничество в мрежа:

- Социални организации се включват поединично **в мрежа, в която са включени разнообразни партньори – публични и частни;**
- Социални организации от сходен тип, но от различни географски области **си сътрудничат** - обменят опит, споделят добри практики, организират общи активности. Подобно сътрудничество е възможно на всички равнища – между социални организации от една община, област, от две и повече области, на национално равнище, съвместно с организации от друга европейска държава и пр. ;
- социални организации, чиято дейност се отнася към **различни сектори, но в една община, обединяват усилията си**, за да може целевите групи от местната общност да получат комплексни услуги, които обогатяват и балансират живота им;
- Социални организации **от различни сектори и от различни общини** организират сътрудничество в мрежа, с което взаимно обогатяват възможностите, които предлагат на целевите си групи;
- Част от горния тип: **социални организации, чиято дейност е в по-универсална област**, като напр. сферата на културата и изкуствата, спорта, културния

туризъм и пр. канят на свои акции хора от целевите групи на други социални предприятия /за това – по-нататм/;

- Социално предприятие организира **съвместни дейности със значими обществени субекти** – културни институти на местната власт, младежки организации, научни институти и университети, медии и пр.
- **Други видове**, плод на иновативен подход от страна на социалните организации.

Подобно сътрудничество обогатява дейността и визията на всяка включена организация, усилва разпознаваемостта и авторитета на социалната активност и социалната икономика като цяло.

4. Кооперациите като част от мрежата

Кооперациите по определение се отнасят към социалното предприемачство. Социалният им смисъл е закодиран в самото им наименование: *cooperantis* /лат./ означава сътрудничество, взаимопомощ. **Кооперацията** е „сдружение на физически лица с променлив **капитал** и брой членове, които чрез взаимопомощ и сътрудничество осъществяват дейност за задоволяване на своите икономически, социални и културни интереси“. Създаването и дейността на кооперациите се регламентира от Закона за кооперациите. Бихме казали, че кооперациите в България имат славно минало, **ДОБРО** настояще и, надяваме се, още по-добро бъдеще.

ОКС Благоевград е член на ЦКС и в него членуват общо 25 кооперации. Стопанската им дейност включва продукти за хранителната промишленост, услуги, изкупуване, дребна и едра търговия, производство на метални изделия и пр. В кооперациите работят около 7000 кооператори, 350 от които са мади хора. Кооперациите от областта разполагат с 210 търговски обекта.

В Благоевградска област към момента действат над 20 кооперации. Това са:³⁷

ГР. БЛАГОЕВГРАД

ТПК "Нов свят" – Благоевград е създадена през 1945 г. по инициатива на група занаятчии – шивачи, които със собствени машини и инвентар започват производство на облекла, които се раздават на гражданите по наряд. През годините тя минава през много перипатии – има славни дни и

³⁷ Представяме ги с текста, създаден от тях.

дни на падение. Днес ТПК „Нов свят” е една гъвкава и конкурентноспособна фирма с модерна база и съвременно оборудване, с ясно изразена специализация и добри позиции на пазара. Признание за постиженията и отдаденост на качеството е присъдената на ТПК „Нов свят” „Международна златна звезда за качество”, Париж, 2005 г

ТПКИ "Рила" - едно добре познато име на хората от Благоевградски регион. Основната ѝ дейност е шивашко производство. Произвежда облекла за чуждия и нашия пазар. Освен това извършва и други дейности за хората от града. Книговезки услуги и други. Има голяма материална база на ул."Скаптопара" в града, съвременно оборудване. Най-важното е, че дава възможност за труд на хора с увреждания и се явява единствено такова специализирано предприятие на територията на Благоевград. Има свой магазин в сградата на кооперацията.

ТПК "Единство" - тази наша кооперация има богата гама от услуги, които предлага на населението от града. Фризьорски услуги, сарачи, поправки на чанти и обувки, туристически услуги, ксерокс и машинописни услуги. Част от дейностите са в Битовия комбинат в Благоевград - срещу съда, на ул."Крали Марко"№4, други част са разпръснати по други ателиета в града. Наскоро на нея ѝ бе върнато, след продължително съдебно дело, което кооперацията спечели, сградата на бившия сладкарски цех, която тя е строила преди много време.

ТПК "Сила" - Благоевград Основната дейност на кооперацията е производството на юргани и дюшеци. Базата за производство е в с. Логодаж, където дава работа на хора в един регион, в който да се намери такава е доста трудно. Има свой магазин, в който предлага изделията си на ул."Скаптопара" 22 /в двора на ТПКИ "Рила"/.

ГР. САНДАНСКИ

ПКИ Георги Казепов - Сандански е това предприятие, което в този град дава работа на хората с увреждания. Основната му дейност е производство на различни видове опаковки от полиетилен или хартия. Много добра материална база.

ТПК "Братски труд" - кооперация с многогодишна история в металопреработващата и леарската промишленост. За съжаление в основната част от нейната материална база /сгради, постройки, различни други съоръжения/ бе разпродадена от държавата поради

някои законови недоразумения. В момента разполага с добра материална база в центъра на гр. Сандански, ул. "Воден" № 10, в която отдава под наем помещения. Предлага метални услуги. Съвсем отскоро развъжда охлюви.

ГР. ПЕТРИЧ

ОТПК "Петрич" - наследничка на бившата кооперация за производство на метални изделия в града. Обедини две кооперации, които се бяха нароили от бившата такава. Голяма материална база, която се отдава под наем на ул. "Места" №18 в града. Разполага с продукция от катитарни и други метални изделия на склад към настоящия момент.

ТПКИ "Антон Попов", Петрич, е предприятието, което иосигурявя работа за хората с увреждания в гр. Петрич. Те изработват плетиво, основно на ишлеме, а също така - и опаковки от хартия. Много добра материална база в центъра на гр. Петрич на ул. Цар Борис" №17.

ГР. ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ

ТПКИ "Атанас Тешовски" - тази наша кооперация дава възможност за работа на хората с увреждания в гр. Гоце Делчев. Основната дейност е шивашка. Има голяма маметирална база на ул. "Дунав" №10 в града. Стол за работещите в нея. Освен това има почивна база в местността "Попови ливади" над гр. Гоце Делчев в Пирин с отлични условия за отпих.

ТПК "Труд" - също е една от добре познатите на хората от гр. Гоце Делчев кооперация. Тя е също с основна дейност шивашко производство, най-вече за ишлеме. Добра материална база на ул. "Илия Батаклиев".

ТПК "Пирин" - основната дейност на тази кооперация е сладкарско и хлебопроизводство за нуждите на хората от региона. Има добра материална база на ул. "Серес" №17. Разполага с авторемонтна работилница и механа.

ГР. БАНСКО

ТПК "Еделвайс" - Банско, е единствената в момента производителна кооперация в гр. Банско. Основно произвежда одеяла, ресначи и други ръчно тъкани изделия. Приема поръчки за изработка на самобитните ръчно тъкани изделия от гр. Банско и

региона за нуждите на страната и чужбина. Разполага с много добра материална база в центъра на Банско - ул."България"№22, част, от която се отдава под наем.

С. САТОВЧА

ТПК "Тодоро Шопов" - с. Сатовча, е една от най-старите кооперации в с. Сатовча. През нея са минали много от хората на селото като член-кооператори. Добра материална база, част от която се отдава под наем в момента. Основна дейност - шивашко производство.

ЗПК "Сатовча" - това е единствената производителна кооперация - член на ОС на ТПК-гр.Благоевград, чието производство е земеделска продукция - картофи и различни други земеделски култури, характерни за региона. Другата и дейност е проивдство на хляб и хлебни изделия за хората от региона.

ГР.ХАДЖИДИМОВО

ТПК "Сингра" - гр.Хаджидимово - основното производство е ушиване на саи за обувната промишленост основно на ишлеме.

ТПК "Беслен" - Беслен - основна дейност - шивашко производство на ишлеме.

С. ГЪРМЕН

ТПК "Никола Ушев" - с. Гърмен, има за основна дейност е металолееене и металопреработване. Тя разполага с почивна база с много добри възможности за балнеолечение с минерална вода в с. Огняново.

БЕЛИЦА

ТПК" Георги Андриянов" - Белица, е кооперация с разнообразна дейност. Произвежда различни прокдукти като ацетон, бои, осъществява и дървопреработвателна дейност.Добра материална база.

ЯКОРУДА

ТПК произвежда мебели и прави различни услуги за населението

17. Социалните предприятия като част от мрежата

В Националната концепция за социална икономика се разглеждат следните правноорганизационни форми, чрез които се развива социалното предприемачество:

1)“ Социални предприятия – юридически лица с нестопанска цел: „неправителствени организации, **развиващи стопанска дейност** с изразен социален ефект спрямо лица от уязвимите групи в най-широк смисъл: подобряване на жизненото им равнище,

осигуряване на заетост, предоставяне на услуги и/или други форми на пряка подкрепа, чийто краен резултат е активното им социално включване.“;

2) Социални предприятия – **търговски дружества** (ЕООД), собственост на юридически лица с нестопанска цел, като „прихода от дейността на дружеството използват за социални цели.“;

3) Социални предприятия **по Закона за интеграция на хора с увреждания** – кооперации или специализирани предприятия (търговски дружества) на и за хора с увреждания – „прозрачните и демократични принципи на управление ги правят особено подходяща форма на предприемачество в областта на социалната интеграция.“;

4) Социални предприятия – **кооперации**, но само ако „отговаря на индикаторите за социални предприятия.“

Според типология, получена чрез анализ на действащи социални предприятия³⁸, те биват два вида:

А.“ Предприятия, създадени в резултат на бизнес инициатива и функциониращи на пазарен принцип - „предприемачески” тип, или предприятия, при които доминира социалната кауза и печалбата е на заден план:

Предприемачески тип:

- Специализирани предприятия за хора с увреждания;
- Самостоятелни фирми, които са стартирали със собствени ресурси и имат социална кауза;
- Общински специализирани предприятия за хора с увреждания;

Б. С доминираща социална кауза:

- Общински социални предприятия (или публично частни партньорства с участие на общината) – разликата с горния тип (общинските специализирани предприятия) е, че водеща при тях се явява социалната кауза;
- Предприятия на нестопански организации;
- Социални услуги за уязвими групи, които търсят допълнително или устойчиво финансиране чрез предприемачеството, заедно с осигуряване на заетост и социализация. Според формата на подкрепа на рисковите групи:

³⁸ В изследването „Социалните предприятия: Случаят България“. „В рамките на проекта са проведени 30 дълбочинни интервюта с ръководители на социални предприятия в страната; • В София, Пловдив, Пазарджик, Стара Загора, Казанлък, Разград, Димитровград, Хасково, Хайредин; • Изследването е осъществено в периода ноември 2013 – февруари 2014 г.; • Обхванати са както функциониращи предприятия, така и организации, които имат проект за социално предприятие и търсят подкрепа и финансиране“.

- Предприятия, които създават заетост/ангажират хора от уязвими групи да участват в производствен процес/предоставяне на услуги;
- Предприятия, които предлагат стандартен продукт/услуга, но със социално влияние;
- Иновативни продукти, които сами по себе си са свързани със социалното подпомагане или революционни социални продукти;
- Предприятия, които предлагат безплатни продукти/услуги или финансово подпомагат уязвими групи.“.

Ето и друг тип класификация на правно-организационните форми:³⁹

- **ЮЛНЦ** - постигането на нестопанска (включително и социална) цел е водещо; имат законово гарантирана възможност да извършват пряко стопанска дейност, като по закон приходите от стопанската дейност служат за постигане на нестопанските цели на ЮЛНЦ; забранено е разпределянето на печалба, реализирана от извършваната стопанска дейност, между лицата в организацията. Съществуването им е обусловено от нуждите на хората в дадена общност, като се набелязват ясни начини за задоволяването им. Могат да съчетават публични ресурси с дарителски.
- **Търговско дружество**. За да се доближи до схващането за СП, търговското дружество или трябва да е учредено от ЮЛНЦ, или да предвиди подобни правила във вътрешно устройствените си документи. Тук се включват и Специализирани предприятия и кооперации на хора с увреждания, които са търговски дружества, които отговарят на допълнителни критерии относно осигуряване на заетост на хора с увреждания и следва да бъдат вписани в специален регистър в Агенция на хора с увреждания. Те биват разпознавани като социално предприятие по дефиниция“

И трета класификация:

- предприятия от стопанския сектор, включващ кооперации, взаимоспомагателни дружества, бизнес групи за социална икономика, други организации за социална икономика;
- предприятия от нестопанския сектор, включващ организации с нестопанска цел - фондации и сдружения;–

³⁹ Доклад на фондация "Помощ за благотворителността в България" в партньорство с Български център за нестопанско право www.socialenterprise.bg

- хибридна форма, включваща елементи от стопанския и нестопански сектор, чието финансиране идва от различни източници - пазарни приходи, публични субсидии, грантове, участие на доброволци и пр.

Да разгледаме последователно различните групи:

1. Предприятия от стопанския сектор. В България обикновено това са .

Стопански предприятия, изцяло насочени към социално въздействие. Най-често срещани са Специализирани предприятия за хора с увреждания - за създаване на заетост или предоставяне на услуги. Те са създадени по Закона за интеграция на хората с увреждания, но и следва да бъдат вписвани в специален регистър на Агенцията на хората с увреждания.

- Общински специализирани предприятия за хора с увреждания като междинен тип между частните и общински социални предприятия.
- Стопански предприятия със социална насоченост, при които се търси уместно разпределение на приходите – обикновено в полза на социалната кауза
- Стопански предприятия без социална насоченост, които обаче целенасочено заделят част от печалбата за допълнителна дейност със социален ефект
- Фирми/дружества, основани върху бизнес идея – напр. старт ъп предприятия; обикновено започващи със самостоятелен капитал. Те са създадени по Търговския закон, но са обвързани и със социални цели

2. Нестопански предприятия

Тази форма е широко разпространена в България. Обикновено това са предприятия, създадени по Закона за юридическите лица с нестопанска цел /ЗЮЛНЦ/. По определение /законът ги задължава/ те:

- имат заложили социални цели за своята дейност;
- при необходимост могат да извършват стопанска дейност /с нормативно разписани параметри /;
- приходите им се реинвестират в дейността със социална цел;

Обикновено ЮЛНС се създават в рамките на общността, към която ще е насочена основната им дейност – това им дава предимството да познават добре потребностите на хората, техните нагласи и интереси, а това е важно за успешната реализация на начинанието. Доколкото обикновено хората, които регистрират ЮЛНЦ, не са се занимавали в търговската сфера, често им липсва опит и търговски умения в сферата на

маркетинга и продажбите, управление на фирмата и водене на счетоводство, но това са дефицити, които ако се осъзсаят навреме, могат да бъдат преодоляни с допълнително обучение.

При определени дейности се налагат регистрации на социалното предприятие, например:

- Ако дейността е свързана с посредничество при намиране на работа, е необходима регистрация в Агенция по заетостта;
- Ако дейността е свързана с предоставяне на социални услуги, е необходима допълнителна регистрация в Агенцията за социално подпомагане;
- При дейност, свързана с предоставяне на здравни услуги, организацията следва да се регистрира в Регионалната здравна инспекция
- при провеждане на обучителна дейност – в Национална агенция за професионално образование и обучение и пр.

Според характера на услугата социалните предприятия условно могат да бъдат разделени на такива, които създават заетост за хора от уязвими групи; предлагат услуги със социален характер; предлагат иновативни услуги, свързани с постигане на социално значими цели; предлагат безплатни продукти/услуги на финансово уязвими групи.

За съжаление в Националната база данни на Министерството на труда и социалната политика за социалните предприятия в България не може да се вземе по-детайлизирана информация за социалните предприятия от годините след 2013 г. Но все пак според базата данни в Благоевградска област има 234 социални предприятия. А общата картина за България има следния вид:

Нефинансови предприятия, самоопределили се като социални според броя на заетите лица за 2013 г. са:

Брой на заетите лица	предприятия	Предприятия с печалба
до 9	1 588	1 023
10 - 49	327	250
50 - 249	112	94
250+	19	14
Общо за страната	2 046	1 381

За 2012 г.от самоопределилите се 4872 предприятия 2717 са регистрирани като търговски дружества и кооперации. Те са реализирали общо 3 597 289 лв. приходи от дейността си и направили 3 419 789 лв. разходи. Най-много социални предприятия има в сферата на търговия и ремонт на автомобили и мотоциклети (964 броя) и преработващата промишленост (395 броя).Регистрирани като ЮЛНЦ са 2155 от социалните предприятия и едва около 10% от тях реализират печалба.

През 2013 г. социалните предприятия намаляват спрямо 2012 г. - те са 3612. 56% от тях са регистрирани като търговски дружества и кооперации. Сферите на икономическа дейност на социалните предприятия – търговски дружества/кооперации остават непроменени. На печалба са около 1/3 от тях. От регистрираните като ЮЛНЦ 44% социални предприятия едва 5,45% са реализирали печалба от стопанската си дейност - общо 22 116 лв.Но приходите им от нестопанска дейност са около осем пъти по-високи.

В Благоевградска област са регистрирани 45 доставчика на социални услуги, някои от които с по 3-6 филиала:

Разпределението на социалните предприятия в областта е следното:

Населено място	Брой действащи доставчици	Брой адреси
Банско	4	На един адрес
Благоевград	3	На три адреса
Гоце Делчев	5	3
Кресна	5	1
Разлог	5	3
Сандански	3	1
Симитли	5	1
Струмяни	1	1

Ето и по-обширна информация:⁴⁰

⁴⁰ Този списък е извлечение от целия списък на социалните предприятия от Благоевградска област, като тук са включени само действащите социални предприятия /от списъка са извадени онези, за които е регистрирано, че са закрити/

Банско - общо 4, но на един и същ адрес

Обл. Благоевград, общ. БАНСКО, гр. БАНСКО УЛ. "БЪЛГАРИЯ" № 22	Обществени трапезарии		00527-0005 12.11.2009	от
Обл. Благоевград, общ. БАНСКО, гр. БАНСКО УЛ. "БЪЛГАРИЯ" № 22	Център за настаняване от семеен тип за възрастни хора с физически увреждания		00527-0010 22.07.2016	от
Обл. Благоевград, общ. БАНСКО, гр. БАНСКО УЛ. "БЪЛГАРИЯ" № 22	Център за социална рехабилитация и интеграция	1234/ 23.01.2018	00527-0011 30.01.2018	от
Обл. Благоевград, общ. БАНСКО, гр. БАНСКО УЛ. "БЪЛГАРИЯ" № 22	Център за социална рехабилитация и интеграция за възрастни		00527-0006 05.06.2014	от

Благоевград - 4 , на три адреса

ЕТ "ЧАВДАР ТРАЙКОВ - НЕВЕН 2000"	Обл. Благоевград, общ. БЛАГОЕВГРАД, гр. БЛАГОЕВГРАД УЛ. "ГЕОРГИ ИЗМИРЛИЕВ" № 1, ЕТ. 1	Обществени трапезарии		01722-0001 от 26.05.2016
СДРУЖЕНИЕ "АСОЦИАЦИЯ ЗА ЕВРОПЕЙСКО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКОТО СЕЛО"	Обл. Благоевград, общ. БЛАГОЕВГРАД, гр. БЛАГОЕВГРАД ПЛ. "ГЕОРГИ ИЗМИРЛИЕВ- МАКЕДОНЧЕТО" № 1, ЕТ. ПАРТЕР	Център за социална рехабилитация и интеграция	1342/ 17.09.2018	01546-0001 от 25.09.2018
СДРУЖЕНИЕ "БАЛКАНИ БЕЗ ГРАНИЦИ"	Обл. Благоевград, общ. БЛАГОЕВГРАД, гр. БЛАГОЕВГРАД Ж.К."СТРУМСКО- ЦЕНТЪР" № 15, ВХ. А, ЕТ. 6, АП. 17	Център за социална рехабилитация и интеграция за възрастни хора		00938-0002 от 16.06.2016
СДРУЖЕНИЕ "БОКСОВ КЛУБ ПИРИН"	Обл. Благоевград, общ. БЛАГОЕВГРАД, гр. БЛАГОЕВГРАД УЛ. "ТЕМЕНУГА" № 2	Дневен център за работа с деца и младежи	1247/ 03.04.2018	01197-0003 от 16.04.2018

ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ – 5 , на три адреса

СДРУЖЕНИЕ "ЕМПАТИЯ"	Обл. Благоевград, общ. ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ, гр. ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ УЛ. "ЩИП" № 1	БЮРО ЗА СОЦИАЛНИ УСЛУГИ		00451-0005 от 18.10.2013
	Обл. Благоевград,	Дневен център за	1095/	00367-0004

	общ. ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ, гр. ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ УЛ. "ДЕТСКА" № 1	деца и младежи с увреждания	27.10.2016	от 01.11.2016
	Обл. Благоевград, общ. ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ, гр. ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ УЛ. "ДЕТСКА" № 1	Дневен център за пълнолетни лица с увреждания		00367-0006 от 05.02.2018
	Обл. Благоевград, общ. ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ, гр. ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ УЛ. "ДЕТСКА" № 1	Център за обществена подкрепа	1104/ 27.10.2016	00367-0005 от 01.11.2016
"ХОСПИС СИМВОЛ НА НАДЕЖДАТА" ЕООД	Обл. Благоевград, общ. ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ, гр. ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ УЛ. "ПАУЛ ЛЕНЦ" № 1	Център за социална реhabилитация и интеграция		01968-0001 от 11.10.2017

КРЕСНА – всички са на един адрес

СДРУЖЕНИЕ "НОВ ИЗБОР"	Обл. Благоевград, общ. КРЕСНА, гр. КРЕСНА "ОТЕЦ ПАИСИЙ", № 2	БЮРО ЗА СОЦИАЛНИ УСЛУГИ		00427-0005 от 12.10.2009, 04.07.2012
	Обл. Благоевград, общ. КРЕСНА, гр. КРЕСНА "ОТЕЦ ПАИСИЙ", № 2	Домашен помощник за възрастни хора		00427-0003 от 12.10.2009, 04.07.2012
	Обл. Благоевград, общ. КРЕСНА, гр. КРЕСНА "ОТЕЦ ПАИСИЙ", № 2	Личен асистент за възрастни хора		00427-0006 от 13.12.2010, 04.07.2012
	Обл. Благоевград, общ. КРЕСНА, гр. КРЕСНА "ОТЕЦ ПАИСИЙ", № 2	Социален асистент за възрастни хора		00427-0002 от 12.10.2009, 04.07.2012
	Обл.	Център за обществена	1007/	00427-0010

Благоевград, общ. КРЕСНА, гр. КРЕСНА "ОТЕЦ ПАИСИЙ", № 2	подкрепа	25.03.2016	от 13.04.2016
Обл. Благоевград, общ. КРЕСНА, гр. КРЕСНА "ОТЕЦ ПАИСИЙ", № 2	Център за социална реhabилитация и интеграция	1007/ 25.03.2016	00427-0011 от 13.04.2016
Обл. Благоевград, общ. КРЕСНА, гр. КРЕСНА "ОТЕЦ ПАИСИЙ", № 2	ЦЕНТЪР ЗА СОЦИАЛНА РЕХАБИЛИТАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ ЗА ВЪЗРАСТНИ ХОРА		00427-0004 от 12.10.2009, 04.07.2012

РАЗЛОГ общо на 3 адреса

Доставчик	Седалище	Социална услуга	Лиценз от ДАЗД/ от дата	Удостовер ение №	Прекра тено на:	Основан ие за прекратя ване
СДРУЖЕНИЕ "СДРУЖЕНИЕ С НЕСТОПАНСКА ЦЕЛ ЗА ОСЪЩЕСТВЯВА НЕ НА ОБЩЕСТВЕНОП ОЛЕЗНА ДЕЙНОСТ ЗА ЛИЦА С ИНТЕЛЕКТУАЛН И ЗАТРУДНЕНИЯ ШАНС"	Обл. Благоевград, общ. РАЗЛОГ, гр. РАЗЛОГ УЛ. "ПИРИН" № 2	Дневен център за възрастни хора с увреждания		00352- 0002 от 08.10.2009		
	Обл. Благоевград, общ. РАЗЛОГ, гр. РАЗЛОГ УЛ. "ПИРИН" № 2	Дневен център за деца и/или младежи с увреждания	1261/ 03.05.2 018	00352- 0007 от 18.05.2018		
	Обл. Благоевград, общ. РАЗЛОГ, гр. РАЗЛОГ УЛ. "ПИРИН" № 2	Защитено жилище		00352- 0003 от 08.10.2009		

	Обл. Благоевград, общ. РАЗЛОГ, гр. РАЗЛОГ УЛ. "ПИРИН" № 2	ЦЕНТЪР ЗА СОЦИАЛНА РЕХАБИЛИТ АЦИЯ И ИНТЕГРАЦИ Я ЗА ВЪЗРАСТНИ ХОРА С УВРЕЖДАН ИЯ	00352- 0004 от 08.10.2009
СДРУЖЕНИЕ "ТОПЛИНА И ВЪЗМОЖНОСТ"	Обл. Благоевград, общ. РАЗЛОГ, гр. РАЗЛОГ УЛ. "СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ" № 140	Дневен център за пълнолетни лица с увреждания	01252- 0003 от 26.06.2017
	Обл. Благоевград, общ. РАЗЛОГ, гр. РАЗЛОГ УЛ. "АЛЕКСАНД ЪР СТАМБОЛИ ЙСКИ" № 8	Дневен център за стари хора	01252- 0002 от 06.08.2013

САНДАНСКИ – на един адрес

Доставчик	Седалище	Социалн а услуга	Лицен з от ДАЗД/ от дата	Удостоверен ие №	Прекратен о на:	Основание за прекратява не
"ЗДРАВНО - СОЦИАЛЕН ЦЕНТЪР МИЛОСЪРДИ Е" ЕООД	Обл. Благоевград, общ. САНДАНСК И, гр. САНДАНСК И УЛ. "КРАЙРЕЧН А" № 4	Домашен помощни к за възрастн и хора		01441-0003 от 06.07.2015		
	Обл. Благоевград, общ. САНДАНСК И, гр. САНДАНСК И УЛ. "КРАЙРЕЧН А" № 4	Личен асистент за възрастн и хора		01441-0001 от 06.07.2015		

Обл. Благоевград, общ. САНДАНСК И, гр. САНДАНСК И УЛ. "КРАЙРЕЧН А" № 4	Социале н асистент за възрастн и хора	01441-0002 от 06.07.2015
---	--	-----------------------------

СИМИТЛИ – на един адрес

Обл. Благоевград, общ. СИМИТЛИ, гр. СИМИТЛИ УЛ. "ЮРИЙ ГАГАРИН" № 11	Домашен помощник за възрастни хора	00667-0001 от 29.12.2009	
Обл. Благоевград, общ. СИМИТЛИ, гр. СИМИТЛИ УЛ. "ЮРИЙ ГАГАРИН" № 11	Социален асистент за възрастни хора	00667-0002 от 29.12.2009	
Обл. Благоевград, общ. СИМИТЛИ, гр. СИМИТЛИ УЛ. "ЮРИЙ ГАГАРИН" № 11	ЦЕНТЪР ЗА НАСТАНЯВАНЕ ОТ СЕМЕЕН ТИП ЗА ВЪЗРАСТНИ ХОРА	00667-0004 от 21.05.2010	
Обл. Благоевград, общ. СИМИТЛИ, гр. СИМИТЛИ УЛ. "ЮРИЙ ГАГАРИН" № 11	ЦЕНТЪР ЗА СОЦИАЛНА РЕХАБИЛИТАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ ЗА ВЪЗРАСТНИ ХОРА	00667-0005 от 21.05.2010	
Обл. Благоевград, общ. СИМИТЛИ, гр. СИМИТЛИ УЛ. "ЮРИЙ ГАГАРИН" № 11	Център за социална рехабилитация и интеграция за деца	1048/ 06.07.2016	00667-0007 от 14.07.2016

СТРУМЯНИ на един адрес

Доставчик	Седалище	Социалн а услуга	Лиценз от ДАЗД/ от дата	Удостоверен ие №	Прекратен о на:	Основание за прекратяван е
СДРУЖЕНИ Е "ЗА ПРОМЯНА"	Обл. Благоевград , общ. СТРУМЯН И, с. МИКРЕВО С.МИКРЕВ О	Мобилен център за работа с деца и семейств а в риск	1225/ 13.12.201 7	01992-0001 от 21.12.2017		

18. Звената от областната и общинска администрация като част от мрежата

Областна администрация – Благоевград

Съзнателно в последователността на подредбата си дадохме предимство на гражданските сдружения, общините и кметствата, но не следва да се пренебрегва участието на областната администрация при сътрудничество в мрежа. Следва представяне на основните „актьори“, които могат да участват при сътрудничество в мрежа.

Областният управител с помощта на Областния съвет за развитие организира създаването, приемането и реализацията на Областна стратегия за развитие на социалните услуги като секторна политика в област Благоевград. Той е връзката на областната с държавната политика в сферата на социалното подпомагане; отговаря за реализацията на общи действия в сектора на ниво област, координира работата на Регионална дирекция по социално подпомагане /със седалище в гр. Благоевград/ и Дирекциите по социално подпомагане към общините в областта. Областният управител с помощта на Областния съвет за развитие следи новите тенденции - като например преминаването от институционализирана помощ към помощ в общността и семейството, и допринася за тяхното развитие на областно и междуобщинско равнище. Той набира информация за процесите, свързани с прояви на социално изключване на хора и общности и инициира мерки за тяхното предотвратяване и преодоляване. Областният управител стимулира и подпомага усилията за междуобщинско и междусекторно сътрудничество.

Областният съвет за развитие е колективен междуведомствен орган, който обсъжда и приема основните документи за социално подпомагане на ниво област като областната стратегия за развитие на социалното подпомагане в област Благоевград; подпомага развитието на сътрудничеството и осъществяване на междусекторните услуги в региона. Той контролира качеството на работа на гражданските организации, ангажирани с публично-частни партньорства в сферата на социалните услуги; допринася за ресурсно осигуряване изпълнението на Областната стратегията за социално подпомагане.

Регионалната дирекция за социално подпомагане със седалище в гр. Благоевград е териториално поделение за област Благоевград на Агенцията за социално подпомагане към Министерството на труда и социалната политика. Тя, съвместно с общините, изготвя годишен план за изпълнение на Областната стратегия за развитие на социалното предприемачество; координира работата и връзката между областната

администрация и общините; преценява необходимостта от откриване на нови социални услуги и подготвя документация с искане до АСП; следи за качественото изпълнение на областната стратегия, допринася за постепенно преминаване от институционална подкрепа към подкрепа в общността и семейството. РДСП осигурява методическа подкрепа на служителите, подпомага сътрудничеството с неправителствените организации. На нейно подчинение е Регионалният център за развитие на човешките ресурси.

Дирекциите за социално подпомагане са следващото низходящо звено, което действа на ниво община. Всъщност точно те са най-близо до хората и най-добре познават техните потребности. В Благоевградска област ДСП има в градовете Благоевград, Гоце Делчев, Петрич, Разлог, Сандански и Якоруда. Останалите общини от областта имат свое представителство в някоя от горните дирекции. Така община Кресна е към ДСП – Благоевград, община Банско – към ДСП Разлог, община Белица – към ДСП Якоруда, община Гърмен – към ДСП Гоце Делчев, община Сатовча – към ДСП Хаджидимово, община Симитли – към ДСП Благоевград и община Струмяни – към ДСП Сандански. Структурата на дирекциите за социално подпомагане включва отдели по Социална закрила, Закрила на детето и Хора с увреждания и социални услуги. Дирекциите следят за потребностите на хората и предлагат на кмета на общината за предоставяне на социални услуги; следят отблизо развитието на децата и живота на хората, настанени в специализираните институции; търсят контакти и сътрудничество с неправителствени организации, работещи в социалната сфера. Контролират процесите, свързани с връщане на децата в училище /при отпадане/, превенция на рисковото поведение и пр. Ще си позволим по-дълъг цитат за дейностите, изпълнявани от ДСП, доколкото именно те са най-оперативно действащите, готови да се притекат на помощ, да окажат подкрепа за всеки конкретен случай: „насочване на семействата на деца с увреждания към дневни центрове и детски градини за получаване на гъвкава грижа; - насочване на семействата с увредени деца за ранна диагностика и навременна интервенция на увреждането; - работа по изграждане на връзка между децата, настанени в СИ и биологично или разширено семейство; реинтеграцията на деца в семейна среда; - оказване на методическа подкрепа и съдействие на ЦОП за формиране на мобилни екипи; - планиране (съвместно с Дирекции Бюро по труда) мерки за професионално ориентиране и трудова интеграция на младежи, предстоящи да напуснат СИ; - консултиране и насочване на семейства с деца в риск към социални услуги; - ДСП пряко отговарят за реструктурирането и реформирането на СИ за деца

и за лица с увреждания; - подпомагат изграждането на алтернативни социални услуги; 103 - подпомагат общините при идентифициране на нуждаещите се стари хора от услуги в общността и други.“⁴¹

Кметът на общината отговаря за разработването на Общинска стратегия за социалните услуги, базирана на Областната стратегия и съответно – разработване на годишни планове за действие. Всъщност Общинският съвет осъществява местното самоуправление, а кметът и общинската администрация изпълняват решенията на Общинския съвет. Тук е идеалното място за осъществяване модел на междусекторно взаимодействие. Ръководещите различните сектори - здравеопазване, социално подпомагане, образование, пазар на труда, помощ за хора с увреждания и възрастни хора, се познават помежду си, контингентите им са сходни, всички се стремят към постигане на по-добър и качествен живот за целевите си групи.

Общинският съвет приема Общинската стратегия за развитие на социалните услуги на територията на общината и оперативен план по нейното изпълнение; взема решения за финансирането на социалните услуги; приема предложения за откриване/закриване на нови или действащи социални услуги и пр.

Обикновено към общините са създадени **Обществени съвети по социално подпомагане и услуги**. Те следят за удовлетворяване интересите на хората за социално подпомагане и услуги, медиатори са с доставчици на социални услуги, граждански организации и пр.

Общината е ключова фигура в Модела на сътрудничество в мрежа. Ще си позволим още един по-дълъг цитат, доколкото в него нещата са много точно казани: „/Общините – М.В./ координират и инициират развитието на програми за повишаване на родителския капацитет, задържане на децата в училище, повишаване на качеството на образование и превенция на рисково поведение на деца съвместно с училищата и центровете за обществена подкрепа;

- Отговарят и осигуряват условия за обхващане на всички деца на територията на общините в подготвителни групи и класове, гарантират спазването на задължителното изискване за записване на ученици в първи клас след завършена предучилищна подготовка в общинските училища;

⁴¹ Областна стратегия за развитие на социалното подпомагане в област Благоевград, стр. 101-102

- Координират и инициират развитието на програми в училищата за превенция на отпадането от училище и реинтеграция в образованието на отпадналите деца и младежи, както и за наваксване на образователни пропуски;

- Развиват смесени социално образователни услуги в Центровете за обществена подкрепа за превенция на отпадането и задържане на децата в училище;

- Развиват интегрирана политика за подкрепа на хората в пенсионна възраст чрез комбиниране на ресурсите на Домашен социален патронаж, националните и оперативните програми за предоставяне на грижи в домашна среда и за осигуряване на заетост (НПСПОЗ), клубовете на пенсионера и читалища. Разширяват функциите на патронажа и развиват мобилни екипи за предоставяне на домашни грижи;

- Осигуряват условия за посещаване в масови детски градини и училища на предоставяне на домашни грижи;

- Осигуряват условия за посещаване в масови детски градини и училища на деца с увреждания, включително с осигуряване на транспорт и на достъпна среда.⁴²

4. Публични институции от сектор Социални дейности като част от сътрудничество в мрежа

По-долу представяме структурата на публичните институции, ангажирани в социалната сфера в Благоевградска област, които имат капацитет да се включат в сътрудничество в мрежата на социалната сфера.

Централа на национално равнище е Агенцията за социално подпомагане с адрес София, ул. Триадница №2. Тя има своята мрежа от регионални представителства в цялата страна – т.нар. Регионални дирекции. За Благоевградска област това е Регионална дирекция – Благоевград ул. Братя Иванови №7 /тел. 073881480 и.д. Виктория Харалампиева; имейл: blagoevgrad-rdsp@asp.government.bg/

Към регионалната дирекция действат дирекции за социално подпомагане в по-големите общини на областта. Всяка от тях има потенциал и качества да бъде част от мрежата за сътрудничество. Включваме техните параметри за улеснение при осъществяване на контакт:

ДСП - Благоевград към Регионална дирекция	гр. Благоевград, пл. "Георги	073/88- 17-66	Александър Славев Балев	dsp- blagoevgrad@a
--	---------------------------------	------------------	----------------------------	-----------------------

⁴² Пак там, стр. 104-105

- Благоевград	Измирлиев" №1			sp.government. bg
ДСП - Гоце Делчев към Регионална дирекция - Благоевград	гр. Гоце Делчев, ул. "Солун" №20	0751/6- 03-77	Недялка Димитрова Цветкова	dsp- g.delchev@asp. government.bg
ДСП - Петрич към Регионална дирекция - Благоевград	гр. Петрич, ул. Славянска" №2	0745/6- 17-88	Гинка Илиева Александрова	dsp- petrich@asp.go vernment.bg
ДСП - Разлог към Регионална дирекция - Благоевград	гр.Разлог, ул."Архитект Александър Г. Баров" №2	0747/8- 04-62	Велина Костадинова Кънчева	dsp- razlog@asp.go vernment.bg
ДСП - Сандански към Регионална дирекция - Благоевград	гр.Сандански, ул."Македония" №53	0746/3- 06-61	Елеонова Петкова- Сливкова	dsp- sandanski@asp. government.bg
ДСП - Хаджидимово към Регионална дирекция - Благоевград	гр. Хаджидимово, ул. "Димо Хаджидимов" № 46	07528/2 3-60	и.д. Искра Събинова Гулева	dsp- hadjidimovo@a sp.government. bg
ДСП - Якоруда към Регионална дирекция - Благоевград	гр.Якоруда, ул."П.Р. Славейков" №10	07442/3 1-73	Людмила Николова Кифева	dsp- qkoruda@asp.g overnment.bg
за община Кресна към ДСП - Благоевград към Регионална дирекция - Благоевград	гр. Кресна, ул. "Македония" №96	07388/1 7-66		
за община Банско към ДСП - Разлог	гр.Банско, ул."Хаджи	0749/8- 81-69		

към Регионална дирекция - Благоевград	Вълчо" №7			
за община Белица към ДСП - Якоруда към Регионална дирекция - Благоевград	гр.Белица, ул."Георги Андрейчин" №15	07444/2 2-43		
за община Гърмен към ДСП - Гоце Делчев към Регионална дирекция - Благоевград	с. Гърмен, ул. "Първа" № 35	07523/2 0-46		
за община Сатовча към ДСП - Хаджидимово към Регионална дирекция - Благоевград	с.Сатовча, ул."Тодор Шопов" №5	07541/2 1-50		
за община Симитли към ДСП - Благоевград към Регионална дирекция - Благоевград	гр. Симитли, ул. Георги Димитров" №27	0748/7- 17-81		
за община Струмяни към ДСП - Сандански към Регионална дирекция - Благоевград	с. Струмяни, ул."Будител" № 3	07434/3 1-07		

При сътрудничество в мрежа могат да участват поединично или в групи и някои от заведенията за социални услуги /държавни или към местната власт/ в Благоевградска област:

- ДОМ ЗА СТАРИ ХОРА "СВ. ПЕТКА", разкрит през 2011 г. с капацитет 87 човека, гр. Благоевград;

- ЦЕНТЪР ЗА СОЦИАЛНА РЕХАБИЛИТАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ гр. Благоевград с капацитет 20 деца. Центърът предлага социално-педагогически, социално – консултативни, логопедични, корекционни и рехабилитационни дейности. Социалните услуги се предоставят на деца в риск от социално изключване, както и на техните родители, деца с емоционално поведенчески проблеми, деца с проблеми в развитието, със специално образователни потребности, деца жертви на насилие и деца в риск от изоставян;
- ПРЕХОДНО ЖИЛИЩЕ с капацитет 8 деца между 14 -18/20 години. Целта на преходното жилище е да подготви младежите да придобият умения за самостоятелен начин на живот и професионална реализация;
- ЦЕНТЪР ЗА ВРЕМЕННО НАСТАНЯВАНЕ с10 места. Услугата е насочена към задоволяване на ежедневните потребности на бездомни лица над 18 г. Съгласно нормативната уредба тя може да бъде ползвана не повече от 3 месеца в рамките на една календарна година;
- ЗАЩИТЕНО ЖИЛИЩЕ ЗА ХОРА С УМСТВЕНА ИЗОСТАНАЛОСТ – резидентен тип, с капацитет 8 потребители;
- ЦЕНТЪР ЗА НАСТАНЯВАНЕ ОТ СЕМЕЕН ТИП ЗА ДЕЦА И МЛАДЕЖИ С УВРЕЖДАНИЯ № 1- с капацитет 14 деца;
- ЦЕНТЪР ЗА НАСТАНЯВАНЕ ОТ СЕМЕЕН ТИП ЗА ДЕЦА И МЛАДЕЖИ С УВРЕЖДАНИЯ № 2 с капацитет 14 деца;
- ЦЕНТЪР ЗА НАСТАНЯВАНЕ ОТ СЕМЕЕН ТИП ЗА ДЕЦА И МЛАДЕЖИ С УВРЕЖДАНИЯ № 3 с капацитет 14 деца;
- ЦЕНТЪР ЗА ОБЩЕСТВЕНА ПОДКРЕПА с капацитет 40 потребители;
- ОБЩЕСТВЕНА ТРАПЕЗАРИЯ с капацитет от 150 човека.
- ДОМАШЕН СОЦИАЛЕН ПАТРОНАЖ с капацитет 40 места и наречен “Система за обслужване на стари хора по жилищата им”.Домашен социален патронаж предлага 16 варианта на хранене и социални услуги;
- : Дом за възрастни хора с деменция “Св.Мина”с. Падеш, Община Благоевград с капацитетът е 50 места;
- Защитено жилище за хора с психични заболявания с капацитет8 места;
- Защитено жилище за възрастни с умствена изостаналост с капацитет 10 места.

А ето и обща справка за социалните услуги в област Благоевград ⁴³:

- Социални услуги, извършвани в общността в това число
- Социални услуги, които се предоставят в област Благоевград Заведения Капацитет

	заведения	капацитет
- Център за обществена подкрепа	1	40
- Дневен център за деца с увреждания	8	245
- Дом за медико-социални грижи за деца	1	100
- Социален учебно-професионален център	1	45
- Наблюдавано жилище	1	8
- Център за настаняване от семеен тип	1	15
- Дневен център за стари хора	5	115
- Дом за стари хора	2	100
- Дневен център за възрастни с увреждания	7	167
- Дневен център за възрастни с увреждания – седмична грижа	2	35
- Дневен център за възрастни с психични разстройства	1	25
- Център за социална рехабилитация и интеграция	1	24
- Център за временно настаняване	1	10
- Защитено жилище хора с увреждания, психически разстройства и умствена изостаналост	8	69
- Дом за възрастни хора с физически увреждания (жени и мъже)	1	50
- Дом за възрастни с психични разстройства (жени)	1	80
- Обществена трапезария	1	50
- Домашен социален патронаж -		2153
- Клуб на пенсионера	54 -	
- Клуб на инвалида	11 -	
- Личен асистент		421
- Социален асистент		115
- Домашен асистент		196
-		

Държавната агенция за закрила на детето е много важна институция, когато става въпрос за социално подпомагане на деца. Тя е главен двигател за преминаване от институционална към семейна грижа на децата, лишени от родителска грижа. Тя оказва методическа помощ на всички институции и организации, работещи в сферата на закрила на детето. ДАЗД контролира стандартите за качество на социалните услуги за деца и семейства и издава лицензи за новоразкрити доставчици на социални услуги за деца.

⁴³ Данните са взети от ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ за регионално развитие на област Благоевград 2014 – 2020 година., стр. 70 - 71

5. Звената от сектор Здравеопазване като част от сътрудничество в мрежа

Регионална здравна инспекция Благоевград от 2011 г. замества Регионалния съвет по здравеопазване. Основните цели на Регионалната здравна инспекция са свързани с повишаване качеството на медицинското обслужване, превръщане на профилактиката в задължителен елемент на всички нива, повишаване ефективността на държавния здравен контрол и пр. Тя поема организацията и контрола на медицинските грижи за хора с увреждания и възрастни.

Държавните и местни публични структури на здравеопазването могат самостоятелно или чрез публично-частни партньорства да се включват при сътрудничеството в мрежа в сферата на социалните дейности. Това е особено наложително, доколкото все още почти цялото финансиране на тази сфера се осъществява държавни средства или средства от местната община. Те могат да делегират на медицински организации от частния или третия сектор изпълнението на определени услуги. На социалните организации се разчита за подобряване достъпността и качеството на услугите, за по-бързото навлизане на пациенто-ориентирана медицина.

Малките предприятия от сферата на здравеопазването ползват преференции при ползване на публични финансови, материално технически и информационни ресурси; опростена регистрация; съдействие за международна дейност. Те са значително разпространени в стоматологията, при продажба на медицински препарати, оказване на специфични видове медицински услуги.

За да се развива добре в бъдеще, сътрудничеството между публичните институции, частните предприемачи и социалния сектор следва да бъде подкрепяно допълнително от адекватна законодателната и информационна база; улесняване и привличане на конкурсна основа на социални организации изпълнение на общински поръчки; кредитиране с предимство, облекчения и преференции; предоставяне под аренда на държавна или общинска собственост при изгодни условия.

В развитите западноевропейски страни социалните предприятия в сферата на здравеопазването се срещат в по-голяма степен в семейната медицина и фармацията и почти липсва в стационарната и бързата помощ. Болниците преобладаващо остават държавни - например в Германия 55% от болниците са държавни, във Франция – 65%, в Нидерландия – всички /без университетските клиники/. Но все пак има тенденция за нараства относителния дял на частните болници – в Италия те са 10% от всички болници, в Испания – 18%, във Франция – 20%.

Област Благоевград разполага със следните лечебни заведения, някои от които /в цялост или частично/ които при преценка могат да бъдат включвани за сътрудничество в мрежа:

- "МБАЛ – БЛАГОЕВГРАД" АД - гр. Благоевград - лечебно заведение за болнична помощ;
- "МНОГОПРОФИЛНА БОЛНИЦА ЗА АКТИВНО ЛЕЧЕНИЕ С МЕДИЦИНСКИ ЦЕНТЪР ПУЛС" АД;
- СПЕЦИАЛИЗИРАНА БОЛНИЦА ЗА АКТИВНО ЛЕЧЕНИЕ НА ПНЕВМО - ФТИЗИАТРИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ ” ЕООД;
- "СПЕЦИАЛИЗИРАНА БОЛНИЦА ЗА АКТИВНО ЛЕЧЕНИЕ ПО ОНКОЛОГИЯ" ЕООД;
- "ЦЕНТЪР ЗА ПСИХИЧНО ЗДРАВЕ" ЕООД;
- Първо психиатрично отделение и Административно – стопанско звено на „ЦПЗ-Благоевград“ ЕООД, находящи се в гр. Благоевград;
- Второ психиатрично отделение – мъже, база с. Горно Хърсово на „ЦПЗ-Благоевград“ ЕООД, находящо се в с. Горно Хърсово, общ. Благоевград;
- Трето психиатрично отделение – жени, база с. Горно Хърсово на „ЦПЗ-Благоевград“ ЕООД, находящо се в с. Горно Хърсово, общ. Благоевград;
- Приемно – диагностично звено. Звено за спешна и мобилна психиатрична помощ на „ЦПЗ-Благоевград“ ЕООД, находящи се в гр. Благоевград, ул. „Григор Пърличев“ № 40;
- МЕДИЦИНСКИ ЦЕНТЪР I БЛАГОЕВГРАД" ЕООД.

6. Звената от сектор Образование като част от сътрудничество в мрежа

Министерството на образованието и науката има свое представителство във всяка област – съответно за Благоевградска област това е **Регионално управление на образованието Благоевград**. Това е областната образователна институция, чието сътрудничество следва да се търси винаги, когато се решават въпроси, свързани с образованието на децата и юношите. Тук се включват и проблемите с деца, отпаднали от училище по някакви причини и тяхната реинтеграция в системата на образованието. РИО Благоевград се занимава и с интегрирането в общото училище на деца с

увреждания, назначаване на учители за деца със специални потребности и пр. Към регионалното управление на образованието действат още:

- **Екип за комплексно педагогическо оценяване**
- **Ресурсен център за подпомагане на интегрираното обучение и възпитание на деца и ученици със специални образователни потребности /РЦПНОВДУСОП/ Благоевград** е държавно извънпедагогическо учреждение за съдействие при изработване на индивидуални образователни програми за нуждите на интегрираното обучение на деца със Специални образователни потребности /СОП
- **Център за обществена подкрепа⁴⁴** най-общо за преминаване на деца със СОП от специализирани в масови училища
- **Центрове за развитие на ромските общности** - дейността им е насочена към подобряване на образователното ниво на ромската общност. Организира се вечерно и професионално обучение.
- **Екип за комплексно педагогическо оценяване (ЕКПО)** извършва експертизи за обучението на деца със специални образователни потребности (СОП) и ги насочва към подходяща форма на обучение; съдейства за преминаването им от специализирани към масови училища и пр.

Висше образование

В Благоевградска област действат два университета и два колежа. Това са:

Югозападен университет „Неофит Рилски“;

Американски университет в България;

⁴⁴ Центровете за обществена подкрепа обединяват различни услуги, насочени към деца и семейства – психологично и социално консултиране, съдействие и придружаване с оглед оказване на подкрепа на децата за преодоляване на различни проблеми в развитието и общуването, както и на семействата за полагане на добра родителска грижа за децата.

Работата на Центровете за обществена подкрепа е насочена към семейства, при които има риск да изоставят децата си за отглеждане в специализирана институция или семейства, които поради някаква причина са изпаднали в криза; деца от общността, жертви на физическо и емоционално насилие и техните семейства или за които родителите не полага грижи; деца, застрашени от отпадане или отпаднали вече от училище и техните семейства; деца с проблеми в поведението и техните семейства;

деца и младежи, настанени в специализирани институции за деца; кандидати за приемни семейства; утвърдени приемни семейства с настанени деца; кандидат – осиновители и семейства на осиновители в след осиновителния период; семейства от общността, които търсят съвети и подкрепа при отглеждането и възпитанието на децата си.

Колеж по туризъм;

Колеж по икономика

Югозападният университет „Неофит Рилски“⁴⁵ е държавен университет, който предлага обучение на български и английски език в 79 бакалавърски, 115 магистърски и 78 докторски програми. Обучението се провежда в 30 професионални направления. В структурата на Югозападния университет се включват 9 факултета:

- Правно-исторически факултет
- Природо-математически факултет
- Стопански факултет
- Филологически факултет
- Философски факултет
- Факултет "Обществено здраве, здравни грижи и спорт"
- Факултет по педагогика
- Факултет по изкуства
- Технически факултет,

Основните звена на университета обхващат 40 катедри и над 800 преподаватели - професори, доценти, доктори на науките и асистенти, които осигуряват съвременно обучение в областта на научноизследователската, художественотворческата и спортната дейности .

11 500 студенти получават своите знания в различни направления на науката, като от тях над 1000 са чуждестранни студенти от над 20 страни по света.. В университета се обучават над 400 докторанти, като една трета от тях са чужденци.

За нас от особен интерес е обучението в бакалавърските специалности „Бизнес мениджмънт и предприемачество“; „Социални дейности“; „Социология“; „Култура и културен туризъм“; Счетоводство и контрол; Финанси; Маркетинг; Международен бизнес; Икономика на публичната сфера; Моделиране, технологии и мениджмънт в шевната индустрия; Медицинска сестра; Българска народна хореография; Изпълнителско изкуство (Народни инструменти или народно пеене); Спорт; Магистърски специалности с директно отношение към социалното предприемачество: Педагогическо взаимодействие с деца с проблемно поведение; Социална превенция и консултиране Интеркултурно образование; Предучилищна музикална педагогика;

⁴⁵ Текстът, представящ университета, до голяма степен е взет от сайта на университета

Специална педагогика; Физическо възпитание и спорт за изявени деца и ученици; Музикално възпитание и обучение; Спортна анимация; Педагогика и социален формат на изобразителните изкуства; Културно наследство и културен туризъм; Социални дейности; Социално посредничество; Социална подкрепа; Социална работа при социално значими заболявания; Психосоциална рехабилитация; Здравен мениджмънт; Управление на проекти; Управление на регионалното развитие; Управление и развитие на човешките ресурси в стопанския сектор; Финанси; Маркетинг; Счетоводно-финансов мениджмънт; Икономика на публичната сфера и пр.

Обучението в тези бакалавърски и магистърски специалности е възможно поради наличието на висококвалифицирани преподаватели за дисциплините, включени в специалностите.

Това от своя страна означава, че ЮЗУ „Неофит Рилски“ разполага с много сериозен потенциал за организиране курсове за квалификация във всички основни сфери и аспекти на социалното предприемачество. Също така университетът има висок капацитет за ръководство и участие в национални и международни проекти в сферата на социалното предприемачество.

Колежът по туризъм функционира от 2003 г.. В него се Осъществява обучение по следните специалности за придобиване на образователно квалификационната степен „професионален бакалавър“: „Организация и управление на хотели и ресторанти“, „Организация и управление на туристическото обслужване“, „Туристическа анимация и екскурзоводство“ и „Бизнес администрация“.

Американски университет в България съществува от 1991 г. В него преподават около 70 преподавател от различни държави. Обучението се провежда изцяло на английски език. Предлагат се бакалавърски програми в единадесет специалности, от които интерес за нас представляват Бизнес администрация и Икономика.

Колежът по икономика и мениджмънт открива врати през 2008 г. Обучението протича в рамките на 3 семестъра (1,5 години) и е фокусирано върху практическите умения, приложими в работната среда. изпълнява ролята на Регионален център за дистанционно обучение на Висшето училище по агробизнес и развитие на регионите - Пловдив, . След втората учебна година те получават свидетелство за професионална квалификация IV-та степен по професията „фирмен мениджър" от КИМ, а след

четвъртата година – диплома за висше образование „бакалавър" от Висшето училище по агробизнес и развитие на регионите.

Центровете за квалификация към различни институции също могат да бъдат желан партньор при сътрудничество в мрежа. Сред всички центрове за повишаване на квалификацията в България успяхме да отделим следните центрове, работещи в област Благоевград:

Благоевград

ЦПО към "ПОЛИВАС 2013" ООД

ЦПО към "Алфа контрол - 2002" ООД

ЦПО към "ММТС - Консулт ООД гр. Благоевград

ЦПО към ВАНС ЕООД

ЦПО към Междуучилищен център по трудово-политехническо обучение

ЦПО към ЕТ "Янка Белъова-Начало"

ЦПО към "ПРОФИ" ООД

ЦПО към "Институт Александър" ООД

ЦПО към Фондация "ЕВРОФОНД ЗА ПРЕКВАЛИФИКАЦИЯ И НОВИ РАБОТНИ МЕСТА

ЦПО към Сдружение с нестопанска цел "РЕГИОНАЛНО ДРУЖЕСТВО "ЗНАНИЕ гр. Благоевград

Гоце делчев

ЦПО към ГЕРЛИНА ЕООД

ЦПО към "МИСЕВ" ЕООД

ЦПО към Салон за красота "Христина" ЕООД

ЦПО към Сдружение с общественополезна дейност Асоциация за устойчиво развитие и сътрудничество

Парис 2012

ЦПО към ПИРИН - ТЕКС ЕООД

ЦПО към СНЦ "Бизнес Инкубатор-Гоце Делчев/ Център за подпомагане на предприемачеството

ЦПО към Сдружение с нестопанска цел "ДОМ НА НАУКАТА И ТЕХНИКАТА гр. Гоце Делчев

ЦПО към "МАРИНЕЛ ЕООД

гр.

Сандански

ЦПО към "Дани 91 ООД гр. Сандански

7. Местните общности като част от сътрудничество в мрежа

Много сериозен потенциал за развитие на социалната икономика и социалното предприемачество имат местните общности. България има дълбоки традиции в това отношение –от Възраждането насам инициативността, енергията, съпричастността на хората за подобряване условията на живот и развитие на местните общности съществено допринася за цялостното развитие на обществото.

За съжаление поради редица обективни обстоятелства гражданската активност на местните общности бе изкуствено прекъсната за около половин век. Социалистическият режим по никакъв начин не съдействаше, нещо повече – последователно препятстваше спонтанните свободни активности на гражданите и на местните общности във всякаква насока – културна, социална, икономическа, да не говорим за предприемаческа инициатива. Думата „предприемач“ носеше силна негативна конотация или беше просто една неизвестна дума /и явление/.

Също така процесите на урбанизация, повишаване стандарта на живот, постепенно разширяване на индивидуалистичните култури за сметка на колективистичните, спецификата на живота в големия град, глобализацията, нарастналата мобилност и пр. се забелязва намаляване значимостта на местните общности.

В последните две десетилетия местните общности се „събуждат“. Започна се от културната сфера –хората с голям ентузиазъм започнаха да си спомнят стари традиции, обичаи и празници, да се самоорганизируют и да възраждат останалата от предците им местна празничност. След това съвсем плахо се премина към съвместни усилия за дребни поправки в инфраструктурата – да се пооправи някоя улица, да се почисти площадът и пр. Има намерения за развитие на местно равнище на социалното предприемачество.

Според резултати от представително емпирично изследване на Институт „Отворено общество“⁴⁶ едва 26% от респондентите смятат, че местните общности могат да са автентични носители на гражданска активност. Необходими са много целенасочени усилия да се върне гражданската активност на местните общности и те самите да си повярват, че могат да подобрят много неща в живота си със собствени усилия.

⁴⁶ Представителното емпирично изследване „Активните НПО в България през 2017 г.“ е проведено от екип от Институт „Отворено общество“. Методиката на регистрация включва проучване на мнение на активни НПО; мнение на експерти; национално представително изследване на общественото мнение; провеждане на 7 тематични фокус групи и анализ на документи

Известно е, че много села, особено в граничния регион, са заплашени от обезлюдяване, че населението в малките градчета намалява, че хората нямат работа и напускат родните си места, търсейки по-добър живот в големите градове или в чужбина. Необходимо е да се разработват програми за спасяването на малките градове и селата от обезлюдяване, а това ще стане, ако хората имат препитание там. Възможност за това дава социалното предприемачество.

По-долу ще представим съвсем накратко опита на руския частен Фонд на регионалните социални програми „Нашето бъдеще“⁴⁷, който провежда експеримент за развитие на социално предприемачество в селата и малките градове. Допреди 1-2 години Фондът работи главно в големите градове за подобряване живота на такива целеви групи като безработни, майки с деца до 7 години, хора с увреждания и пр. Но от 1-2 години Фондът променя локацията си – насочва се към малките градчета и селата. Провежда се експеримент с цел стимулиране на социалната инициативност. Оказва се, че там, след подходяща мотивация на местните граждани, те започват да проявяват много сериозен интерес към различни форми на социално предприемачество. Резултатите от експеримента са многообещаващи. Ето някои изводи:

- Хората от малките градчета и села са по-подходяща аудитория за стимулиране на интерес към социално предприемачество от тези в големите градове;
- По-успешна се оказва икономическата форма на „огнищна икономика“ – т.е. вместо да се полагат огромни усилия да се стимулира развитието на всички села и малки градчета от областта, вниманието да се съсредоточи върху няколко икономически центрове, огнища⁴⁸;
- Да се развиват само икономически печеливши форми на активност;
- Да не се „робува“ на типични селскостопански видове дейности, напротив – да се има предвид по-скоро развитие на туризма /селски, еко- и пр./
- Изследването показва, че най-активни ядра за активност се формират главно от жените на средна възраст. По принцип жените се оказват в по-неблагоприятна

• ⁴⁷ Петренко В.Ф., Вайнер В.Л., Гладких Н.Ю. Факторы вовлечения жителей сельских поселений и малых городов в развитии территорий на примере "Слётów социальных предпринимателей"
Сборник: Социологический ежегодник 2017 ИС РАН

⁴⁸ Перспективы российского Севера: "очаговая" экономика и социальная структура. Под редакцией проф. Н.Е. Покровского . Москва: Сообщество профессиональных социологов, 2008.

позиция, по-пренебрегнати в социално отношение – както за недостатъчна помощ в отглеждане на децата /детски домове/, така и за намиране на работа, участие в местното самоуправление и пр.

- има голямо „разминаване“ между местната власт и населението, те като че ли се намират на различни плоскости. Местната власт обикновено има свои представи за това от какво се нуждаят хората и създават програми /като правило със скромно финансиране/ за подобряване на живота. Местните хора обаче имат други потребности, към които местната власт няма отношение. Пътят следва да бъде: не представителите на местната власт да преценяват „наизуст“ и да организират мероприятия, а задълбочено да се проучат реалните потребности на местните хора и от там да се тръгва;
- ключов е моментът на преминаване от индивидуална спонтанна инициативност към организирана активност и формиране на местно ядро за решаване на конкретни проблеми /както отбелязахме по-горе – обикновено от жени на средна възраст/. Отбелязва се, че по-продуктивно е да се подкрепят каузи, които вече са сравнително оформени;
- тук идва новата роля на местната власт – тя следва всячески да подкрепя със своите възможности тези местни инициативи;
- Следва след сериозно обсъждане да се реши какви видове активности биха били най-адекватни за решаване на проблемите. В случая местните инициативни групи са преценили, че панаирът е печеливша форма;
- Организират се над панаира за 9 месеца, като в програмата на панаира се включват и образователни програми, водени от специалисти по предприемачество, малък бизнес и пр.
- Предпочитат се „градски ориентирани“ форми на активност. Ако се остане на старата селскостопанска ориентация, работата замира. Градски ориентирани видове дейност осигуряват устойчивост на развитието на селските райони: селски и екологичен туризъм, събиране и преработка на диворастящи плодове, лов и риболов, дървообработка, производство на стоителни материали и строителство, търговя с екологично чиста продукция и пр.;

Основните акценти от експеримента са следните:

- Важност на формиране на местното съобщество чрез образователни програми в сферата на социалното проектиране, социално, екологично и женско предприемачество, социална кооперация и пр;
- Всяческа подкрепа на „активността отдолу“, поддържане на местните събития, привличащи активността на колкото се може повече местни жители /в т.ч. и на „виладжиите“/
- финансиране на малки проекти, формиране на огнища на икономиката;
- Формиране облика на „туриста – инвеститор“ за съответната територия с показване изгодата на местните жители от подобен подход;
- Закрепване и формиране на устойчиви „градски“ събития и планове за развитие на територията

8. Звената от сектор „Заетост“ като част от сътрудничество в мрежа

Дирекция Регионална служба по заетостта към Агенция по заетостта, МТСП и Бюро по труда Благоевград

Бюрото по труда е важен партньор в Модела на сътрудничество в мрежа, доколкото чрез него могат да намерят работа хора с риск от социална изолация – трайно безработни, младежи след пребиваването им в специализирани институции, лица с увреждания, лица от ромския етнос и пр. Бюрото по труда организира обучения на хора от рискови групи, курсове за повишаване на квалификацията и пр.⁴⁹

Коефициентът на икономическа активност за лица 15 – 64 г. е 69.8%

Коефициентът на заетост /15 - 64 навършени години/ е 64.0%.

⁴⁹ Ето например една информация за събитие, проведено от Бюрото по труда – гр. Разлог през м. октомври 2018 г.: Трудовата борса се проведе в Разлог и бе специализирана в сферата на туризма. Организатори бяха експерти от бюрото по труда в Разлог и регионалната служба по заетостта в Благоевград. Предоставена бе информация на търсещите работа лица за възможностите за включване в схема „Младежка заетост“, „Обучения и заетост за младите хора“, „Обучения и заетост“ по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, както и в програми и мерки по Закона за насърчване на заетостта. Организаторите обърнаха внимание, че търсещите работа лица могат да осъществят на място непосредствен диалог с представителите на работодателите. 169 свободни работни места обявиха 18 работодатели, включили се в трудовата борса. Търсят се рецепционисти, готвачи, бармани, сервитьори, камериери, пиколо, охранители, масажисти и др. Трудовата борса посетиха над 100 търсещи работа. В срещата се включиха и представители на Държавно предприятие „Българо-германски център за професионално обучение“ – Пазарджик, които презентираха възможностите за обучение на безработни лица по проект „Подобряване пригодността за заетост на безработни лица чрез повишени професионални и ключови компетентности“.

Коефициентът на безработица е 8.3% при 7,7% за страната.

Регистрирани в бюрата по труда безработни лица към 31.12. - 16 535 души.

Разликите в нивото на безработицата на равнище общини в област Благоевград са големи – най ниски са те в общини Благоевград, Сандански и Петрич, а най-големи - в общини Белица и Якоруда.

Интересни процеси се наблюдават с икономическата активност на лицата – тя намалява през 2016 г. Причината – хората не работят, но и не се регистрират в бюрата по труда. Възможни причини: допълнителни източници на доходи, възможности за предприемачество /главно в неформалния сектор/.

РИСК ОТ БЕДНОСТ

Допълнителен аргумент бю .рата по труда да се включат в мрежата за сътрудничество в социалната сфера е, че безработните в най-голяма степен са застрашени от бедност.

Групите от населението, които в най-голяма степен са заплашени от бедност в България, са следните: „Рискът от бедност е най-висок за децата до 18-годишна възраст - 28.9% и за населението в надтрудоспособна възраст - 30.9%. Според икономическия статус, **рискът от бедност е най-висок за безработните - 52.2%**, пенсионерите – 28.3% и останалите икономически неактивни лица - 27.8% . Работещи бедни са 8.2% от заетите, което се отразява на равнището на бедност и сред децата. Процентът на лицата, живеещи в домакинства с безработни или в домакинство с нисък интензитет на икономическа активност е 11% . Според данни от изследването през 2010 г. 43.6% от българите живеят в материални лишения“⁵⁰

В Благоевградска област спрямо останалите области има най-нисък относителен дял на хората, живеещи в бедност: 13,5% ., като при мъжете той е 11,7%, а при жените – 15,2%. Неравенството в разпределението на доходите общо за страната е 8,2, а за Благоевград – 5,2. Коефициентът на Джини за България е 40,2; за Благоевградска област – 32,3.

Най-високи нива на бедност има при безработните – през 2015 г. 53,3% от безработните живеят под линията на бедност. / като над 1/3 от безработните са с ниско образование/. Ниското образованието е основен фактор за изпадане в бедност/ процентът на бедните с начално и по-ниско образование е 65,4%.

⁵⁰ Национална стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2020

Ето някои статистически данни за заплашените от социално изключване поради бедност в Благоевградска област/данните са за 2015 г./. За сравнение прилагаме и общите данни за страната. Данните могат да се използват за очертаване на целевите групи:

Индикатори за бедност

Област	Едно лице	Двама възрастни с две деца под 14 години
Общо за страната	4 213	8 848
Благоевград	3 669	7 706

ОБЛАСТ	общо	мъже	жени
Общо за страната	23.4	21.8	24.9
Благоевград	13.5	11.7	15.2

Неравенство в разпределението на дохода

ОБЛАСТ	коэффициент на Джини ⁵¹
Общо за страната	40.2
Благоевград	32.3

Относителен дял на бедните преди социалните трансфери по пол

ОБЛАСТ	общо	мъже	жени
Общо за страната	44.8	42.6	46.9
Благоевград	41.1	40.1	42.1

Относителен дял на бедните преди социалните трансфери по пол (с включени пенсии)

	общо	мъже	жени
Общо за страната	29.2	27.5	30.8
Благоевград	26.5	25.2	27.9

Процент от населението живеещо с материални лишения по пол

⁵¹ Коэффициентът на Джини измерва до каква степен разпределението на доходите в една икономика се отклонява от перфектното. Стойността на коефициента варира в границите от 0 до 100. Ако коефициентът е равен на 100, това би означавало, че един човек получава 100% от доходите (максимално неравенство). Ако коефициентът е равен на 0, това би означавало, че всички в икономиката получават равни доходи (перфектно равенство). Следователно, колкото по-ниска е стойността на Коефициента на Джини, толкова по-равномерно са разпределени доходите в икономиката.

ОБЛАСТ	общо	мъже	жени
Общо за страната	30.0	28.8	31.1
Благоевград	22.6	23.8	21.4

Лица живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност

	брой лица в хиляди	% от населението
Общо за страната	409.7	10.5
Благоевград	13.7	7.6

Комбиниран показател PEPS01]

Население в риск от бедност или социално изключване по пол

Област	общо	мъже	жени			
	брой лица в хиляди	% от насе- лението	брой лица в хиляди	% от насе- лението	брой лица в хиляди	% от насе- лението
Общо за страната	2 766.6	38.9	1 286.8	37.2	1 479.8	40.4
Благоевград	91.2	29.3	45.7	30.0	45.5	28.6

Звената от сектор Култура като част от сътрудничество в мрежа

Основният ни аргумент за включване на сектор Култура редом с централните за социалната сфера сектори Здравеопазване, Социална сфера и Образование е нейният универсален характер. Целият живот на човека е проникнат от култура – начинът му на живот, общуване, работа, всекидневен и празничен бит и пр. Да не включваме културата като елемент, обогатяващ живота на хората, заплашени от изолация или хората с увреждания, означава на практика да загърбим цяла основна сфера, която придава цвят и смисъл на живота. Освен важност за индивидуалния живот на всеки от нас, културата има смисъл на местно, регионално и национално равнище, доколкото тя:

- съдейства за формиране на националната културна идентичност на гражданите от региона
- съхранява и възпроизвежда регионалната културна специфика;
- съдейства за изграждане на интелектуалния и културен потенциал на общността;
- повишава културната компетентност на хората;

- допринася за взаимното опознаване и разбирателство между хората от различни етноси, религии, социални прослойки и пр.;
- е спойката за социална интеграция, ,солидарност, взаимно разбиране и взаимопомощ;
- съдейства за преодоляване на предразсъдъците от всякакво естество – към различните от нас по етнически или религиозен признак, социална прослойка, хуманно отношение към хората, нуждаещи се от помощ
- обединява общността, съдейства за намаляване отчуждението между хората
- културата е най-тесно свързана с усещането за благосъстояние и щастие.

Ако елементи от сектор Култура участват в сътрудничеството в мрежа в социалната сфера, това би допринесло за:

- засилване на социалната съпричастност, взаимопомощ и чувство за отговорност към общността; повишаване на социалното сближаване;
- развитие на способността за креативност и иновации; повишена усетливост към нуждите на обществото като цяло и конкретно на местните общности; готовност за поемане на риск, водени от социално значими цели;
- развитие на образованието;
- повишаване на благосъстоянието;
- нарастване на гражданското участие и повишаване на активността и пр.

Ще представим някои данни за ресурсите на културата в Благоевградска област, които биха могли да се включат в сътрудничеството .Също така – статистически данни и тенденции, свидетелстващи за намаляване на зрителската активност, участие в самодейността и пр. Ако театрите, музикалните и самодейни изяви се включат в мрежа за сътрудничество в социалната сфера и предоставят примерно билети на ниска цена за хора от целевите групи на лица, заплашени от социална изолация, и двете страни биха спечелили – в театрите и музикалните салони празните столове ще намалее, а хората ще имат възможност да обогатят живота си и да си доставят радост с нещо стойностно в художествено отношение.

В Благоевградска област има три театъра, разположени в областния център гр. Благоевград. Това са Драматичен театър „Никола Вапцаров” има две зали с 550 места. Получавал е редца престижни награди.От 1988 г. театърът е домакин на националния фестивал „Театрални празници“. Неговите трупи често представят своите постановки в региона. Куклен театър – Благоевград е създаден като професионален окръжен театър

през 1975 год. Той изнася своите представления в залите на Младежкия дом и Драматичния театър, на открито, гостува в различни населени места в областта. Той е домакин на куклено-театралния фестивал „Слънчоглед“. Камерен оперен театър е създаден през 1972. Постановките на професионалния Оперния театър са в жанра на малката оперна форма – нещо уникално за България Голяма част от тях се поставят за първи път у нас. Разполагаме със статистически данни за посещаемостта общо за трите театъра, които показват, че средно на постановка има 100-110 души, докато средно за страната цифрата е 322 души на представление – т.е. три пъти по-висока.

В областта действат 2 музикални колектива. Те са изнесли общо 57 представления с 25500 зрители. И тук, за съжаление е отбелязан значителен спад в сравнение с предходната година – броят на представленията намалява с 31,3%, а на зрителите – с 44,3%. При самодейността и участията на живо също се забелязва неголям спад.

Камерна опера е една от водещите музикални формации с представленията на различни камерни заглавия. Осъществяват се тематични цикли с музикално – образователна насоченост за ученици от всички възрасти, а също и за деца от детските градини, които се провеждат ежемесечно и ежегодно. Биг Бенд Благоевград се състои от 16 оркестранти и е структура към Направление „Култура“, Община Благоевград. Богатият му репертоар включва произведения (пиеси) в стил суинг, блус, поп, рок, джаз, фънк, латино, балади, шлагери и др. Ансамбъл „ПИРИН“ е един от най-известните и любими български фолклорни ансамбли и посланици на българското народно изкуство по света. Съставен е от певци, музиканти, хореографи и танцьори. Основан е през 1954 г. Неврокопският ансамбъл за народни песни и танци е първият в страната от този тип колективи, които съчетават музика и танц и представят фолклорно изкуство, което е приспособено за сценична реализация. Концертите и спектаклите на трите колектива много често са със свободен вход, което е особено благоприятно за посещения от представители на целевите групи от социалната сфера.

Ще си позволим да изброим и фестивалите и празненствата, които се организират в областта и посещението на които със сигурност би зарадвало хора с увреждания, дълготрайно безработни, заплашени от социална изолация – стига да се създаде добра организация за това /примерно сътрудничеството в мрежа да включва представители на бизнеса, които могат да осигурят транспорта/:

Новогодишен кукерски фестивал “Да е здрава и честита”. Празничен фолклорен концерт и конкурс за най-красив кукерски костюм; Празници на банската традиция – 17-24 май. С тях се открива летният туристически сезон и се провежда Празник на цветята; Фолклорен фестивал "Между три планини" – фестивал за автентичен фолклор; Летен театрален фестивал – 1-7 юли; Международен Джаз фестивал – 6-13 август; Оперен фестивал – 26, 27 август; Ден на Банско – 5 октомври; Международен фестивал на планинарския филм – м. ноември; Бабин ден - гр. Гоце Делчев; Бабугеруване -с. Мусомища ; Еньовден - с. Делчево; Сирница /Сирни Заговезни/; Лазаруване - с. Баничан; Великден в Историческия музей в Гоце Делчев – Великденска обредна трапеза- края на м. април – началото на м. май; Бъдни вечер и Коледа Коледа – празнична литургия в Историческия музей в Гоце Делчев – Коледна обредна трапеза; 24-25 12. Илинденски събор - мест. Попови ливади, общ. Гоце Делчев;Празник на град Гоце Делчев - гр. Гоце Делчев; Кукерският карнавал – “Старчевата”, гр. Разлог; Съборът за народно творчество “Пирин пее”; Конните надбягвания на Тодоровден в с. Бачево; Община Сандански: Фестивал “Пирин фолк”; Балкански младежки фестивал “Младостта на Балканите”; Международен фестивал “С песните на сестри Бисерови; Празник на гр. Сандански ; Община Струмяни: Празникът на боговете на виното; “Малешево пее и танцува” ; Цветница; Илинденски събор ; Християнският празник “Св.Св. Константин и Елена”; Храмов празник “Св. Марина“;Християнският празник “Голяма Богородица”; Община Петрич : Ежегоден есенен фестивал "Златен кестен“ и пр.

Неправителствени организации, работещи в сферата на културата и изкуствата

Според статистически данни неправителствените организации, занимаващи се в сферата на културата в Благоевградска област са общо 147. Но е необходимо да вземем под внимание и НПО, работещи в сферата на физическото възпитание и спорта – 196, клубове по интееси – 6, развитие на местни общности – 6 и пр. , доколкото те също биха имали място за постигане на крайната цел – обогатяване живота на хората от целевите групи в социалната сфера.

В извадката на нашето изследване⁵² включихме 153 организации, работещи в сферата на културата и изкуствата в Благоевградска област. Най-често избирана форма на

⁵² В рамките на проекта бе направено емпирично изследване на два етапа. Вторият етап включва изследване на неправителствените организации в Благоевградска област, осъществено главно чрез анализ на документи – данни за регистрацията на НПО, профил на дейността им, година на последно

регистрация от тях е сдружението – 60,4% от организациите са регистрирани като стружения. На втора позиция са спортните клубове – 27,9%. Фондациите представляват 5,8% от общата съвкупност.

В Обществена полза, вписна в Централния регистър са 89,7% от тях, в Обществена полза, невписна в Централния регистър –1,3%, в Частна полза 7,8%.

Най-често при регистрация организациите записват 2 основни дейности – така правят почти половината от организациите. Около $\frac{1}{4}$ от регистриращите социална организация посочват 3 сфери на дейност. 18,8% /приблизително всеки пети/ е напълно уверен в своя избор на бъдеща дейност и записва само нея.

Логично 98,8% от организациите посочват като първа своя дейност сферата на културата и изкуствата. На втора позиция с 44,2% се нарежда сферата на физическото възпитание и спорта. На трета – с 31,2% - сферата на образованието. И на четвърта – здравеопазване и права на пациента с общо 15,6%. Останалите сфери са далеч по-рядко посочвани. Според данните 39% от организациите в момента работят върху проекти – това е впечатляващ резултат. Ако към него добавим и 6,5% с последен проект миналата година плюс онези 11,7%, чиито последен проект е само преди 1-2 години /2016/ излиза, че общо 57,2% от регистрираните социални организации в сферата на културата и изкуствата работят сравнително интензивно.

Какво е разпределението на изследваните иот нас работещи организации всферата на културата и изкуствата по общини:

- Община Банско: гр. Банско – 3; гр. Добринище – 1
- Община Благоевград: гр. Благоевград – 83 с. Покровник – 1
- Община Гоце Делчев: гр. Гоце Делчев – 6 ; с. Лъжница – 1; с. Буково – 1
- Община Гърмен:с. Гърмен – 2; с. Рибново – 1; с. Долно Дряново – 1
- Община Кресна: гр. Кресна – 3
- Община Мелник: гр. Мелник -2
- Община Петрич: гр. Петрич – 8
- Община Разлог:гр. Разлог – 8; с. Бачево – 1
- Община Сандански: гр. Сандански - 18;с. Поленица – 1; с. Левуново – 1

актуализиране на информацията за тях, работа по проекти и пр. Анализът на резултатите от изследването е включен в доклада „Анализ на състоянието“.

- Община Сатовча: с. Сатовча – 1
- Община Симитли: с. Брежани – 1
- Община Струмяни: с. Струмяни – 2
- Община Хаджидимово: гр.Хаджидимово – 1; с. Ново Лески – 1;с. Тешово 2; с. Копривлен 1
- Община Якоруда: гр. Якоруда – 1;

Много добро впечатление прави пълното покриване на общините от Благоевградска област с неправителствени организации, работещи в сферата на културата и изкуствата. Както може да се очаква, най-много са те в централния град за областта – гр. Благоевград – там са съсредоточени 53,9% от всички организации. На втора позиция е гр. Сандански – 11,7%. Интересен е и друг резултат – регистрирани са организации не само в градовете, но и в 16 села от общо 9 общини.

Неправителствените организации от сферата на културата и изкуствата биха били незаменим партньор за сътрудничество в мрежа при социалната сфера, доколкото с участието си биха обогатили живота и допринесли за преодоляване социалната изолация на целевите групи.

12. Читалищата като част от сътрудничество в мрежа

Читалищата са много интересна типично българска обществена институция . Началото водят от средата на 19 век – през 1856 г. е създадено първото българско читалище. Читалищата оцеляват през столетията като центрове на българщина, напредък, култура, обществена активност. В днешния им вид читалищата до голяма степен изпълняват функции, сходни на тези на социалните предприятия, главно в сферата на културата⁵³.

В Благоевградска област са регистрирани около 120 читалища. В тях се осъществява библиотечна дейност и художествена самодейност. Самодейните групи от Банско, Разлог, Добринище, Белица, Петрич, ансамбъл ”Неврокоп”- Гоце Делчев, китаро-мандолинено оркестър”Пирински звуци”, хор “Ален мак” Благоевград, са добили популярност не само на регионално, но и национално ниво. По – характерни фестивали и събори организирани с участие на читалищни състави за област Благоевград са: събора “Пирин пее”, “Малешевото пее и танцува” с. Микрево, “Между три планини”- гр.

⁵³ Д О К Л А Д Читалищата като средища за развитие на общностите в селските райони ТЕМАТИЧНА РАБОТНА ГРУПА 7 НАЦИОНАЛНА СЕЛСКА МРЕЖА НОЕМВРИ, 2014 Г. Проектът се изпълнява от AgrotecSpA

Банско, фестивал на Мъжките групи – гр. Разлог, “С песните на сестри Бисерови”- гр. Сандански, “Македония фолк”/”Чеверме фест”/ -гр.Благоевград, “Златен кестен”- гр.Петрич, “Южен гердан”, гр.Петрич, фестивал на Сурвакарски кукерски игри- гр.Симитли. От общински бюджет средства получават читалищата от общините: Петрич, Сандански, Разлог, Якоруда, Симитли, Гърмен, Гоце Делчев- добро сътрудничество с общинска администрация- над половината от читалищата печелят допълнителна целева субсидия от Министерство на културата. Почти всички читалища имат назначен секретар на щат, ½ щат или хонорован представител, които се грижи за читалищната дейност. Повечето от читалищата в региона са членове на Съюза на народните читалища а 1/3 от тях и на Фондация за развитие читалища. Хората, работещи в читалищата от област Благоевград притежават дългогодишен трудов стаж в сферата на читалищната дейност - посещения на семинари и други обучителни форми- придобити умения за разработване и печелене на проекти от секретарите на общинските читалища. Близко 80 % от читалищата притежават собствена сграда - наличие на компютри, принтери и интернет във всички общински читалища - наличие на библиотеки във всички читалища - работа по програми и печелене на субсидии за подновяване на библиотечния фонд - модерни библиотеки снабдени с библиотечен софтуер в общинските читалища на :Благоевград, Разлог, Банско, Петрич, Гоце Делчев, Струмани, Гърмен - декларирани приходи от наеми. Благоевградският регион има изключително богата художествена самодейност - богат културен календар, участие в събори, фестивали и печелене на призове както на регионално, така и на национално ниво.

Минуси: Бизнесът все още остава незаинтересован и неангажиран към читалищната дейност; не достатъчно добро сътрудничество, непознаване възможностите за сътрудничество с НПО; читалищните секретари в по-малко населените места не проявяват достатъчно активност при търсене и разработване на проекти; липса на добри мениджъри;липса на интерес към търсене и развиване на нови форми на читалищна дейност“

Звената от сектор Туризм като част от сътрудничество в мрежа

Причините да включим сектор Туризм в нашата Мрежа за сътрудничество в социалната сфера са поне две. Първата: развитието на туризма е отбелязано като

особено важна цел в Стратегията за развитие на Благоевградска област: “Развитие на туризма като стратегически отрасъл за областта, при използване на наличните природни, културни, исторически и други ресурси”⁵⁴. Това означава, че развитието на туризма в близките години е сферата, към която следва да е насочен интересът и усилията на всички сектори – разбира се, според тяхната специфика и о особености – в т.ч. и социалната сфера. И втората причина: с развитието на туризма в областта се разкриват много работни места за хора от целевите групи на социалната сфера, включително и в малките населени места, в които има възможност за развитие на селски туризъм, екологичен туризъм, спортен туризъм, винен туризъм и пр. А това означава – възможност за работа на млади хора от малките населени места, което ще се отрази много благоприятно и за запазване на местните общности /с тенденция към намаляване/, социална интеграция и пр.

Развитието на туризма би допринесло за:

- Подобряване икономическия профил на региона;
- Създаване на много нови работни места;
- Подобряване качеството на живот на хората от региона;
- Съхраняване, опазване и възстановяване на културно-историческото наследство на региона, стимулиране на археологическите изследвания, превръщане паметниците на културата в туристически продукт;
- Изграждане на привлекателен образ на Благоевградска област за българи и чужденци и пр.
- Възможностите за трансграничен туризъм в региона, както и добрата хотелска база също благоприятстват възможностите за развитието на социалното предприемачество, тъй като дават възможност да се разшири дейността и в международен план с включване на туристически обекти от Р Гърция и БЮР Македония.

В област Благоевград съществуват добри условия за развитието на туризма както от гледна точка на природни дадености, така и от гледна точка на инфраструктура. Зимният туризъм е развит в населените места в северен Пирин – Банско, Разлог, Добринище. Рекреационния и спа туризъм в Сандански, Огняново В област Благоевград съществуват добри условия за развитието на туризма както от гледна точка на природни дадености, така и от гледна точка на инфраструктура.

⁵⁴ ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ за регионално развитие на област Благоевград 2014 – 2020 година, стр. 109-110

Зимният туризъм е развит в населените места в северен Пирин – Банско, Разлог, Добринище. Рекреационния и спа туризъм в Сандански, Огняново, Марикостиново. Историческия и културен туризъм в Благоевград, Петрич, Мелник, Рожен. Възможностите за трансграничен туризъм в региона, както и добрата хотелска база благоприятстват възможностите за развитието на социалното предприемачество в областта на културното наследство и културния туризъм, тъй като дават възможност да се разшири дейността и в международен план с включване на туристически обекти от Р Гърция и БЮР Македония.

Според Стратегическия план за развитие на културния туризъм, България трябва да разчита на четири конкурентни фактора – история, изкуство и култура, традиции и ено-гастрономия – всичко това го има в изобилие в Благоевградска област.

Само ще маркираме най-важните туристически обекти в областта. Сред недвижимите паметници на културата с най-голяма сила блести, разбира се, Рилския манастир – най-големият български манастир, обявен за паметник под закрилата на ЮНЕСКО. Тук трябва да се прибавят Роженския манастир, архитектурния ансамбъл на Мелник, възрожденските архитектурни резервати Ковачевица, Долен, Вароша в Благоевград, античните градове Никополис ад Нестум, Хераклея Синтика, античният град при Сандански, забележителните тракийски мегалитни светилища и множество още високо стойностни и атрактивни за развитието на туризма недвижими паметници на културата. На територията на Благоевградска област функционират 7 държавни музея, в експозициите и фондовете на които са съхранени и изложени най-значими движими паметници на културата в региона. Водещо място сред тях има Регионалният исторически музей в Благоевград.

Забележително е и нематериалното културно наследство на Югозападния регион на България със съхранени и поддържано фолклорно богатство от народни песни, танци, народни празници и обичаи които дават допълнителен и силно оригинален ресурс за развитие на културния туризъм в региона. Ниша, в която социалното предприемачество би могло да се развие в най-голяма степен.

В общинските администрации не са обособени отдели, които да отговарят за развитието на туризма.

Неправителствени организации, работещи в сферата на туризма. В изследването бяха включени на случаен принцип 73 организации. Стремехът ни беше да има по-пълно представителство на организациите от различни общини, чиято сфера на дейност по един или друг начин значима за развитието на културния туризъм в региона. Според

изнесените данни почти всички организации, работещи в сферата на културния туризъм, са регистрирани като сдружения – това са 84% от всички организации, попаднали в извадката. 71,4% от социалните организации в сферата на културния туризъм са със статут за обществена полза, вписани в централния регистър. Висок, в сравнение със социалните организации в другите, изследвани от нас сфери, е процентът на невписаните в централния регистър предприятие – 34,2% /за сравнение – при социалната сфера са едва 5,4% /. Сравнително висок е и процентът на предприятията в частна полза – 9,8.

Разпределението на неправителствените организации от сферата на туризма е със сравнително равномерно териториално разпределение:

- Община Благоевград: Гр Благоевград – 27 организации; с. Покровник – 1
- Община Банско: гр.Банско – 6 организация;
- Община Разлог, гр. Разлог – 7 организации; с. Добърско – 1 организация; с. Бачево – 1 организация;
- Община Якоруда, гр. Якоруда – 3 организация;
- Община Струмяни, гр. Струмяни – 1 организация;
- Община Симитли, гр. Симитли – 1 организация; с. Сенокос – 1 организация;
- Община Гоце Делчев, гр. Гоце Делчев – 5 организации;
- Община Сандански, гр. Сандански – 7 организации; с. Петрово – 1 организация;
- Община Петрич, гр. Петрич -4 организации;
- Община Гърмен – с. Ковачевица – 1 организация
- Община Белица, с. Белица – 1 организация
- Община Хаджидимово – с. Абланица – 1 организация.

По регистрирани сфери на дейност най-масови са организациите, записали при регистрацията си 3 сфери на дейност - общо 37,8%. На втора позиция се нареждат организациите ограничили се с 1 тип дейност при регистрацията – 22,4%. Сходни са резултатите и при социалната сфера. Както може да се очаква, най-много са организациите, регистрирали в сферите си на дейност туризъм – общо 37,8%. На втора позиция се нарежда сферата на културата и изкуството – 12,6%. Следват местните инициативни групи с 8,4% и насърчаване на икономическото развитие. Ако условно приемем, че много активни са онези организации, които са реализирали последните си проекти до две години назад, то такива са общо 42% от социалните организации в

сферата на културния туризъм. Средно активни са онези предприятия, реализирали социална туристическа дейност преди 3-5 години – те са общо 14 %. Към неактивните в проектната си дейност отнасяме предприятията, чиито последен проект е бил преди 6 и повече години, както и онези, за които няма данни – това са общо 56% /отново с висока доза условност/. Оказва се, че по критерия проектна дейност около половината от изследваните от нас предприятия в сферата на културния туризъм са активни.

Туроператорските фирми и неправителствените организации от сферата на културния туризъм биха обогатили мрежата за сътрудничество в социалната сфера и биха допринесли за обогатяване живота на хората от целевите групи.

14. Звена от бизнеса като част от сътрудничество в мрежа

Друга голяма сфера за сътрудничество са представителите на бизнеса. То може да се прояви в най-различни форми, при които печелят и социалните предприятия, и бизнесът, например:

- участие на бизнеса в публично-частните партньорства;
- при осигуряване работа на хора, заплашени от социална изолация – хора с увреждания, продължително безработни, хора, напуснали специализираните институции и пр.;
- при създаване и поддържане на социалната инфраструктура;
- за финансиране или съвместно финансиране на социални услуги и пр.

В литературата се разглеждат и следните форми на сътрудничество между предприятията от социалния сектор и бизнеса:

- Осигуряване на ресурси от бизнеса за социалното предприятие;
- Обмен на компетентност;
- Съвместно създаване на стойност⁵⁵

От своя страна социалните предприятия при сътрудничество могат да повишат стойността на бизнеса чрез:

- своята висока репутация, легитимност;
- богат опит в реализация на обществени проекти;
- човешки ресурси и пр.⁵⁶

⁵⁵ Austin, J. E. (2000). The collaboration challenge: How nonprofits and businesses succeed through strategic alliances. San Francisco: Jossey-Bass.

Важна европейска тенденция, която все още не набира сила в България е осигуряване на възможности за преминаване на работещите примерно от специализирани предприятия за хора с увреждания към предприятия извън тази сфера, т.е. универсални предприятия. Така общата тенденция хората в уязвимо положение да са част от универсалната общност, да не се сегрегират по какъвто и да било начин, може да се въвежда и в трудовата сфера.

15. Църквата като възможен партньор за сътрудничество в мрежа

На пръв поглед звучи необичайно да се търси сътрудничество с църквата за сферата на социалното предприемачество. Но:

- църковната институция на практика има вековен опит в предприемачеството – известно е, че чрез умело стопанисване на църковните имоти църквата се самоиздържа, и то не зле.
- Също така църква и бизнес са сфери, които взаимно се уважават и разчитат една на друга /в определени рамки/;
- Църковната благотворителност по традиция е сред основните съставляващи на църковната дейност. Нещо повече – тя получава светски награди за това⁵⁶;
- Дълъг е списъкът на събитията, свързани с благотворителност, които представя Православният информационен център на Неврокопската митрополия – организират се много събития с участие на деца, летни лагери, всекидневно се раздава топла храна на бедните и пр.

Българската православна църква има голям авторитет в обществото. Сътрудничество с нея при организиране на социално предприемачество би донесло сериозни дивиденди на социалните предприятия. Но, разбира се, помислите и делата по определение следва да са чисти и уместно премерени.

16. Медиите като възможен партньор за сътрудничество в мрежа

⁵⁶ Nelson, Jane and Simon Zadek. Partnership Alchemy: New Social Partnerships in Europe. The Copenhagen Centre, 2000.

⁵⁷ Ето един пример, взет от изданието „Българска патриаршия“ от 11.11.2011 г.: „Българският червен кръст връчи годишни награди за благотворителност. В категория „институционална подкрепа“ първата награда бе връчена на Българската православна църква (БПЦ) за изключителната духовна подкрепа при откриването и активно съдействие при провеждането на Националната благотворителна кампания „Топъл обяд за дете“. Наградата за БПЦ бе връчена на Знеполски еп. Йоан, викарий на Софийския митрополит.“

Понякога казват, че ако нещо не е показано в медиите, то вероятно не се е случило. Като се вземе под внимание и все още слабата забележимост на социалните предприятия в обществото, става очевидна вопиющата нужда от участие на медиите за популяризиране и реклама на социалните предприятия.

Казваме, че социалните организации днес продължават да са незабележими – нещо повече, представата за тяхната дейност е по-скоро негативна! На въпроса от представително изследване, проведено в периода 2009-2010 г. Do you believe that civic organizations could solve some of those previously listed problems? What do you think, the reason for this is?⁵⁸..... хората отговарят така:

1. I think these organizations concentrate on their own 81.0%
2. I think that they represent business interests, not civic ones 80.6%
3. I don't think these organizations are effective 79.9%
4. I think these organizations are vehicles of political parties 73.5%
5. I do not know anything about the activities of the NGOs 51.1%
6. They represent foreign interest 51.5%
7. I don't think they deal with problems that are really important 49.8%

Едва ли може да се очаква по-негативен образ на неправителствените организации в очите на обществеността. Вероятно в част от тези твърдения има истина, но немалка причина за отрицателния образ има и непрозрачността, липсата или недостатъчността на информацията и реклама на дейността им, което ги прави институционално и граждански незабележими.

За по-бързо излизане от зоната на неразпознаваемост социалните организации следва на своите сайтове да осигуряват открит и свободен достъп до информация за своята дейност, за услугите, които предоставят, планове за работа, добри практики, предстоящи събития, представяне на конкретни казуси и тяхното решаване и пр. Информацията следва да бъде пълна, точна, разбираемо представена, поднесена интересно, да се допълва своевременно; да се представя в различни формати, за да е достъпна до всички. Уебсайтът следва да дава възможност за задаване на въпроси, оплаквания, благодарности от гражданите и осигуряване на компетентни отговори от страна на администрацията;

Уместно е периодично да се провеждат медийни кампании по наболели въпроси, касаещи гражданите, или във връзка с представяне на етап или завършване на определено начинание. Напоследък се използва формата онлайн излъчване на събития, така че гражданите да могат да гледат и слушат в реално време.

⁵⁸ *Civil society in Bulgaria: NGOs versus Spontaneous Activism?*.

Добре е периодично социалните предприятия „да си сверяват часовника“ – да провеждат проучвания за изследване на резултатите от своята дейност, да получават обратна връзка ефективността на своята дейност.

Често общината сключва договори за медийно обслужване с популярни медии, за което се плащат немалки суми и след това този канал не се използва пълноценно. Тук служителите, работещи в социалната сфера, могат да проявяват активност и да представят своята дейност.

Рекламирането дейността на социалните предприятия може да се реализира и чрез различни веб-базирани инструменти и услуги, като:

- Блогове
- микроблогове (Twitter)
- wikis (Wikipedia)
- споделяне на съдържание (flickr, Youtube, Vimeo),
- социални мрежи (Facebook, LinkedIn, Ning)
- Социален букмаркинг (Delicious, Diigo, Pocket, Pearltrees)
- Услуги, определящи местоположението (Foursquare) и пр.

IV. ВЪЗМОЖНИ КОНФИГУРАЦИИ ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО В МРЕЖА

A. Възможни конфигурации

Да резюмираме основните типове сътрудничество, представени по-детайлно във Втора глава.

1. Според характера на партньорството:

Предприятията, които **работят в сътрудничество**, обикновено поддържат връзка помежду си, споделят информация, координират програмите си и съвместно планират бъдещата си работа. Съвместната им работа е лимитирана във времето; отношенията им не са скрепени с документ, не са формализирани; съвместната им работа често е свързана с постигането на обща цел.

Предприятия, които организират **коалиция**, най-често формализират партньорството си., т.е. изготвят и подписват документ, удостоверяващ параметрите на съвместната им дейност като коалиция. Голям плюс на коалицията като форма на съвместна дейност е, че се обединяват сили и ресурси за постигане на желаните цели, вниманието на обществеността се привлича по-активно върху проблема и неговото решаване, а постигането на целите има по-големи шансове да се сбъдне.

И третата форма – **мрежа за съвместна дейност**. Мрежата има свободна структура, може да включва най-различен брой организации, които поддържат помежду си отношения от различен характер и с различна степен на интензивност. Някои социални предприятия в мрежата могат да си сътрудничат /първата форма/, други могат да са във временна или постоянна коалиция за постигане на значими цели /втората форма/, няма йерархизирана структура, както и лимитирани правила за съвместна работа.

Мрежата се характеризира с включен значителен брой организации; липсва субординираща йерархия, под ръководството на водещ лидер; не е лимитирана във времето или с постигане на предварително зададена цел; няма ограничения във функционален или целеви план.

Мрежата за сътрудничество в областта на социалното предприемачество се отнася към мрежите на практикуващи в сходна сфера. Работата в мрежата е структурирана, активно се планират и предприемат конкретни дейности. Налице са приети /устно или писмено/ правила за работа. Функциите между участниците в мрежата са ясно регламентирани и разпределени между участниците.

Основни принципи за качествено функциониране на мрежата са:

- поддържане на сътрудничество и партньорство в работата;
- откритост и доверителност;
- професионално отношение
- повишаване на гражданската инициатива;
- стимулиране на иновативното мислене и иновативен подход към проблемите.

2. Според типа принадлежност на участниците

Партньорство между публични институции е налице, когато всички /двама или повече/ партньори са публични институции. Например: областната администрация на Благоевградска област си партнира с общините, с териториалните структури на Агенцията за социално подпомагане (АСП), с местни структури на централната държавна власт; Агенцията за социално подпомагане (АСП) е в партньорство с Държавната агенция за закрила на детето (ДАЗД) ; при случаите на домашно насилие АСП си партнира с Министерството на вътрешните работи, Министерството на правосъдието, районните и окръжни съдилища и пр. Традиционно социалните и здравните институции си партнират при осигуряване на социални услуги.

Партньорство между частни институции се реализира между организации от частния сектор. Примерно две или повече доставчици на услуги, взаимодопълващи се или различен тип дейност си сътрудничат за предоставяне на по-богат набор от социални услуги.

Партньорство между структури от т.нар. Трети сектор

Сравнително честа практика е неправителствени организации – напр. сдружения, чиято дейност е свързана със социални дейности, да обменят информация, да си партнират при осъществяване на някакви събития, да споделят ресурси и пр.

Публично-частно партньорство

Особено перспективна форма на сътрудничество в социалната сфера е т.нар. публично-частно партньорство. То се осъществява при съвместна работа между представители на публични институции и представители на частни организации за общо решаване на наболели въпроси в социалната сфера. На този тип партньорство много се разчита в усилията за деинституционализация и децентрализация на социалните услуги.

Обичайна практика е община да реализира публично-частно партньорство с частна фирма – доставчик на услуги /неправителствена организация/ за предоставяне на социални услуги. Представителите на местната власт може да предоставят финансови средства, помещения, имущество, изграждане на инфраструктура, които да се ползват

от частното предприятие. При определени условия между двете страни се подписва договор за изпълнение от страна на частната организация на определен вид социални дейности, които се заплащат от публичната институция.

3. Според типа сътрудничество

Неформалното сътрудничество може да възникне спонтанно и да се поддържа като резултат от потребност за обмен на информация, съвместни инициативи, взаимопомощ, реализация на общи или взаимно допълващи се дейности и пр. Това сътрудничество не е оформено в някаква формална форма.

Формалното сътрудничество е целенасочено създадено за реализация на определени дейности. Най-често срещани форми на подобен тип сътрудничество в социалната сфера са:

- Меморандум за сътрудничество;
- Споразумение за сътрудничество и съвместна дейност в обозначена област;
- Споразумение за партньорство;
- Обществен/граждански съвет с постоянно действие;
- Отворена работна група;
- Научни и научнопрактически форуми;
- Периодично провеждани формални и неформални срещи за обмен на добри практики;
- Съвместна работа на проектен принцип;
- Междусекторни партньорства.

4. Равнища на сътрудничество в мрежа. Модел тип звезда, тип паяжина, хибриден тип

ПЪРВО РАВНИЩЕ НА СЪТРУДНИЧЕСТВО В МРЕЖА е налице при успешно обединяване ресурсите и възможностите на социалното предприятие с ресурсите и възможностите на други предприятия.

ВТОРО РАВНИЩЕ НА СЪТРУДНИЧЕСТВО В МРЕЖА

Акцентът при второто равнище е специално внимание към връзките между партньорите, тежестта на всеки от тях при осъществяване на комуникацията и съответно – възможността от всеки партньор да се получи максимално количество полезна информация.

- Конфигурация тип ЗВЕЗДА: при нея предприятието е в центъра на мрежата, осъществявайки сътрудничество поотделно с още едно, две и повече социални предприятия. Този тип е особено подходящ за създаване климат на иновации;
- Конфигурация тип ПАЯЖИНА: при нея всички участващи предприятия сътрудничат помежду си, осигуряват координация и добро изпълнение на задачите.
- ХИБРИДНА конфигурация: при нея инициаторът е в сътрудничество с няколко предприятия, като обаче някои от тях допълнително сътрудничат помежду си;

Изборът на тип сътрудничество зависи от това с кого, как и защо се осъществява партньорството. Например сътрудничество тип ПАЯЖИНА дава добри резултати при **предприятия от сходен тип, осигуряващи сходни услуги, обменящи сходен тип информация.**

Сътрудничеството тип ЗВЕЗДА дава добри резултати, когато предприятието си сътрудничи с разнородни фирми и съответно набира от тях разностранна информация. Това е **добра основа за иновативност.**

Междинната ХИБРИДНА форма съдържа все още си преимуществата на сходните качествени услуги от сътрудничество тип ПАЯЖИНА, но и плюсовете на обстановката, подходяща за иновации от сътрудничеството тип ЗВЕЗДА.

ТРЕТО РАВНИЩЕ НА СЪТРУДНИЧЕСТВО В МРЕЖА

Основна задача на предприятието при преминаване към третото равнище на сътрудничество в мрежа, е непрекъснато да повишава своята значимост на пазара, да бъде търсен партньор поради нарастналите си възможности за информация, ресурси, сътрудничество с други значими предприятия. Ефективен начин за повишаване на статуса на предприятието е осъществяване на сътрудничество с предприятия с висок статус; максимални усилия за разпознаваемост и брендиране на продукцията; успешни рекламни кампании.

Паяжина	Хибрид	Звезда
Динамизъм на отрасъла		
1= нисък	2= среден	3= висок
Асортимент на стоки и услуги		
1= тесен	2= смесен	3= широк
Влияние на пазара		
1 - слабо	2= средно	3= високо

Следователно ако преценките за предприятието – инициатор на сътрудничество в мрежа са в лявата част на таблицата, то по-уместен за него би бил модел на сътрудничество тип паяжина, ако са в дясната част – редно е то да се насочи към модел звезда; ако са в средата –по-ползотворен би бил хибридният модел. В първия вариант се очаква всеки от мрежата да контактува равнопоставено с всички; при втория вариант /модела звезда/ централното предприятие сътрудничи поотделно с останалите, без те да са в сътрудничество помежду си. И при третата форма с част от партньорите ще се сътрудничи само двустранно, а при другата част се сътрудничи по модела паяжина – всеки с всички.

Б.Организиране на партньорството

Когато се преценяват вариантите за осъществяване на евентуално бъдещо партньорство, трябва внимателно да се анализира:

- степента на стратегическа съвместимост на страните;
- ресурсни ползи за страните от сътрудничеството;
- организационна съвместимост;
- равнище на културната им съвместимост.
- преценката „за“ или „против“ сключване на споразумение за партньорство с други социални предприятия е свързана с определяне на:
 - очаквания финансов успех;
 - доколко се разширяват възможностите за работа;
 - повишава ли се качеството на стоките/услугите и има ли възможност от обогатяване с нови стоки и услуги;
- възможно ли е да се създава и поддържа имидж на честен партньор.

Следващата крачка е да се прецени какъв бизнес модел на участващите в мрежата да се избере; ресурсите, с които всяко предприятие влиза в сътрудничеството; ключовите показатели за ефективност; времевите рамки на действие на алианса и условия за излизане от него при желание.

6. Планетарен модел на сътрудничество в мрежа

При представяне на възможностите за изграждане модел за сътрудничество между различните партньори и очертаване различните степени на позицията им според отдалечеността от централното ядро, ще използваме възможностите за графично

изразяване на т.нар. **ПЛАНЕТАРЕН МОДЕЛ**⁵⁹. Същността на модела е следната: прави се аналогия с модела на функциониране на слънчевата система, при която има централно ядро /слънцето/, около което се образуват концентрични кръгове с различна отдалеченост от него, очертавани от въртенето на планетите. По подобен начин ще разположим институциите, които могат да формират сътрудничество в мрежа в сферата на социалната икономика. Предимствата на подобен подход са следните:

- Дава възможност за подреждане в йерархична последователност на участниците в евентуалната мрежа. Има централни участници, които са най-близо до смисъла и съдържанието на социалното предприемачество, участници от второ равнище, които до голяма степен са съпричастни към проблематиката; участници от трето равнище, които имат отношение и са включени в екосистемата на социалното предприемачество и т.н.;
- В зависимост от промяна на обстоятелствата, или съобразно конкретните параметри на дадено сътрудничество в мрежа някои участници могат да сменят позициите си – да минат по-близо до централното ядро или съответно – в позиция, която е по-отдалечена спрямо него.
- Този модел е най-близо до усилията за създаване на жизнена екосистема на социалното предприемачество и пр.

В централното ядро по принадлежност бихме разположили гражданските организации, кооперациите и частните социални предприятия. Съобразно секторното разпределение в ядрото би следвало да се включат социалния сектор и сектор здравеопазване, доколкото те са основните изпълнители на социални дейности и услуги, те осъществяват координация и контрол на качеството.

В първия концентричен кръг, който е най-близо до централното ядро, вероятно следва да разположим институциите, свързани със сферата на **образованието** и организациите, осигуряващи **трудова заетост** на лицата от уязвимите групи. Тук е мястото и на **бюрата по труда**, доколкото дългосрочно безработните, които се нуждаят от социално обгриоване, са техен контингент. Важна е позицията на **общинските ръководства**, кметствата, районните общини от по-големите градове. Също – **гражданските организации** /сдружения, НПО и пр./, работещи в сферата на социалните дейности и услуги;

⁵⁹ Виж напр. Красимира Байчинска Ценности, ценностен стрес, ценностна криза С., 1994

Вторият кръг би могъл да включва институциите, придаващи комфорт, емоционална и духовна пълнота на живота - тук са институциите, свързани с **културата и изкуствата, художествена самодейност, арт терапия, със спорта, с околната среда, с туризма**, различни видове **хоби**, с осигуряване на повече възможности за **общуване** между хората и пр. – това са универсални дейности, подобряващи качеството на живот. Следва да добавим и **гражданските организации**, работещи в тези сфери.

В **третия кръг** бихме могли да поставим институти и организации от сферата на **бизнеса**, които изпълняват двойка функция – от една страна дават възможност чрез сътрудничество с тях социалните предприятия да придобиват по-устойчив финансов статус, а от друга – да се реализира пътека за преминаване на работници от специализираните предприятия /примерно за хора с увреждания/ към обикновени предприятия. Тук е мястото и на сътрудничество с **университетите и коледжите**, на които може да се разчита за съдействие при правене на стратегии за развитие, провеждане на обучителни курсове, партньорство за проектна дейност и пр.

В. Добри практики

1. Сътрудничество в мрежа в рамките на една институция

Обикновено в по-големите институции в област Благоевград административното разпределение на основните дейности е по отдели и дирекции. Така община Благоевград включва следните дирекции и отдели: Европейски проекти; Социални дейности; Икономика; Култура; Строителство; Здравеопазване; Спорт; Детски градини и ясли; Образование; Околна среда; Концесии. Основна задача на всяка от тези дирекции/отдели е да изпълнява своите задачи в рамките на съответната сфера – напр. отдел Култура и хуманитарни дейности организира културни събития, към него е и социалната сфера; отдел Икономика се занимава с икономическата дейност на община Благоевград и пр. Но отдел Социални дейности, освен преките си задачи, свързани с осигуряването на социални услуги на гражданите, управление и контрол на социалните институции в общината, обслужване на гражданите, които се обръщат за социална помощ и подкрепа към общината и пр., би могъл да разшири и обогати дейността си, като активно си сътрудничи с отдел Култура – напр. да организира дейности по арттерапия в свои подопечни звена, или да получава специални покани за културни събития, които да раздава на хора с увреждания, да осигурява транспорт на представители от своите целеви групи за посещение на общи празнични събития, концерти, събори, да търси възможности за включване на продължително безработни в

културни активности, художествена самодейност, от отдел Култура да ги търсят за помощ на доброволни начала за организиране на културни събития и пр. По подобен начин отдел Социални дейности може да си сътрудничи с отдел Спорт, отдел Образование, Околна среда и пр. Тук не споменаваме за сътрудничество с отдел Здравеопазване, защото сме убедени, че двата отдела както се казва „по определение“ си сътрудничат – доколкото такава е организацията на социалните дейности в България.

В малките общини цялата дейност се реализира от 2-3 служители. При правилен подход те биха могли така да организират дейностите, че те взаимно да се обогатяват и да се реализира ефективно сътрудничество между различните сектори.

Бихме определили този вид сътрудничество като **МЕЖДУСЕКТОРНО СЪТРУДНИЧЕСТВО** – макар и в рамките на една институция. Важен е не толкова мащабът, колкото принципът да се търси и осъществява взаимодействие между различните сфери, които, работейки съвместно, се доближават до основния модел, който трябва да следват – единството и целостта на живота.

2. Публично-частно партньорство -сътрудничество между публична институция и частно предприятие или гражданска организация

Това е много актуална, модерна, желана форма на сътрудничество. Доколкото все още финансирането на социалните дейности се осъществява предимно през държавните и общински бюджети, публичната институция е задължителната страна в сътрудничеството. Същевременно тя обаче, поради своята специфика, не успява да осигурява достатъчно богата мрежа от качествени, иновативни, гъвкави услуги в общността и семейството, не познава отблизо потребностите на местните общности. Това са силните страни на неправителствените организации. Съответно общината /публичната власт, осигуряваща финансирането/ сключва договори за изпълнение на определени услуги с гражданска организация – сдружение, фондация или друга гражданска организация.

Пример за подобно сътрудничество е подписването през м. август 2017 г. на Споразумението за сътрудничество между граждански организации и общината в сферата на социалните услуги. Към споразумението се присъединяват над 20 организации, предоставящи социални услуги за различни целеви групи. Община София реализира 75 социални услуги, 31 от които са възложени на частни доставчици.

„Целта, която ние искаме да постигнем с това споразумение е на първо място системата да бъде по-бърза, да бъде по – адекватна, да решава проблемите на хората и така да дава по-добри резултати, и разбира се да обхваща още повече хора“⁶⁰. Очаква се с реализацията на партньорството да нарастне обмена на информация между доставчиците на услуги и общината, да намали бюрократичните изисквания при реализация на услугите, да подобри тяхното качествено и навременно изпълнение. За тази цел се разработва система за мониторинг на реализацията на заложените услуги. Същевременно общината се ангажира да формира общински фонд за иновации в социалната сфера, който да подпомогне усилията на неправителствените организации да осигуряват нови качествени услуги.

По принцип сътрудничеството между институционални и частни организации – тези от гражданския сектор, е перспективна форма за развитието на социалното предприемачество. Според нашето виждане това сътрудничество не би трябвало да става само в тясната сфера на социалните дейности и услуги, а може да включва редица други дейности, които обогатяват живота на хората, нуждаещи се от социална подкрепа, правят живота им по-балансиран и хармоничен. Например институционално социално предприятие може да сключва споразумение за партньорство с неправителствени организации, занимаващи се със спортни дейности, културни дейности и изкуства, художествена самодейност, различни видове хоби и пр

3. Граждански организации, създадени чрез сътрудничество на публични институции

Пример за подобна форма на многостранно сътрудничество е Националното сдружение на общините в Република България, създадено през 1997 г.

За област Благоевград добър пример е Сдружението на югозападните общини /СЮЗО/ със седалище гр. Благоевград.. То е създадено през 2000 г. и в него участват над 20 общини от Югозападна България, като от област Благоевград се включват: общини Благоевград, Банско, Белица, Гоце Делчев, Гърмен, Кресна, Петрич, Разлог, Рила, Сандански, Сатовча, Симитли, Струмяни, Трекляно, Хаджидимово, Якоруда. В момента председател на Управителния съвет а Атанас Камбитов – кмет на гр. Благоевград

⁶⁰ Надя Шабани, БЦНП.

Целите на Сдружението са да **“защитава и представлява** общите интереси на общините членове; да **координира** действията на членовете за решаване на местни проблеми и за развитие на местното самоуправление; да **осигурява** качествени и разнообразни услуги за членовете и да **насърчава** участието на гражданите в местната власт..... СЮЗО е реализирало успешно над тридесет проекта в различни области на социално –икономическия живот, като по-голямата част от тях са трансгранични и транснационални“. Сдружението организира обучения, предлага експертна помощ и консултации, организира обществени събития, осигурява международни партньорства за обмяна на опит и създаване мрежи за сътрудничество. То развива много активна проектна дейност – реализирало е над 30 проекта, по-голямата част от които – транснационални. В момента те, в партньорство с НПО „Юни партньорс“ и гръцки партньори работят по проект в сеферата на социалното предприемачество в Благоевградска област.

4. Сътрудничество в мрежа между институции, работещи в различни сфери

По принцип дейностите в социалната сфера са подчинени на поне две институции: Министерството на здравеопазването и Министерството на труда и социалната политика със съответните им представителства на регионално и общинско равнище.

Но като се има предвид, че основна задача на усилията в социалната сфера е да се съдейства за подобряване живота на хората от уязвими групи, заплашени от социална изолация, би следвало при възможност тясно разбиранията „социална сфера“ да търси сътрудничество с предприятия от останалите жизнени сфери, да се стреми да осигури по-пълноценен, качествен, емоционално и духовно богат живот на хората от своите целеви групи. Според конкретния случай може се реализира сътрудничество с всяка от представените в третата част институции - звената от областната и общинска администрация; звената от сектор Социални дейности като част от сътрудничество в мрежа; Държавна агенция за закрила на детето; звената от сектор Образование; звената от сектор Заетост; звената от сектор Култура; читалищата; звената от сектор Туризм; Църквата; Медиите и пр.

Други форми на сътрудничество:

- Социални предприятия от сходен тип, но от различни географски области, обменят опит, споделят добри практики, организират общи активности. Подобно сътрудничество е възможно на всички равнища – между социални предприятия

от една област, от две и повече области, на национално равнище, съвместно с предприятия от друга европейска държава и пр. ;

- Едно социално предприятие организира дейности, отнасящи се към различни сектори;
- Социални предприятия от различни сектори взаимно обогатяват възможностите, които предлагат на целевите си групи;
- Част от горния тип: социални предприятия от по-универсални области като напр. сферата на културата и изкуствата, спорта, културния туризъм и пр. канят на свои акции хора от целевите групи на други социални предприятия /за това – по-нататм/;
- Социално предприятие организира съвместни дейности със значими обществени субекти – културни институти на местната власт, младежки организации, научни институти и университети, медии и пр.
- Други видове, плод на иновативен подход от страна на социалните организации.

Подобно сътрудничество обогатява дейността и визията на всяка включена организация, усилва разпознаваемостта и авторитета на социалната икономика като цяло.

В държавите от Европейския съюз подобни сътрудничества се реализират от години. Ето примери за добри практики на междусекторна активност на различни равнища и в разнообразни сфери на дейност:- включване на дейности от различни сектори на икономиката в рамките на едно сдружение; междусекторно сътрудничество на социални предприятия със значими обществени организации и медии; насърчаване на бизнес-трансфери в европейски кооперативи и пр.⁶¹

А. Включване на дейности от различни сектори на социалната икономика в рамките на едно сдружение

Испания: *Ел Серезо* е сдружение с нестопанска цел, която управлява много услуги, дневен център и два курса за обучение. Те са член на мрежата [FAEDEI](#). *Ел Серезо* е собственик на трудова интеграция със социални предприятия (WISE) "

Insertadix del Mediterraneo е организация от нестопанския сектор, която допринася за социалната и професионална интеграция на хората в неравностойно положение чрез разработване на личен проект на интеграция, която им позволява да получат достъп до пазара на труда. „*Insertadix* "се занимава със следните сектори на дейност: Услуги за

⁶¹ Примерите за добри практики са взети от . [COOPERATIVES EUROPE ANNUAL REPORT 2.pdf](#)

градинарство и поддръжка, Строителство и ремонт, ВиК, Почистване, Околна среда и рециклиране, Декорация“.

Франция: Социалната мрежа *Chantier Ecole* поддържа активности в различни сектори като: управление на природни и крайбрежни райони, дърводелски работилници, зеленчукопроизводство, Център за рециклиране и пр. Предлагат се възможности за работа на 146 работници с увреждания.

Белгия: *BTEAM* и *ADM* – „Тези две предприятия са част от група от социални предприятия, наречени Село № 1. Те са активни в два много различни сектора, като едната е активна в услугите за почистване и гладене, другата е активна в обработката на данни и телефонния център“.

Хърватия: Социалната кооперация "Хумана Нова" Социалната икономика и циркулярната икономика могат да имат положителен натиск: събиране, сортиране, шиене и рециклиране на стари текстилни изделия, които стават нови и преработени дрехи и текстилни продукти. Б. Междусекторно сътрудничество на социално предприятие със значими обществени организации, медии и пр.

Кооперации Европа успешно сътрудничат с програма "Еразъм +". В момента разработват проект, озаглавен "CoopStarter 2.0", насочен към реализиране на стратегическо партньорство между кооперациите и младежка организация и включва редица дейности като „продуциране на европейски педагогически материал за ментори и предприемачи; създаване на База знания, индексирание и рефериране педагогически материал за ментори в сферата на кооперациите; експериментирание през обучение на ментори и обучение на предприемачи и пр.

„УЧАСТИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ МЛАДЕЖКИ ОРГАНИЗАЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА КООПЕРАТИВНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО "Кооперативи Европа" успешно поведоха кандидатура за проект "Еразъм +" и получиха безвъзмездна финансова помощ за изпълнение на тригодишен проект "CoopStarter 2.0", завършващ през май 2020 г. Проектът има за цел да експериментира европейските стратегически партньорства кооперации и младежки организации и включва редица дейности като: подобряване и популяризиране на www.стартов.ueb сайт; създаване на европейски педагогически материал за ментори и предприемачи; създаване на база от знания, индексирание и позоваване на педагогически материал за кооперативните ментори; експериментирание чрез обучение на ментори и обучение на предприемачи; и изготвяне на документ за политика относно работата с младежта и кооперативното предприемачество. "Насърчаване на бизнес-трансфери в европейски кооперативи

„ПОДОБРЕНИ БИЗНЕС ТРАНСФЕРИ В КООПЕРАТИВИ В ЕВРОПЕЙСКИ ДЪРЖАВИ TransfertoCOOPS, проектът, съфинансиран от Европейската комисия, който насърчава практиката за прехвърляне на здравни предприятия към кооперативи, които са собственост на работниците, проведе успешни конференции в няколко страни от ЕС, за да популяризира практиката на заинтересованите страни и да осигури видимост чрез TransfertoCOOPS.eu, както и листовки. Заедно с ръководителя на проекта CG Scor бе организирана заключителна общоевропейска конференция в Брюксел за представяне на резултатите и постиженията на проекта, проучване на специфичния опит в страната и домакин и дебат между съответните заинтересовани страни относно практиките и възможностите в настоящия икономически контекст.

"Промотиране на кооперативи за обгрижване PROMOTED DEVELOPMENT OF CARE COOPERATIVES Декември 2017 бележи края на проекта iCareCoops, насочен към насърчаване и подпомагане на развитието на кооперациите за грижи в Европа. В рамките на този проект Кооперативг Европа публикува основно европейско изследване на кооперациите за грижи, както и наръчник за подпомагане създаването на иновативни кооперации за възрастни хора. Тези резултати бяха представени на двудневното събитие, проведено в Брюксел през декември, в което европейските заинтересовани страни проучват характера на грижите и кооперациите, които експериментират с иновативното ИТ решение, създадено по време на проекта iCareCoops. Cooperatives Europe също присъстваха на форума AAL в Португалия през 2017 г., за да представят проекта и да изтъкнат потенциала на кооперациите да мобилизират местните общности и да подобрят и осигурят качествена грижа чрез ИТ решения "

НОВИ ИНИЦИАТИВИ ЗА ПОСТИГАНЕ РАВЕНСТВОТО НА ПОЛОВЕТЕ" Кооперативи Европа стартира нова работна група по въпросите на равенството между половете. Първата среща се състоя през февруари в Брюксел и събра 15 участници. В резултат групата започна проучване на равновесието между половете в европейските кооперативни дружества. Бе проведена среща с Ула Енгелман - началник на отдел "Клъстери, предприемачество и социална икономика" на Европейската комисия - за обсъждане на интеграцията на кооперациите в WEgate - Европейският портал за женско предприемачество "